

ОБЩИНСКИ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ВЪЛЧИ ДОЛ 2014-2020 г.

СЕПТЕМВРИ 2013 Г.

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ.....	4
I. АНАЛИТИЧНА ЧАСТ	
1. Анализ на икономическото и социално развитие.....	6
1.1. Профил на общината – обща и сравнителна характеристика	6
1.1.1. Географски характеристики, местоположение и граници.....	6
1.1.2. Териториални и поземлени ресурси	7
1.2. Природно - ресурсен потенциал.....	8
1.2.1. Релеф, геоложка среда и почви	8
1.2.2. Климат, води и полезни изкопаеми.....	9
1.2.3. Биоразнообразие	11
1.3. Културно-историческо наследство.....	11
1.3.1. Историческо развитие на общината.....	11
1.3.2. Културно-историческо наследство и забележителности	13
1.4. Селищна система и урбанизация.....	13
1.4.1. Селищна система	13
1.4.2. Общи характеристики на малките населени места в общината	15
1.4.3. Жилищен фонд, домакинства и семейства.....	15
1.5. Развитие на човешките ресурси и социалната сфера.....	16
1.5.1. Демографска характеристика	16
1.5.2. Пазар на труда – заетост и безработица	19
1.5.3. Образование.....	20
1.5.4. Здравеопазване.....	23
1.5.5. Социални дейности, услуги и социално включване.....	26
1.5.6. Култура и културни дейности.....	28
1.5.7. Младежки дейности и спорт.....	30
1.6. Икономическо развитие.....	30
1.6.1. Състояние на местната икономика, тенденции, конкурентоспособност и предприемачество.....	30
1.6.2. Промишленост	34
1.6.3. Селско стопанство	34
1.6.4. Горско стопанство	36
1.6.5. Туризъм	37

1.6.6. Търговия и услуги.....	38
1.7. Техническа инфраструктура – свързаност и достъпност на територията на община Вълчи дол	38
1.7.1. Транспортно-комуникационна система.....	38
1.7.2. Водоснабдяване и канализация	40
1.7.3. Енергийни мрежи, ВЕИ и газификация	42
1.7.4. Телекомуникации	44
1.8. Опазване на околната среда – екологично състояние и рискове.....	44
1.8.1. Състояние на води, въздух, почви, шум, радиация.....	44
1.8.2. Дейности по управление на отпадъците.....	46
1.9. Административен и финансов капацитет на Община Вълчи дол	49
1.9.1 Административен капацитет и структура на общинската администрация...49	
1.9.2. Общински бюджет и финансов капацитет	49
2. Обобщен SWOT анализ.....	51
II. СТРАТЕГИЧЕСКА ЧАСТ	
3. Стратегия – визия, цели и приоритети за развитие на община Вълчи дол за периода 2014 – 2020 г.	51
3.1. Визия и стратегически цели за развитие на общината.....	57
3.2. Приоритети, специфични цели и мерки.....	59
IV. Индикативна финансова таблица.....	67
V. Система от индикатори и действия за наблюдение и оценка.....	70
VI. Прилагане на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност.....	76
СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ.....	79
СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ, ГРАФИКИТЕ, СХЕМИТЕ.....	81

ПРИЛОЖЕНИЯ:

- 1. Програма за реализация на Общински план за развитие на община Вълчи дол 2014-2020 г.**
- 2. Предварителната оценка на Общински план за развитие на община Вълчи дол 2014-2020 г.**

ВЪВЕДЕНИЕ

Общинският план за развитие на община Вълчи дол за периода 2014–2020 г. (ОПР) е водещ средносрочен стратегически и програмен документ, който очертава целите и приоритетите за устойчиво и интегрирано местно развитие, като отчита специфичните характеристики, възможности и ресурси на общината.

Планът е разработен съгласно изискванията на Закона за регионално развитие (ЗРР), Правилника за неговото прилагане (ППЗРР) и Методическите указания за разработване на Национална стратегия за регионално развитие на Република България (2012-2022), Регионални планове за развитие на районите от ниво 2 (2014-2020), Областни стратегии за развитие (2014-2020), Общински планове за развитие (2014-2020) одобрени със Заповед № РД-02-14-2402/22.11.2011 г. на Министъра на регионалното развитие и благоустройството.

Планът е изготвен на база актуалното социално-икономическо състояние и потенциал на общината и в съответствие със стратегическата ориентация на регионалната политика в Европейския съюз (ЕС) и националните цели и приоритети за регионално развитие. Документът е съобразен с постановките на: Областната стратегия за развитие на област Варна 2014-2020 г.; Регионалният план за развитие на Североизточен район за периода 2014-2020 г.; Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 г. и тези, заложен в Националната програма за развитие „България 2020“. В по-широк контекст, общинският план отчита приоритетите и целите на Стратегията „Европа 2020“ и се съобразява с еволюцията на кохезионната политика на ЕС и трите нови приоритета за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж. В процеса на разработване са отчетени и хоризонталните приоритети на регионалната политика – устойчиво развитие, равни възможности и социално включване.

Хоризонтът на Общинския план за развитие е 7-годишен и съвпада с периода на действие на Областната стратегия за развитие на област Варна, Регионалният план за развитие на Североизточния район и с периода на програмиране на помощта от Европейските фондове. Освен хармонизацията на целите и приоритетите в контекста на регионалната политика на ЕС, съответствие е постигнато и по отношение на методите за управление, наблюдение, оценка, а също и при изготвянето на индикатори за отчитане на постигнатите резултати и въздействие от прилагането на мерките и изпълнението на ОПР.

Документът е съобразен с нормативната и институционална среда за неговото прилагане, изпълнение, наблюдение и оценка. Използването на интегрирания подход за планиране наложи целите и приоритетите на общинския план за развитие като стратегически документ да бъдат съгласувани и да предвиждат взаимодействие с факторите, условията и потенциала за специфичното пространствено развитие на общината, мрежата от населени места и отделните сектори (индустрия, транспорт, екологична инфраструктура, туризъм, аграрни дейности и др.), залегнали в устройствените планове и схеми за развитие на територията на общината.

Основните задачи на плана за развитие на община Вълчи дол за периода 2014-2020 г. са:

- Да направи задълбочен анализ на състоянието, процесите и тенденциите в общината във всички сфери, като по някои важни показатели се направи съпоставка със съседни общини, областта и страната.
- Да осигури приемственост в генералната политика за развитие на общината по основни приоритети и цели и съгласуване и интегриране с всички действащи програмни и стратегически документи на Община Вълчи дол.
- Да отрази желанието и виждането на населението, местния бизнес и административни структури, относно бъдещето на община Вълчи дол в дългосрочен аспект и как те си я представят в края на този стратегически период /визия за 2020 год./
- Да очертае реалистична стратегия, развита в стратегически цели и основни приоритетни направления, специфични цели и мерки за постигане на целите.
- Да набележи конкретните дейности и проекти за периода 2014-2020 година, чрез които ще се реализира плана, както и институционалното му и финансовото осигуряване.

- Да спомогне за интегриране на всички заинтересовани местни страни в изпълнението на плана и послужи за мобилизиране и ефективно използване на собствените ресурси, както и за привличане на външни национални и международни ресурси в подкрепа осъществяването на набелязаните цели, мерки и дейности.

При разработването на ОПР са използвани следните методи:

- **Наблюдение** – извършено при посещения на място и в Интернет.
- **Проучване** – проучване на документи и получаване на директна информация от различни дирекции и отдели в Общината, писма за получаване на данни до различни институции, изследване на опит, познания, мнения и събиране на предложения чрез въпросници и анкети и др.
  - **Описание** – създаване на писмени документи.
  - **Анализ и Синтез** – анализиране на базовата входяща информация и данни и обобщаване на резултатите.
  - **Оценка** – оценка на социално-икономическото състояние и степен на развитие на общината, оценка на възможностите за постигане на заложените цели, оценка на необходимите материални, човешки и финансови ресурси за изпълнение на плана.
  - **Сравнение** – сравняване на цифрови данните, факти, показатели и резултати от проучването и наблюдението и на тяхна база изводи и формулировки в плана.
  - **Работа в екип** – разпределение на задачите по експерти и съгласуване действията на екипа за изготвяне на ОПР с Общинската администрация на Вълчи дол.
  - **SWOT анализ** – анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите за изпълнение на Общинския план за развитие на община Вълчи дол до 2020 г.
  - **Индексен метод** - сравняване равнището на даден статистически показател към момента и неговото равнище в минал период или към минало време, прието за база.
  - **Графични методи** – за изобразяване на резултатите, фактите и тенденциите, са използвани геометрически изображения на функционална зависимост с помощта на линии на равнината. ОПР съдържа цветни таблици, графики, фигури, диаграми и схеми.

Основните източници на данни и информация за разработването на ОПР са:

1. Общински план за развитие на община Вълчи дол 2007-2013 г.;
2. Областна стратегия за развитие на област Варна 2014-2020 г.;
3. Официални статистически данни от Териториално статистическо бюро – Варна, Бюрото по труда, Областна и Общинска служби по земеделие, Разплащателна агенция на ДФЗ – Варна, РИОСВ – Варна, РЗИ - Варна и др. институции;
4. Официални справки и въпросник, попълнени от Общинска администрация Вълчи дол;
5. Анкети на граждани, общински служители и кметове на малки населени места;
6. ИСУН – Информационна система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България;
7. Интернет сайтове на Общинска администрация – Вълчи дол, Структурните фондове на ЕС в България, НСИ, Агенция по заетостта, Оперативни програми и др.

ОПР обвързва сравнителните предимства и потенциал за развитие на местно ниво с ясно дефинирана визия, цели и приоритети, насочени към общия стремеж за по-висок стандарт и доходи на хората в община Вълчи дол, по-добра жизнена среда и качество на живот. Общинският план за развитие на община Вълчи дол 2014-2020 г. има характер на отворен документ, който може да се развива, усъвършенства и актуализира в съответствие с динамично променящите се условия.

Планът е разработен от експертен екип на „Динамик Салюшънс“ ЕООД – гр. Шумен, с участието на всички заинтересовани страни и партньори, в условията на широка гражданска подкрепа, проведени обществени обсъждания, дискусии и осигуряване на публичност, прозрачност и информация.

I. АНАЛИТИЧНА ЧАСТ

1. Анализ на икономическото и социално развитие

1.1. Профил на общината – обща и сравнителна характеристика

1.1.1. Географски характеристики, местоположение и граници

Фиг. 1: Карта на област Варна

Община Вълчи дол се намира в Североизточна България и попада в териториалните граници на област Варна.

Географското положение на общината е сравнително благоприятно – в близост до три административни центъра - Варна, Добрич и Шумен и няколко добре развити Черноморски курорта.

Общината се отличава с плодородна земя и чиста, живописна природа, съчетание между Лудогорието и Добруджа.

Територията на община Вълчи дол е 472,5 кв.км. Тя заема 12,4% от територията на област Варна и 3,3% от общата площ на Североизточен район на България (СИР).

Във Вълчи дол живее 2,12% от населението на област Варна (10 052 души към 01.02.2011 г.) и едва 1% от населението на СИР.

На север община Вълчи дол граничи с общините Тервел и Добрич, на изток с община Аксаково и община Суворово, на юг с община Ветрино, а на запад с община Нови пазар.

Вълчи дол попада в периферията на зона с развит туризъм – Северното Черноморие. Общината се намира на 79 км от к.к. “Албена”, на 68 км от к.к. “Златни пясъци” и на 60 км от к.к. “Св.Св. Константин и Елена”.

Урбанистичната структура се състои от 22 населени места, в т. ч. 1 град – административния център Вълчи дол и 21 села. Селищата са пространствено равномерно разпределени. Средната селищна гъстота (4,7 селища на 100 кв.км.) е съпоставима със средните стойности за страната (4,8 селища на 100 кв. км.). Отстоянието между населените места е до 5 км и е добра предпоставка за функционирането на жизнена териториално-селищна среда.

Таблица 1: Разстояния в километри от Вълчи дол до някои градове в България

София	Пловдив	Русе	Шумен	Варна	Бургас
425	355	174	69	51	181

Източник: Интернет - <http://bgmaps.com/>

Град Вълчи дол е разположен на 51 км от областния град Варна и на 425 км от столицата на страната гр. София.

Община Вълчи дол е една от 12-те общини в област Варна. Тя е на трето място по територия и на седмо място по население сред общините в областта. Най-голяма по територия е община Провадия (517,8 кв.км.). В община Варна живее 72% от населението в областта, след нея най- голяма концентрация на населението има в общините: Провадия, Аксаково и Долни чифлик. Най-малката община в областта по територия е Белослав, а по население - Бяла.

Таблица 2: Основни данни за община Вълчи дол и останалите общини в област Варна

Район, област, община	Територия кв. км	Население брой 01.02.2011 г. ¹	Гъстота на населението за 2011 г. (души на кв.км.)	Населени места (брой)	Градове (брой)	Села (брой)
България	111 001,9	7 364 570	66.34	5 304	253	5 051
Североизточен район	14 487	966 097	66.69	721	29	692
Област Варна	3 819	475 074	124.4	159	10	149
Аврен	353,7	8 574	24.24	17	-	17
Аксаково	460,5	20 426	44.36	23	1	22
Белослав	60,1	11 023	183.41	4	1	3
Бяла	161,8	3 242	20.04	6	1	5
Варна	237,5	343 704	1447.17	6	1	5
Ветрино	292,3	5 415	18.53	10	-	10
Вълчи дол	472,5	10 052	21.27	22	1	21
Девня	485,1	8 730	18.00	3	1	2
Долни чифлик	121,1	19 360	159.87	17	1	16
Дългопол	440,9	14 389	32.64	17	1	16
Провадия	517,8	22 934	44.29	25	1	24
Суворово	215,8	7 225	33.48	9	1	8

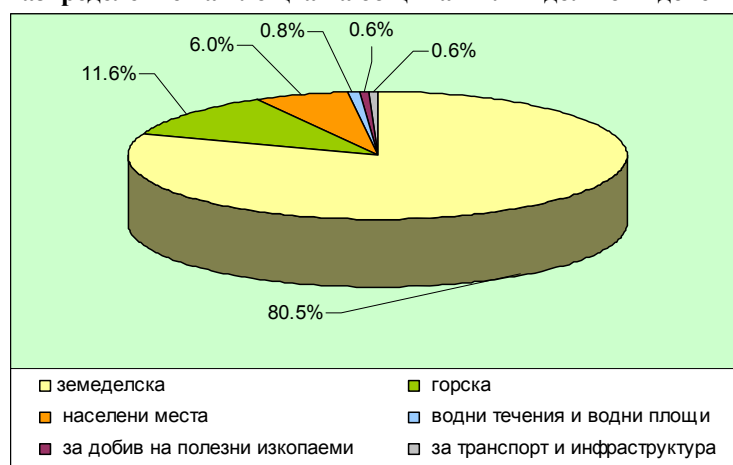
Източник: Национален статистически институт

Средната гъстота на населението в община Вълчи дол (21,27 души на кв. км. за 2011 г.) е много по-ниска от средните стойности за област Варна (124,4), от средната гъстота за страната (66,34) и за СИР (66,69). По брой населени места (22), община Вълчи дол се нарежда на трето място след общините Провадия и Аксаково съответно с 25 и 23 населени места.

1.1.2. Териториални и поземлени ресурси

Около 92% от територията на община Вълчи дол се състои от земеделски и горски площи. Най-голям е относителният дял на земеделската земя – 380 166 дка или 80,5%. Обработваемата земеделска земя по официални статистически данни е 344 042 дка или около 90,5% от земеделските територии.

Фиг. 2: Разпределение на площта на община Вълчи дол по видове територии

Източник: Национален статистически институт

Територията заета от гори е 54 716 дка или относителен дял 11,6 %. Водните течения и водни площи заемат 0,8% от общината. Населените места и другите урбанизирани територии са

¹ Официални статистически данни от Преброяване на населението към 01.02.2011 г.

само 6,0% от общата площ на Вълчи дол (28 266 дка). Най-малък относителен дял съответно по 0,6% имат териториите за добив на полезни изкопаеми и за транспорт и инфраструктура.

1.2. Природно - ресурсен потенциал

1.2.1. Релеф, геоложка среда и почви

Релеф и геоложка среда

Територията на Община Вълчи дол обхваща части от Дунавската равнина и Предбалкана. Според геоморфоложкото райониране на България тя попада в Дунавската морфоструктурна зона. Релефът е хълмисто-равнинен, характеризира се с плоски и загладени хълмове, недълбоки долини с полегати склонове, разсечени от пресъхващи през лятото малки реки. Надморската височина варира в тесни граници – от 200 до 270 m. За гр. Вълчи дол тя е 210 m. Общият наклон на терена е с посока запад-изток, а изложението е източно.

Варненска област (в която териториално попада и Община Вълчи дол) заема източната част на Мизийската плоча (платформа), в строежа на която се различават два структурни комплекса: долен, палеозойски (каледоно-херцински) и горен, мезо-кайнозойски (алпийски). На юг, по Южномизийския разлом става съчленяването на Северобългарското сводово издигане с Предбалканската структурна зона. Геоложката среда тук се отличава със сложни литолого-стратиграфски пространствени и темпорални отношения помежду им, резултат на продължителната еволюция, с многократна смяна на палеогеодинамичните процеси и на седиментационните режими. Стратиграфският обхват на разкриващите се на повърхността скали са от долна креда до кватернер. В дълбочина са достигнати юрски, триаски и палеозойски скали, с пъстър литоложки субстрат, но изключително седементогенен. Съвременните отложения са алувиални наноси, пролувиални и пролувиално-делувиални образувания.

Почви

Почвената покривка е формирана основно върху льосова основа при степни и лесостепни растителни отношения. Основни почвени типове са излужени черноземи, карбонатни черноземи и сиви горски почви. Най-разпространени са черноземните почви с техните разновидности – карбонатни и излужени, отличаващи се с голямо почвено плодородие. По долините на реките са разпространени алувиални и делувиални почви. По склоновете на хълмовете са разпространени сиви горски почви.

Излужени черноземи (тежко-песъчливо-глинести). Заемат равнини територии в селата Радан Войвода, Червенци, Караманите, Метличина, част от землищата на Брестак, Михалич, Калоян, Стефан Караджа, Генерал Колево, Оборище, Генерал Киселово, Страхил, Звънец, Калоян, Есеница и Изворник. Мощността на хумусния хоризонт е 0,65 до 0,80 m. Орният слой е с разпрашена структура. Необходима е дълбока обработка. Излужените черноземи са почви с високо естествено плодородие и при правилна обработка при тях се получават най-високите добиви от селскостопански култури.

Карбонатни черноземи. Разпространени са в южната част на общината в землищата на гр. Вълчи дол и селата Щипско, Искър, Михалич, Кракра, Добротич и Войводино. Характеризират се със средно песъчливо глинест механичен състав и се обработват по-леко от излужените черноземи, не набъбват при напояване, не се напукват при изсъхване. Мощността на почвения профил е голяма 1,80 – 1,90 m със значително съдържание на карбонати. Мощността на хумусния хоризонт е 0,45 – 0,75 m. Подходящи са за отглеждане на всички селскостопански култури.

Сиви горски почви. Разпространени са главно по високите части в землищата на селата Генерал Киселово, Изворник, Стефан Караджа, Есеница и Калоян. Хумусният им хоризонт е с малка мощност – до 0,35 m. Съдържанието на хумус в орницата е около 2% и рязко намалява в дълбочина. Запасеността с азот и фосфор е слаба, а почвена реакция е кисела по целия профил. Физичните свойства на тези почви са неблагоприятни. Отличават се със значително глинесто съдържане във вертикалния почвен профил и добре изразена диференциация на механичния състав и почвообразуването. Тези почви са с ниско естествено плодородие, разположени са най-вече на наклонени терени и са подходящи за отглеждане на етерично-маслени култури.

Алувиално-ливадните почви са разпространени около реките. Те са богати на скални материали и на хумусни вещества, висоководопропускливи са и са подходящи за отглеждане на зеленчуци. Основните дейности за повишаване на плодородието им освен торене са насочени към предпазването им от заливане на реките, заблатяване и засоляване.

Слабият наклон на терена, геоложкият строеж на почвената подложка и климатичните условия са определящи фактори за запазването на високоплодородните почви в общината от развитието на интензивни разрушителни процеси. По степен на застрашеност от водно-почвенна ерозия землището попада в зона на ниска ерозия.

1.2.2. Климат, води и полезни изкопаеми

Климат

Климатът на общината е с ясно изразен умерено - континентален характер. Основните фактори, обуславящи този тип климат са орографията на територията и възможността за безпрепятствено нахлуване на северозападни, северни и североизточни въздушни маси. Средната годишна температура на въздуха е +10°C. Минимални температури, достигащи до -17,1°C се наблюдават през месеците януари - февруари, а максимални до +42,5°C – през месеците юли-август. Пролетта е сравнително хладна, есента е топла поради затоплящото влияние на Черно море. Лятото е горещо с характерни летни засушавания, което изисква напояване на посевите при интензивно земеделие. Зимата е влажна и студена със силно изразено въздействие на северозападните и североизточните въздушни маси. Средният годишен валеж варира от 500 mm (0.5 ml) до 600 mm (0.6 ml) и е под средният 650 mm (0.65 ml) за страната. Летният максимум на валежите е през месеците юни, а зимният през януари-февруари. През лятото падат 80% от годишните валежи. Влажността на въздуха е умерена. Средната относителна влажност на въздуха е 70 %. През зимния период влажността достига 85–86 %, а през лятото спада до 68–69%. Въпреки неголямата надморска височина снежната покривка се задържа до 3–4 седмици. Ветровете са северозападни, северни и североизточни със средна скорост 3 m/sek.

Води

Геоложкият строеж, физико-геоложките качества на седиментите и характера на климата (умерено-континентален) обуславят формирането на различни по тип и характер подземни води. В Североизточна България, в района на Лудогорието са формирани обширни карстовопукнатинни водоносни хоризонти сред дебелине до няколко стотин метра малмваланжски и баремаптски варовикови седименти. Преобладава хоризонталното развитие на пукнатинните и карстови ходове. Сред дебелопластовите отложения се очертават зони на по-интензивно окарствяване и съответно по-висока продуктивност, които се уточняват в хода на детайлните хидрогеоложки проучвания.

Стопанско значение имат водите, привързани към малмваланжки, еоценски и миоценски водоносен хоризонт. При отсъствието на постоянен речен отток, подземните води на горноюрско-долнокредния и баремаптския водоносни хоризонти представляват главния източник за водоснабдяване. Карстовите води представляват голям естествен ресурс, но те имат много променлив режим. Тяхното ефективно усвояване изисква нови водостопански и хидротехнически инфраструктурни решения.

На територията на общината водните течения са слабо развити имат променлив дебит и често през лятото пресъхват. Макар и без особено значение за водния потенциал на областта, реки с местно значение са Арабаджидере, Карамандере и Доброплоденска река. Река Арабаджидере преминава през територията на общината, продължава до с. Страхил, където се губи в пукнатинно-карстовите отложения на сармата. Дължината на руслото е 126 km със среден наклон 2,5°. Водосборната площ има ветрилообразна форма с големина 2 404 km. Повърхностен склонов отток се формира само в периодите на поройни валежи, поради карстовия характер на терена.

Дължината на речната мрежа, преминаваща през територията на общината е 249 km. Гъстотата на речната мрежа на територията на общината е показател за разчленеността на релефа, а не за оценка на водния потенциал. Водосборните области на протичащите през

общината реки са слабо развити. Наклоните и количеството на водите са малки и не могат да бъдат използвани енергийно.

Режимът на оттока е обусловен от валежите и следва техния ход, поради подчертано валежно подхранване. Характеризира се със сезонна неравномерност. Коефициентът на вариация за Варненска област е 0,5–0,8, при среден за страната 0,33 и среден за северното Черноморие 0,5. Пълноводието на реките в общината е през есенно-зимния сезон, като през този период преминава 60% от оттока. Маловодието съвпада с периода на активно водоползване (юли–септември) и дава едва 0,5% от годишният отток. Климатичните промени през последните години, показват, че интензивни пролетно – летни валажи, увеличават оттока многократно. Стойности на параметрите на “висока вълна” не могат да бъдат цитирани, поради липсата на пунктове за наблюдение по реките с местно значение. Отточният капацитет в областта е нисък – 0,18, при средно за страната 0,25–0,28 и се дължи на преобладаващите седименти, в които дренират по естествен път падналите валежи. Оползотворяването на водите е свързано с изграждането на специфични локални съоръжения - микроязовири.

Естествени водоеми няма. През 60-те години са изградени 15 микроязовира с общ обем 3 241 000 m³ за напояване на селскостопански земи, а след 1991 година те са зарибени за спортен и любителски риболов и защита на населените места от „високи води” вследствие на порои. Общата площ на язовирите и собствеността им са представени в следващата таблица:

Таблица 3: Язовири в община Вълчи дол към 2013 г.

№ по ред	Обект	Площ /дка/	Населено място	Собственик
1	яз. Брестак II	44.178	с. Брестак	СДРУЖЕНИЕ ЗА НАПОЯВАНЕ "АКВАПОЛИ"
2	яз. Генерал Колево	92.789	с. Генерал Колево	Община Вълчи дол
3	яз. Звънец	99.240	с. Звънец	Община Вълчи дол
4	яз. Искър	61.042	с. Искър	СДРУЖЕНИЕ ЗА НАПОЯВАНЕ "ИСКЪР"
5	яз. Добротич	80.458	с. Добротич	Сдружение с нестопанска цел "НЕПТУН 2006"
6	яз. Есеница	67.807	с. Есеница	Община Вълчи дол
7	яз. Генерал Киселово	-	с. Генерал Киселово	Напоителни системи /Държавен/
8	яз. Радан Войвода	67.545	с. Радан Войвода	Община Вълчи дол
9	яз. Оборище	51.989	с. Оборище	Община Вълчи дол
10	яз. Караманите	115.239	с. Караманите	Община Вълчи дол
11	яз. Изворник	211.577	с. Изворник	Община Вълчи дол
12	яз. Стефан Караджа	18.003	с. Стефан Караджа	Община Вълчи дол
14	яз. Щипско	68.151	с. Щипско	Община Вълчи дол
15	яз. Брестак I	210.791	с. Брестак	Община Вълчи дол

Източник: Община Вълчи дол

На територията на община Вълчи дол не е констатирано наличието на минерални води.

Полезни изкопаеми

На територията на Общината не са открити полезни изкопаеми, с изключение на глина и карьерни материали. Проучени са две кариери за пясък (до с. Щипско и с. Войводино) и две за чакъл (при с. Кракра и с. Генерал Киселово), както следва:

- с. Войводино 92,00 дка. - имот общинска собственост - пясъчна кариера;
- с. Щипско 112 дка - общинска собственост - пясъчна кариера;
- с. Ген.Киселово 215 дка. - скали, терена е общинска собственост;
- с. Кракра 105 дка - скали, терена е общинска собственост.

За кариерата в Кракра през месец ноември 2012 г. е получено писмо от Министерството на икономиката енергетиката и туризма за започване на процедура по издаване на разрешение за проучване на скалния материал.

Кариерите като цяло са използвани за задоволяване на местните потребности на строителството. Проучено е и се използва находището на глина за производство на строителни керамични изделия – тухли, цигли и керемиди, разположено на запад от град Вълчи дол.

1.2.3. Биоразнообразие

Естествената растителност в община Вълчи дол заема ограничени пространства. Тя се е съхранила само в онези места, които са по-малко годни за развитие на земеделие. Запазилите се единични дървета и групи от дървета говорят за предишно разпространение на обширни горски масиви. Унищожени са гори от вековни дъбове, габъри, брястове, лески и др. Сега преобладава културна и селскостопанска растителност. По произход горите са издънкови, семенни и смесени. Представени са дървесните видове: дъб, цер, акация, габър, черен бор, липа, ясен и орех.

Защитените растения в района са конския кестен и ориенталския глог.² Билките с търговско значение са: мащерка, бял имел, червен и черен глог, червен и черен бъз, глухарче, дрян, мъждрян, сребролиста липа, леска, горицвет, живовлек. Те са разпространени в горите, без да могат да се посочат конкретни находища. В дъждовни години в горските масиви могат да се съберат до 1 т. диворастващи гъби и по-точно сърнела.

Горите на Община Вълчи дол заемат северната част на ДЛ ”Суворово”, като на север граничат с поземлен фонд и държавен горски фонд на община Добрич и ДЛ “Добрич” и горски фонд на ДЛ “Варна”. На запад граничат със селскостопански фонд на общините Нови пазар и Никола Козлево и горски фонд на ДЛ “Нови пазар”, както и със селскостопански фонд на Община Ветрино и горски фонд на ДЛ “Провадия”. На изток граничат с ССФ на Община Аксаково и ГФ на ДЛ “Варна”. На юг граничат със ССФ и ГФ на Община Суворово и ДЛ”Суворов”.

На територията на община Вълчи дол се намира горския разсадник на ДЛ “Суворово” с обща площ 100 дка в землището на с. Ген. Киселово. В разсадника се отглеждат предимно широколистни дървесни и храстови видове – средногодишно по 800 000 бр., които се използват за залесяване в ДЛ ”Суворово” и други лесничейства при РУГ-Варна.

1.3. Културно-историческо наследство

1.3.1. Историческо развитие на общината

Предците на днешните жители на общината са траки и славяни, населявали тези земи около VIII –IX в. откогато датират откритите при археологически проучвания останки от тракийска гробница със славянско погребение. Разкритите саркофаг и стар водопровод от глинени тръби /вероятно римски/ навеждат до предположения за съществуването на антично селище, черпило вода от куртдеренските водоизточници. Плодородната земя, богатата на гори и вода е била магнетична за хората от различни епохи, заради природната благодат. Историческите корени на Вълчи дол (Курт дере) като селище датират в далечните 1853-1856 г., когато след Кримската война се заселват черкези. През 1864 г. в Османската империя се въвежда административна реформа, при която е направено ново административно деление. Създадени са вилаети (области), санджаци (окръзи), каази (околии). Някъде са образувани по-малки административни единици – т.н. нахии, нещо като малки околии. Най-малката административна единица е общината. Всяка община представлява отделна религиозна група –

² Закон за биологичното разнообразие

най-често християни или мохамедани от дадено селище. Това продължава и след Освобождението до октомври 1882 г., когато със специален закон се образуват селски общини с едно централно селище и няколко съставни. Всяка община трябвало да има най-малко 200 къщи. При въвеждането на османската реформа от 1864 г., между Провадийската и Варненската каази (околии) е образувана Козлуджанската нахия, в която влизат днешните селища Брестак, Вълчи дол, Войводино, Дръндар, Кипра, Марково и Падина. Козлуджанската нахия функционира до началото на юли 1878 г. и по-точно – след подписването на Берлинския конгрес, когато руски войски започват последователно заемане на селища във Варненския санджак (Провадийска и Варненска каази). Тогава, до края на юли и началото на август 1878г., била ликвидирана турската административна власт в двете горепосочени каази и разбира се и в Козлуджанската нахия.

Първите жители на с. Вълчи дол (Курт дере) - черкезите били известни като крадливо племе. За тях било особено важно да имат хубава жена и хубав кон. Затова много често те си осигурявали и двете чрез кражба. Жителите на околните села пропищели от тях. На един ли на двама ли откраднали овце или коне, а в някои случаи даже и девойките им. И когато през 1877 г. загърмели руските топове при Добрич сред куртдеренските черкези настъпила небивала паника. Те внезапно напуснали къщите си, напуснали селото, дори и покъщнината си оставили тук, метнали се на конете си и избягали. Новите заселници - българи във Вълчи дол (Курт дере) в по-голямата си част са бежанци от Тракия и от други части на разпокъсаното ни отечество. Тук те заварили само около трийсетина черкезки къщи и една солидна джамия. Границите на землището не били очертани и това довело до спорове с почти всички съседни села. От извършените преброявания става ясно, че през 1880 г. вълчи дол (Курт дере) наброява 242 жители, от които 232 българи, а 20 години по-късно техният брой почти се удвоява и в 1900 година има 459 жители, от които 414 българи. Огромното мнозинство от куртдеренските селяни били неграмотни, не четели вестници, нямали възможност да следят политическия живот в стокраната, но обичали да политиканстват по кръчми и мегдани. Тяхна основна грижа била обработката на полученото от държавата парче земя, увеличаването му по всевъзможни начини и изхранване на многолюдната челяд. В административно отношение Курт дере до 1887 г. се числи към Пашаитската община (дн. Войводино). От 1887 г. до 1891 г. – към общината в с. Хасърджик (дн.Щипско), след което Курт дере принадлежи към общината в с. Караагач (дн.Брестак) до 1913 г.

Голям тласък за икономическото, обществено-политическото и културно развитие на селото дава новооткритата куртдеренска община в началото на 1914г. Построяването на жп линията Девня-Добрич и откриването на ж.п. гара Вълчи дол създава големи възможности за икономически просперитет на селото. С откъсването на Южна Добруджа от България, Курт дере се очертава като естествен икономически център на Североизточния Делиорман. Тези тенденции разбират ръководителите на селото и започват борба за обособяването му в самостоятелна община. По инициатива на Атанас Юрюкчиев-бивш учител и всепризнат съветник на селяните по най-важните проблеми на селото, и на Георги Петров, Христо Желязков-Туджарина, Тилю Гочев и др по-видни жители се свиква общоселско събрание, на което се приема мотивирано предложение, отправено до Окръжната постоянна комисия и Окръжният управител за отделянето на Вълчи дол (Курт дере) в самостоятелна община. Със заповед № 82/ 12.02.1914 г. Окръжният управител приема предложението и назначава за членове на новообразуваната Куртдеренска община Георги Диков, който стоял само три месеца като председател и членове Зафир Павлов и Дичо Тилев. Тричленната комисия възлага на председателя и на новоназначения секретар - бирник Марко Николов да организират работата на общината. Първите си разходи общината едва покрива от продажбата на събраните храни, от мостри и облагане на всички касапи с такса.

Миналото е оставило своя отпечатък върху поминъка, традициите и културата на днешните жители на община Вълчи дол.

Община Вълчи дол може да се похвали с:

- Първата селска дизелова електроцентраля в България, построена през 1929г.;

- Първият световен шампион на България по всички видове спортове е вълчидолецът Петко Сираков от Световното първенство по борба в Истамбул през 1957г.;
- Първият демократично приет герб на Република България направен от Георги Чапкънов, роден и живял във Вълчи дол;

1.3.2. Културно-историческо наследство и забележителности

В различните исторически епохи община Вълчи дол се развива и налага като значимо обществено, пазарно и културно средище. Общината е дала не малък принос в културното наследство на страната.

По-значимите културно-историческе забележителности на територията на община Вълчи дол са:

- Праисторическо, антично и ранносредновековно селище, 1 км. източно от с. Бояна;
- Ранносредновековна крепост, земно укрепление Калето, 600 м. южно от с. Изворник;
- Джамия в с. Караманите;
- Старо християнско гробище в с. Метличина;
- Воденица на Дауда, м. Янък дере в с. Стефан Караджа;
- Славянски некропол, югозападно от с. Червенци;
- Българско селище от турската епоха, м. Юртлука (Чал-мезерлък), на 1,5 км. източно от с. Червенци;
- Късноантично и българско селище от турската епоха, м. Койкаджак 600 м. североизточно от с. Червенци;
- Праисторическо, антично и ранносредновековно селище, м. Асланът, 500-600 м. западно от с. Червенци;
- Антично, късноантично и ранносредновековно селище, 2 км. югозападно от с. Червенци;
- Църква “Св.Атанас” в с. Червенци;
- Могила в м. Балък Сарта в с. Радан Войвода;
- Джамия в с. Радан Войвода;
- Старо християнско гробище в с. Радан Войвода;
- Късноантично и средновековно селище и некропол, м. Чьошмеджик и Дерман дере, 1 км. югозападно от с. Караманите;
- Средновековен некропол I-ва българска държава, м. Илънлък (Змиярник), 3 км. северозападно от с. Караманите;
- Късноантично селище, м. Ташлъка, 1,5 км. западно от с. Караманите;
- Църква “Св.Параскева” в с. Добротич;
- Антично селище, м. Кантона, на 3,5 км. от гр. Вълчи дол;
- Тракийско и късноантично селище, м. Червенака, 2 км. западно от гр. Вълчи дол.

1.4. Селищна система и урбанизация

1.4.1. Селищна система

Община Вълчи дол е включена в границите на Област Варна с административен център гр. Вълчи дол. Урбанистичната структура на общината се състои от 22 населени места – административния център град Вълчи дол и 21 села: Радан Войвода, Стефан Караджа, Страхил, Червенци, Щипско, Бояна, Брестак, Войводино, Генерал Киселово, Генерал Колево, Добротич, Есеница, Звънец, Изворник, Искър, Калоян, Караманите, Кракра, Метличина, Михалич, Оборище.

Отстоянието в километри от административния център – гр. Вълчи дол до отделните населени места-села в общината е следното: Радан Войвода-29 км., Стефан Караджа-23 км., Страхил-17,8 км., Червенци-18,7 км., Щипско-3,9 км., Бояна-17,2 км., Брестак-7,6 км., Войводино-5,8 км., Генерал Киселово-10,2 км., Генерал Колево-29 км., Добротич-13 км., Есеница-17,1 км., Звънец-14,6 км., Изворник-22,2 км., Искър-6,8 км., Калоян-15,6 км.,

Караманите-14,1 км, Кракра-11,4 км., Метличина-10,8 км., Михалич-9,5 км. и Оборище -15,9 км.

Урбанистичната класификация на селищата е поляризирана - един град с население до 5 000 души, 4 средно големи села – Стефан Караджа, Брестак, Генерал Киселово, Михалич (500-1000 жители), 10 средни села – Радан Войвода, Червенци, Бояна, Войводино, Добротич, Есеница, Изворник, Калоян, Караманите, Оборище (200-500 жители), 2 малки села – Метличина и Щипско (100 -200 жители) и 3 много малки села – Страхил, Искър, и Звънец под 100 жители, а с. Кракра е със затихващи функции – само 12 жители и е застрашено от изчезване.

Таблица 4: Население по постоянен адрес в община Вълчи дол 2007 - 2012 г.

Населени места	2007	2008	2009	2010	2011	2012
гр. Вълчи дол	3686	3665	3630	3567	3522	3487
с. Радан Войвода	401	408	404	398	412	414
с. Стефан Караджа	900	862	860	831	845	837
с. Страхил	85	89	86	78	81	82
с. Червенци	625	596	564	535	512	495
с. Щипско	190	174	158	150	141	140
с. Бояна	313	304	304	312	304	302
с. Брестак	1054	1025	1012	981	951	922
с. Войводино	266	258	254	242	231	227
с. Генерал Киселово	656	637	625	609	587	569
с. Генерал Колево	308	305	300	298	293	295
с. Добротич	438	420	407	390	384	381
с. Есеница	354	352	354	350	350	353
с. Звънец	105	101	97	92	93	95
с. Изворник	244	239	226	222	219	217
с. Искър	114	104	99	95	86	81
с. Калоян	316	300	295	293	283	272
с. Караманите	407	384	380	363	352	341
с. Кракра	10	10	10	14	13	12
с. Метличина	147	141	133	127	124	115
с. Михалич	770	778	791	800	808	811
с. Оборище	395	385	380	365	357	348
Община Вълчи дол	11 783	11 543	11 369	11 112	10 948	10 796

Източник: Национална база данни „Население” - <http://www.grao.bg>

Населението на община Вълчи дол по постоянен адрес бележи тенденция на намаление с 987 души през 2012 г. спрямо 2007 г. Жителите на общинския център гр. Вълчи дол намаляват с 5% през анализирания период.

Единствено в с. Радан Войвода, с. Кракра и с. Михалич броят на населението по постоянен адрес се увеличава за анализирания период съответно с 13,2 и 41 души.

Урбанизираността на територията на общината е 32% градско, спрямо 68% селско население (при 73% за страната в полза на градското).

Икономическият потенциал на градското население по принцип е по-висок от този при селското население. Това се обуславя от различния начин на живот и възможностите за трудова реализация.

Развитието на селищната мрежа в общината е довело до съсредоточаване на основните административни, промишлени, обслужващи и културни дейности в гр. Вълчи дол. Останалите селища са относително изолирани, с предимно възрастни хора, които се занимават със земеделие в лични стопанства. Почти всички хора, живеещи на село, са постоянно пребиваващи там. През лятото все повече хора, живеещи постоянно в по-големите градове, пребивават в селата. Тези населени места са подходящи за екологично земеделие и екологични производства,

тъй като землищата им са съхранени, имат възможности и в областта на някои форми на туризма. Всички селища разполагат с изградена инфраструктура по отношение на електроснабдяване, водоснабдяване, съобщителни връзки и транспортен достъп, но нямат канализация.

1.4.2. Общи характеристики на малките населени места в общината

Настоящата характеристика е направена в резултат на проведено анкетно проучване сред кметовете и кметски наместници на малките населени места в община Вълчи дол и отразяват реалната ситуация в селата към 2013 г.

Най-много реални жители има в с. Михалич - 868 и с. Брестак - 831. Следват ги селата Генерал Киселово с 547 и Червенци с 514 жители. Най-много деца и младежи под 18 години има в с. Михалич – 220, с. Есеница – 158, в с. Бояна 112 деца от 230 реални жители и в селата Брестак - 92 и Радан Войвода – 91.

На територията на селата в община Вълчи дол сградният фонд е остарял и се нуждае от ремонти. Единствено сградата на читалището в с. Брестак е санирана. В селата - Кракра, Страхил, Звънец и Метличина няма читалища. Във всички села има кметства. Църкви има в селата – Щипско, Войводино, Брестак, Караманите, Червенци, Генерал Киселово, Михалич, Искър, Бояна и Оборище. Джамии се срещат в селата - Оборище, Генерал Киселово, Михалич, Есеница, Войводино. Със здравна служба разполагат селата – Добротич, Калоян, Генерал Колево, Караманите, Брестак. Училища има в селата – Червенци, Стефан Караджа и Михалич. В с. Стефан Караджа има и Професионална гимназия по селско и горско стопанство. В три села от общината има детски градини - Генерал Киселово, Михалич и Червенци.

Техническата инфраструктура в малките населени места на Вълчи дол е стара и има нужда от реконструкция и обновяване. Водопроводната мрежа е амортизирана, няма изградена канализация, уличното осветление е недостатъчно. В повечето села няма детски и спортни площадки.

Основният поминък на населението в селата е от земеделие, животновъдство и програми по временна заетост.

В Генерал Киселово има млекопреработвателното предприятие и сградата му е санирана. В с. Брестак работи свинекомплекс. Във всички села на общината работят земеделски кооперации. Всички населени места имат хранителни магазини, с изключение на Кракра. С ресторанти разполагат с. Брестак и с. Добротич.

В селата Генерал Киселово и Щипско функционират къщи за гости.

Природните дадености - язовир и туристическа хижа на брега му, реката „Сюлейман дере” в Генерал Киселово, хълмистият терен с разнообразни видове храсти и дървета и близостта до Ж.П. спирка са предпоставка за развитие на селски и риболовен туризъм.

Здравно обслужване се извършва чрез посещения на личен лекар по график в определени дни от седмицата. Изключение правят селата Кракра и Щипско, в които няма здравно и медицинско обслужване на място и жителите пътуват до гр. Вълчи дол. Достъп до интернет има в селата – Войводино, Брестак, Караманите, Червенци, Генерал Киселово, Бояна, Михалич, Оборище и Искър.

1.4.3. Жилищен фонд, домакинства и семейства

По данни на НСИ от преброяването към 01.02.2011 г. жилищните сгради в община Вълчи дол са 5233, а общият брой жилища е 5584. Полезната жилищна площ в общината е 297 129 кв.м.

Около 71% от жилищните сгради (3696 броя) са постоянно обитавани, 1536 са необитавани и/или се обитават сезонно. Обществено водоснабдени са 96% от жилищните сгради във Вълчи дол. Собствен водоизточник ползват 1,2% от сградите, 2,1% имат и обществено водоснабдяване и собствен водоизточник, а 1% не са водоснабдени.

С обществена канализация са свързани 29% от обитаваните жилища във Вълчи дол, 9,9% са свързани с избени ями, 8,2% ползват септични ями, а 467,3% попивни ями. В 6,1% от жилищните сгради няма никакъв достъп до канализация и/или ями.

По показателя на НСИ „Осигуреност на обитаваните жилища с кабелна телевизия, сателитна антена, компютър и достъп до интернет”, данните за община Вълчи дол са следните:

- Кабелна телевизия има в 762 жилища и достъп имат 1975 лица;
- Сателитна антена е поставена на 1934 жилища и достъп имат 5243 лица;
- Компютри има в 709 от жилищата и осигуреността е за 2411 лица;
- Достъп до Интернет имат 608 жилища и съответно 1977 лица.

Таблица 5: Жилищни сгради по период на построяване във Вълчи дол

Общо	До края на 1949 г.	1950 – 1959 г.	1960 – 1969 г.	1970 – 1979 г.	1980 – 1989 г.	1990 – 1999 г.	2000 – 2011 г.
5233	1490	1436	1220	502	394	116	75

Национален статистически институт

Значителна част от сградния фонд (89%) е построен преди 1980 година. Около 93% от сградите в във Вълчи дол са масивни, 1% са стоманобетонни, а останалите са с друг вид конструкция.

По данни от последното преброяване на населението към 01.02.2011 г., в 22-те населени места на общината има 4258 домакинства и 2838 семейства, като средният брой членове на едно домакинство е 2,3 човека, а на едно семейство е 2,7 човека. Едночленните домакинства са 1439. В 611 домакинства живеят повече от едно семейство на родствени лица. Домакинствата-семейства в община Вълчи дол са 2188. Около 50% от семействата са без деца, 28% имат само едно дете, 16% - две деца и 5,1% - три и повече деца. В 11,1% от семействата, в които има деца те се отглеждат само от единия родител.

1.5. Развитие на човешките ресурси и социалната сфера

1.5.1. Демографска характеристика

В община Вълчи дол има демографска криза и през последните години тя се задълбочава. Влияние върху демографското развитие на общината оказват световните и национални демографски процеси – намалена брачност и раждаемост, засилена урбанизация, както и специфичните - увеличена смъртност и интензивна емиграция. В резултат на тези процеси населението на общината намалява и застарява ежегодно.

Таблица 6: Население в община Вълчи дол по пол и местоживеење 2007 - 2012 г.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Всичко	11 595	11 325	11 093	10 788	9 956	9 844
Мъже	5 763	5 620	5 497	5 355	4 983	4 913
Жени	5 832	5 702	5 596	5 433	4 973	4 931
В града	3 519	3 495	3 460	3 392	3 169	3 150
В селата	8 076	7 830	7 633	7 396	6 787	6 694

Източник: Национален статистически институт

Динамиката показва трайна тенденция на намаление на населението (с около 15% за последните 6 години) или с 1751 души през 2012 спрямо 2007 г. По данни от преброяването към 01.02.2011 г. населението на община 10 052 души, а към края на годината намалява до 9 956. През 2012 г. в общината живеят вече 9 844 души.

Според прогнозни данни на НСИ ако тенденцията се запази до 2045 г. населението на общината ще намалее до 7782 души и някои села ще се обезлюдят.

По признака пол структурата на населението е сравнително балансирана. Мъжете през 2012 г. са с 18 по-малко от жените. Градското население е 32%, а в селата живеят 68% от жителите на община Вълчи дол.

През 2011 г. под трудоспособна възраст е 15% от населението на община Вълчи дол. Възрастните над трудоспособна възраст са 3 291 души или 33% от населението. Около 53% е делът на населението в трудоспособна възраст на 15 и повече години.

Таблица 7: Население под, във и над трудоспособна възраст по местоживее и пол към 01.02.2011 г.

	Общо			Град			Село		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
Общо	10 052	5 058	4 994	3 179	1 549	1 630	6 873	3 509	3 364
Под трудоспособна³	1 455	766	689	476	238	238	979	528	451
В трудоспособна⁴	5 306	2 959	2 347	1 885	1 000	885	3 421	1 959	1 462
Над трудоспособна⁵	3 291	1 333	1 958	818	311	507	2 473	1 022	1 451

Източник: Национален статистически институт

Най-голям относителен дял във възрастовата структура на населението заемат лицата в активна трудова възраст между 30 и 59 години - 37%, следвани от възрастните на 60 и повече години, които са 35% от населението, а децата и младежите до 29 години - 28%.

Таблица 8: Население в община Вълчи дол по възрастови групи към 01.02.2011 г. (брой)

	Общо	0 - 9	10 - 19	20 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 - 69	70+
Общо	10 052	850	1 004	984	1 073	1 166	1 456	1 505	2 014
Мъже	5 058	442	531	557	588	626	753	722	839
Жени	4 994	408	473	427	485	540	703	783	1 175

Източник: Национален статистически институт

Икономически активните лица в общината са 35% или 3 048 души от населението на 15 и повече години по данни от последното преброяване. От икономически активните лица заети са 2 376 души, останалите са безработни, които активно търсят работа. Пенсионерите заемат значителен относителен дял - 44% или 3860 души от населението на 15 и повече години във Вълчи дол.

По признака юридическо семейно положение, данните на НСИ сочат, че 43% от населението на община Вълчи дол (4 336 души) са семейни – женени/омъжени, близо 4% са разведени (409 души), около 14% са със статут на вдовец или вдовица.

Несемейните са 39% от населението, като се приспадне групата на децата и младежите до 19 години (1848 деца и младежи), делът на несемейните хора в община Вълчи дол е 20% от общото население.

Според резултатите от Преброяване 2011 г., 11% от населението живее в условия на съжителство без брак. Това са около 27% от юридически несемейните лица, като повече от половината от тях (71%) са във възрастовата група между 20 и 45 години.

Таблица 9: Население на 7 и повече години в община Вълчи дол по образование към 01.02.2011г.

Община, Местоживее	Общо	Висше образование	Средно образование	Основно образование	Начално образование	Незавършено начално	Никога не посещавали училище	Деце
Вълчи дол	9 486	531	2 815	3 608	1 587	660	259	26
В градовете	2 980	328	1 309	889	258	149	39	8
В селата	6 506	203	1 506	2 719	1 329	511	220	18

Източник: Национален статистически институт

Данните в Таблица 9 показват, че 30% от населението на община Вълчи дол на 7 и повече години е със средно образование, а 38% с основно образование. Само начално образование имат 17% от жителите на общината, с незавършено начално са 7%, а 259 души (съответно 39 в града и 220 в селата) никога не са посещавали училище и са напълно

³ Под трудоспособна възраст - до 15 навършени години.⁴ В трудоспособна възраст - жени от 16 до 59 и мъже от 16 до 62 навършени години.⁵ Над трудоспособна възраст - жени на 60 и повече навършени години и мъже на 63 и повече навършени години.

неграмотни. Броят на висшистите в общината е 531 или около 6% от населението, от тях 62% в града и 38% в селата.

Таблица 10: Население в община Вълчи дол по етническа принадлежност към 01.02.2011г.

Общо	Лица, отговорили на въпроса за етническа принадлежност	Етническа група				Не се самоопределям
		българска	турска	ромска	друга	
10 052	8 666	5 539	1 942	1 068	35	82

Източник: Национален статистически институт

По признака етническата принадлежност 64% от анкетираните жители на община Вълчи дол се самоопределят като българи, 12% като роми, 22 % са се самоопределили като турци и 35 души са посочили друга етническа принадлежност. От всички анкетирани 1 % на са определили етническата си принадлежност.

Таблица 11: Естествен прираст на населението на община Вълчи дол 2007-2012 г.

Година	Живородени			Умрели			Естествен прираст		
	Общо	Момчета	Момичета	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
2007	94	55	39	245	143	102	-151	-88	-63
2008	91	49	42	273	156	117	-182	-107	-75
2009	111	52	59	242	119	123	-131	-67	-64
2010	79	52	27	266	144	122	-187	-92	-95
2011	88	39	49	246	136	110	-158	-97	-61
2012	98	54	44	234	128	106	-136	-74	-62

Източник: Национален статистически институт

Естественият прираст на населението на община Вълчи дол за изследвания период е отрицателен, като намалява от минус 151 души през 2007 г. на минус 136 души през 2012 г. Тенденциите на ниска раждаемост и висока смъртност са трайни и са причина за отрицателния естествен прираст.

Средногодишният брой на живородените деца в общината през периода е 94. Средната смъртност във Вълчи дол за изследваните 6 години е 251 човека годишно.

Таблица 12: Заселени, изселени и механичен прираст в община Вълчи дол 2007-2012 г.

Година	Заселени			Изселени			Механичен прираст		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
2007	215	104	111	337	148	189	-122	-44	-78
2008	208	98	110	296	134	162	-88	-36	-52
2009	218	108	110	319	164	155	-101	-56	-45
2010	193	87	106	311	137	174	-118	-50	-68
2011	184	83	101	158	77	81	26	6	20
2012	163	70	93	139	66	73	24	4	20

Източник: Национален статистически институт

Механичният прираст на населението за периода 2007-2010 г. е отрицателен и оказва незначително влияние на демографската криза през последните години. Намалява от минус 122 лица през 2007 на минус 118 лица през 2010 г. През 2011 г обаче механичният прираст вече е положителен или 26 лица, но през 2012 г. намалява на 24 лица.

В резултат на миграция населението на общината намалява с около 63 души средногодишно.

Общо в резултат на естествен и механичен прираст населението в община Вълчи дол през 2012 г. е намаляло със 112 души.

1.5.2. Пазар на труда – заетост и безработица

Пазарът на труда включва два основни компонента: трудова заетост и безработица. Икономически активните лица в община Вълчи дол наброяват 3048 души по данни от последното преброяване – 01.02.2011 г. Коефициентът на икономическа активност е 35% (съотношение между икономически активните лица и населението на 15 и повече навършени години). От икономически активните лица заети са 2376 души, останалите са безработни, които активно търсят работа. Коефициентът на заетост (съотношение между броя на заетите лица и населението на 15 и повече навършени години) за община Вълчи дол е 27%.

Причините за ниските коефициенти на икономическа активност и заетост в община Вълчи дол са демографската криза, липсата на работни места и несъответствието между професионалната квалификация и пазара на труда, в следствие от реструктурирането на икономиката. Наблюдава се дефицит на квалифицирана работна ръка на регионално ниво (в райони намиращи се далеч от индустриални и административни центрове, планинските райони) и на подотраслово ниво (за някои професионални тенденции и професии). Несъответствието между предлаганите и търсените квалификации е очевидно предимно в следните групи: незавършилите училище, млади хора, завършващи средно образование и тези без или с много ниско ниво на професионална квалификация. Това несъответствие се наблюдава също така в групите от хора с образование и професионални квалификации, но без стаж, както и в групата на продължително безработните. Бързо нарастват нуждите от квалифицирана работна ръка, свързани с въвеждането и използването на нови производствени технологии, информационни и комуникационни технологии. В същото време младите квалифицирани кадри предпочитат да пътуват и да работят в по-големите градове и напускат родните места.

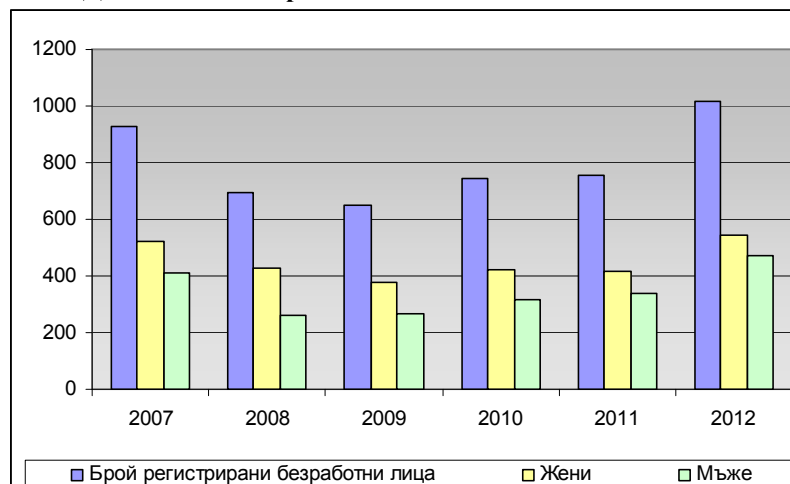
Таблица 13: Брой на безработните лица и равнище на безработица в община Вълчи дол (2007-2012г.)

Показател	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Брой регистрирани безработни лица	930	692	648	743	756	1015
Жени	520	430	379	424	417	543
Мъже	410	262	269	319	339	472
Равнище на безработица (%)	19,76	14,70	13,77	15,79	16,06	21,56

Източник: Дирекция „Бюро по труда“ – Вълчи дол

Равнището на безработица в община Вълчи дол е сравнително високо за целия анализиран период, през 2012 г. е 21,56% при средни равнища за област Варна 8,2% и за страната 11,4%. По данни на Дирекция „Бюро по труда“ – Вълчи дол за периода 2007 г. - 2009 г. безработицата във Вълчи дол намалява от 19,76% на 13,77%. През 2010 г. показателят нараства на 15,79%, а през 2011 г. достига 16,06%.

Фиг. 3: Динамика на безработицата в община Вълчи дол 2007-2012 г.

Източник: Дирекция „Бюро по труда“ – Вълчи дол

За анализираният период броя на регистрираните безработни в общината е най-малък през 2009 г. – 648 лица. През 2012 г. по официални данни безработните са 1015. За целият период безработните жени са повече от мъжете. Относителният им дял през 2012 г. е 54% или 543 безработни жени. (Таблица 13 и Фиг.3)

По-голям относителен дял във възрастовата структура на безработицата във Вълчи дол имат младите хора до 29 години - 60% през 2012 г., спрямо безработните лица над 55-годишна възраст, които имат относителен дял 40% през 2012 г.

Таблица 14: Безработица в община Вълчи дол по възрастови групи за 2007-2012 г.

Възрастови групи	2007	2008	2009	2010	2011	2012
- до 29 г.	520	255	235	271	249	338
- над 55 г.	195	131	119	127	157	229
Общо	715	386	354	398	406	567

Източник: Дирекция „Бюро по труда” – Вълчи дол

През изследвания период най-голям е броят на безработните с начално и по-ниско образование. През 2012 г. - 89% от безработните в община Вълчи дол са с начално или по-ниско. Лицата със средно образование са 8,9% от регистрираните безработни. От регистрираните лица в Бюрото по труда е с висше образование са 20 души или 2,6%.

Таблица 15: Безработица в община Вълчи дол по образование за 2007-2012 г.

Образование	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Висше	8	12	14	12	16	20
Средно	51	47	45	32	33	69
Начално и по-ниско	684	508	458	555	569	687
Общо	743	567	517	599	618	776

Източник: Дирекция „Бюро по труда” – Вълчи дол

По данни на Дирекция „Бюро по труда”- Вълчи дол, за периода 2007-2012 г. броя на регистрираните продължително безработни лица в община Вълчи дол намалява от 678 през 2007 г. на 230 лица през 2009 г. След което се увеличава и през 2012 г. достига 321 продължително безработни лица.

За периода 2007-2012 г. в община Вълчи дол са:

- обявени 958 свободни работни места;
- устроени на работа 925 безработни лица, като в т. ч. по програми 779, а по мерки 146 лица;
- включени в курс за квалификация 138 безработни лица;
- обхванати 1978 безработни лица по програми.

Възможностите за намиране на работа в община Вълчи дол са ограничени. Частният сектор наема много малък брой от свободната работна ръка и основно заетост се осигурява чрез различните национални програми. В публичния сектор трудно се освобождават места и там възможностите са изключително ограничени по отношение намиране на работа. В последните години общината участва активно в редица национални програми и мерки, целящи под различна форма ограничаване на безработицата и осигуряване на заетост и доходи за населението.

1.5.3. Образование

Училищната структура и мрежа в община Вълчи дол е съобразена с действащите законови и подзаконови документи и нормативи и с местните, държавни и европейски стратегии за развитие на образованието.

Училища

На територията на Община Вълчи дол функционират 5 училища, в т. ч. 4 средищни училища, от които три са ОУ, едно СОУ и една гимназия:

- СОУ “Васил Левски” - гр. Вълчи дол;
- ОУ „Васил Левски” - с. Михалич;
- ОУ „Свети Иван Рилски” - с. Червенци;

- ОУ „Климент Охридски” - с. Стефан Караджа;
- Професионална гимназия по земеделие и горско стопанство – с. Стефан Караджа.

Таблица 16: Училищна структура в община Вълчи дол 2007-2013 г. (брой)

Учебни години	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013
Общообразователни училища	7	4	4	4	4	4
Паралелки	44	45	44	48	44	44
Учители	83	63	67	64	62	63
Учащи	969	896	832	903	944	916
Професионални гимназии и професионални училища	1	1	1	1	1	1
Паралелки	12	12	13	14	13	14
Учители	20	21	17	18	19	20
Учащи	252	310	301	335	302	326
Общо						
Училища	8	5	5	5	5	5
Паралелки	56	57	57	62	57	58
Учители	103	84	84	82	81	83
Учащи	1221	1206	1133	1238	1246	1242

Източник: Териториално статистическо бюро – Варна

През 2013 г. учениците в учебните заведения на община Вълчи дол са 1242 или с 21 повече спрямо броя им през 2007 г. За същия период учителите намняват с 20 или от 103 в началото на 83 в края на периода. Броят на паралелките за анализирания период е относително постоянен, единствено през учебната 2010/2011 г., се увеличават на 62, спрямо учебната 2007/2008 г. Паралелките през учебната 2012/2013 г. са 58. През 2012/2013 г. учениците във Вълчи дол са 1242.

Основен проблем е увеличаване на броя на безпричинните неизвинени отсъствия на учениците от ромски произход. Относителния дял на учениците от малцинствен произход спрямо общият им брой е около 35%. Много от децата не започват обучение, значително са и учениците до 16 годишна възраст, които не са обхванати в учебно-възпитателния процес и по този начин не се спазва Закона за народната просвета. Като причина за това може да се отбележи високият процент на трайно безработни лица сред родителите и невъзможността на същите, предвид липсата на доходи да осигурят успешно образование на децата си.

В СОУ ”Васил Левски” - гр. Вълчи дол се обучават ученици, в паралелки от първи до дванадесети клас. Около 30% от тях са от ромски произход. Класните ръководители провеждат разговори с родителите на учениците, застрашени от отпадане и разясняват необходимостта от образование. Провеждат се здравни беседи канят се лектори, доброволци от Червен кръст, прожектират се филми с подходяща тематика. Ръководството на училището се старее в рамките на делегирания бюджет да осигури безплатен обяд на социално слабите ученици, при които се наблюдава стремеж към образование. През настоящата година има сформирани 39 групи СИП, в които учениците участват, съобразно интересите и желанията си, което допринася за интегриране на учениците от ромски произход. СОУ ”Васил Левски” участва в проект „Нов шанс за успех”, чрез който 42-ма роми са ограмотени и са завършили начален етап на образование. Висше образование са завършили двама ученика-роми и двама са завършили колежи.

Реализира се проект за въвеждане на мерки за енергийна ефективност в сградата на СОУ „Васил Левски” – гр. Вълчи дол, финансиран от Международен фонд „Козлодуй”.

В ОУ „Васил Левски” - с. Михалич, общия брой на децата, подлежащи за подготвителна група и първи клас е 34, всички са от ромски произход. Няма отпаднали ученици и необхванати деца. Голяма е активността им в извън класните дейности по проект ”Фолклор на етносите в

България”. Училището постигна голям успех по проект „Нов шанс за успех” за ограмотвяване на малограмотни и неграмотни възрастни - за 102 обучаеми, от които 102 роми. Работи се и по проект съвместно с други училища към Център Амалипе. Трима младежи-роми в учат във висши училища и колежи.

В ОУ „Свети Иван Рилски” - с. Червенци, общия брой подлежащи за подготвителна група и първи клас деца са 29, от тях 28 са от ромски произход. Няма отпаднали ученици и необхванати деца. Извънкласна дейност - ”Изобразителни изкуство” - 1 час седмично. В училището се работи по ограмотвяване на 80 малограмотни и неграмотни възрастни от ромски произход в самостоятелна форма на обучение. Работи се и по проект съвместно с други училища към Център Амалипе.

В ОУ ”Климент Охридски” - с. Стефан Караджа, няма подготвителна група, няма отпаднали ученици, децата са обхванати и посещават редовно учебните занятия. Извънкласната дейност чрез СИП е насочена към овладяване на знания по българския език и роден край. Работи се по всички проекти, които МОМН предлага на училищата. Съществува трудност в комуникацията на учителите с родителите, тъй като повечето трудно говорят български език. Тази семейна среда се отразява и на учениците, по-голямата част от които са роми. Училището се санира с проект по Международен фонд „Козлодуй”.

Всички училища разполагат със спортни салони и площадки, които се нуждаят от ремонт и осъвременяване.

Сградният фонд на училищата е в добро общо състояние. Ежегодно се заделят средства за текущи ремонти. Материално техническата база вътре в училищата е стара и се нуждае от модернизация. Архитектурната среда не е достъпна за децата с физически увреждания.

Детски градини

Община Вълчи дол разполага с едно ОДЗ към, което има и детска ясла и 3 ЦДГ с два филиала:

- ОДЗ ”Здравец” - гр. Вълчи дол;
- ЦДГ ”Звездица” - с. Стефан Караджа с филиал в с. Червенци;
- ЦДГ ”Слънце” - с. Михалич с филиал в с. Есеница;
- ЦДГ ”Надежда Крупская” - с. Ген.Киселово.

Таблица 17: Детски градини в община Вълчи дол 2007-2012 г. (брой)

Показатели	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013
Детски градини	7	7	7	5	5	4
Места в детските градини	424	327	319	333	325	325
Педагогически персонал	26	24	25	24	25	25
Деца, посещаващи детските градини	261	255	241	265	273	291

Източник: Териториално статистическо бюро – Варна

Във Вълчи дол има три действащи целодневни детски градини и едно обединено детско заведение с яслена група. Педагогическият персонал в детските градини се запазва относително постоянен за целия анализиран период. Броят на децата в тях се променя в тесни граници. Най-много деца има през учебната 2012/2013 г. – 291, а най-малко през учебната 2009/2010 г. – 241.

В ОДЗ ”Здравец” - гр. Вълчи дол се обучават деца в общо 7 групи, 74 от децата са от ромски произход. Сформирани са три подготвителни групи – III, IVa и IVб. В тях се обучават общо 66 деца, от които 27 са от етнически произход, а 13 са с говорно-комуникативни проблеми, свързани с българския език.

На територията на Община Вълчи дол се намира и ЦДГ ”Надежда Крупская” с. Генерал Киселово с общ брой на децата 28. От тях 27 деца са от етнически малцинства. Формирана е една смесена група. Шестгодишните деца от подготвителната група нямат говорно-комуникативни проблеми, свързани с българския език.

ЦДГ ”Слънце” - с. Михалич с филиал в с. Есеница разполага с по една седмична група във всяко село. Общият брой на децата е 38. От тях 31 са от етнически малцинства, 4 са от смесени бракове и 3 са от български произход. Във филиала в с. Есеница има подготвителна

група от 5 и 6 годишни деца, които говорят сравнително добре български език, но в с. Михалич те срещат големи трудности при овладяване на българския език.

Общият брой на децата в ЦДГ ”Звезда” - с. Стефан Караджа с филиал в с. Червенци е 50. От тях 43 са от ромски произход, 3 са от смесени бракове и 4 са от български произход. В с. Стефан Караджа има подготвителна група от 5 и 6 годишни деца, които говорят сравнително добре български език, но по-малките срещат големи трудности при овладяване на българския език.

За преодоляването на трудностите с овладяване на българския език от децата, в детските градини се провеждат родителски срещи, анкети и беседи на различни теми.

Детските градини са в сравнително добро състояние и в по-голямата си част отговарят на санитарно-хигиенните изисквания за организация на образователно-възпитателния процес.

1.5.4. Здравеопазване

По данни от РЗИ-Варна на територията на община Вълчи дол са регистрирани и работят 8 общопрактикуващи лекари, 4 практики с лекари по дентална медицина и 6 специалисти съответно - детски болести, ендокринолог, кардиолог, УНГ, АГ и невролог.

Всички практикуващи медици, имат сключени договори с РЗОК. Наличността от общопрактикуващи лекари и специалисти по дентална медицина е задоволителна да осигури ефективно доборнично здравно обслужване, особено в малките населени места.

Таблица 18: Лекари, регистрирани в община Вълчи дол

Практика	Д-р име	Кабинети населено място, брой	Специалност
АИППМП- Д-р Павлинка Калчева ЕТ	Павлинка Костова Калчева	с.Михалич -1, с.Добротич -1, с.Искър -1	Общо пр.
АИППМП Д-р Юлияна Луканова ЕТ	Юлияна Радева Луканова	гр.Вълчи дол -1 с.Караманите -1, с.Брестак-1	Общо пр.
АИППМП Д-р Светлана Киризова ЕТ	Светлана Методиева Киризова	гр.Вълчи дол -1 с.Бояна -1	Общо пр.
Д-р Иванка Йорданова АИППМП ЕТ	Иванка Костова Йорданова	гр.Вълчи дол -2 с.Брестак-1	Общо пр.
АИППМП Д-р Стела Тодорова ЕТ	Стела Тодорова	с.Ст.Караджа -1, с.Изворник -1	Общо пр.
АИППМП Д-р Л.Тодоров ЕООД	Любомир Димитров Тодоров	гр.Вълчи дол -1 с.Калоян -1, с.Есеница -1	Общо пр.
АИППМП Д-р Мюрвет Ибрямова ЕТ	Мюрвет Хасанова Ибрямова	С.Генерал Киселово -1	Общо пр.
АИППМП Д-р Наталия Симонска ЕТ	Наталия Радкова Симонска	с.Брестак-1, гр.Вълчи дол -1,	Общо пр.
АИППМПДМ Д-р Боряна Йорданова ЕТ	Боряна Асенова Йорданова	СОУ „Васил Левски” гр.Вълчи дол	Дентален лекар
АИППМПДМ Д-р Милица Тронкова ЕООД	Милица Георгиева Тронкова	гр.Вълчи дол -1	Дентален лекар
АИПСМП	Златинка Костадинова Желязкова	гр.Вълчи дол -1	Детски болести
АИП СМП	Илка Иванова	гр.Вълчи дол -1	

Общински план за развитие на община Вълчи дол 2014 – 2020 г.

	Митева Арабаджива		Кардиолог
ООД АГПСМП – ГЕЯ ООД	Красимира Петрова Каменова- Христова	гр.Вълчи дол -1,	Ендокринолог
ЕТ АИППМПДМ Д-р Георги Гунчев	Георги Гунчев	гр.Вълчи дол -1 с.Брестак -1, с.Михалич -1	Дентален лекар
АИППМПДМ Аттдентал ЕООД	Борис Петров Георгиев	С.Генерал Киселово -1	Дентален лекар
	Друми Вълчев Друмев	гр.Вълчи дол -1	УНГ
	Валентин Димитров Димитров	гр.Вълчи дол -1	АГ
ЕТ АИПСМП Д-р Недялка Недева	Недялка Недева	гр.Вълчи дол -1	Невролог

Източник: РЗИ - Варна

Един от сериозните проблеми в работата на личните лекари е недостига на направления за специалисти, което от своя страна лишава пациента да ползва специализираната здравна услуга за месеца или трябва да се заплати за същата.

По информация на кметове и кметски наместници в някои от населените места личните лекари не винаги спазват графиците си за прегледи, не са и единични случаите в които пациенти ги издирват извън работните им места.

Тежките зимни условия при снеговалежи и навявания в общината допълнително затрудняват достъпа на личните лекари и спешната медицинска помощ до пациентите в различните населени места.

Липсата на стоматологични услуги в голяма част от селата, както и преобладаващото в тях безработно население, води до сериозни здравословни проблеми още от ранна детска възраст.

Доболничното обслужване на населението се осигурява и от Медицински център ”Царица Йоанна” гр. Провадия еднократно в седмицата. Екипът от специалисти са: офталмолог, хирург, пулмолог и лаборатория с наети 4 кабинета .

В общината има функциониращ филиал за спешна помощ към Центъра за спешна медицинска помощ – Варна.

С една линейка, екип от лекар, фелдшер и шофьор денонощно се обслужват 25 населени места. Поради големите разстояния между населените места и многото спешни повиквания водят до затруднения и качествено здравно обслужване

Кабинетите на общопрактикуващите лекари, лаборатория, специализираните практики от Медицински център ”Царица Йоанна” гр. Провадия, филиалът за спешна помощ, се помещават в сградата на поликлиниката - гр. Вълчи дол. В останалите населени места кабинетите са разкрити в сградите на бившите здравни служби. Целият сграден фонд в сектор Здравеопазване е общинска собственост, която е отдадена под наем.

В община Вълчи дол се предоставят на медицинските специалисти за ползване под наем помещения на възможно ниски цени за страната ни, с цел стимулиране и подпомагане на здравното обслужване на населението съобразено с тарифа за определяне на базисни цени за отдаване под наем на общински имоти и вещи.

Няма налични лечебни заведения за болнична помощ на територията на общината. Такава помощ на населението се оказва от Многопрофилна болница за активно лечение гр. Девня или лечебни заведения за болнична помощ в гр. Варна, гр. Провадия и гр.Добрич. Процентното разпределение на лицата потърсили болнична помощ в тези центрове е както

следва: гр. Варна – 72%, гр. Провадия – 8%, гр. Добрич – 20%. Изборът на болнично заведение се определя и по икономически съображения.

В училищата и детските заведения функционират два здравни кабинета – в СОУ „Васил Левски” гр. Вълчи дол и ОУ „Св.Иван Рилски” с. Червенци, които отговарят на изискванията на РЗИ - Варна.

Във всички училища и детски градини е осигурено медицинско обслужване от четири медицински сестри, които работят по график. В ОДЗ „Здравец” гр. Вълчи дол функционира яслена група с капацитет 16 деца, която се обслужва от една медицинска сестра и две детегледачки работещи на смени.

Медицинските специалисти оказват първа долекарска помощ при спешни и неотложни състояния, организират и провеждат профилактични дейности за предотвратяване и ограничаване рисковите фактори в детските заведения и училища, участват в организирането и прилагането в детските заведения и училища на общински, регионални и национални програми за профилактика на болестите и превенция на здравето на децата и учениците. Те осигуряват грижи за общо около 1 400 подрастващи на възраст от 3 до 18 години. Липсва организирана стоматологична профилактика на учениците.

Епидемичната обстановка и заразна заболяемост в община Вълчи дол за периода 2010-2013 г. по данни от РЗИ-Варна е представена по следния начин:

- Варицела – 45 души;
- Бактериални чревни инфекции - 52 души;
- Морбили – 29 души;
- Скарлатина – 9 души;
- Вирусен хепатит – 8 души;
- ТБК – 6 души.

Единични са случаите на лаймска болест, грип, енцефалит, салмонелоза, колиентерит и дезинтерия.

Няма налични данни за извършвани мероприятия по превенция и контрол на ХИВ, СПИН, туберкулоза и сексуално предавани инфекции сред населението, освен в училищата. В общината няма регистрирани такива заболявания.

По данни на РЗИ - Варна процентното обхващане на подлежащите лица от селищна система Вълчи дол с планови имунизации и реимунизации е ниско. За периода 01.01.2012 г.-30.09.2012 г. обхвата с планови реимунизации е 64,56% а с планови имунизации е 59,05%.

Показателите, определящи общественото здраве са демографското състояние на населението, заболяемостта и физическото развитие.

Община Вълчи дол се характеризира със:

- Сравнително голяма територия на общината;
- Отдалеченост на повечето села от общинския център;
- Преобладаващо ромско население в определени села;
- Голям дял здравно неосигурени лица:
  - гр.Вълчи дол -15% ;
  - с. Бояна – 60%;
  - с. Есеница – 85%;
  - с. Изворник – 20%;
  - с. Калоян – 10%;
  - с. Щипско – 1%;
  - с. Ст.Караджа – 40%;
  - с. Страхил – 6%;
  - с. Звънец – 5%;
  - с. Ген.Киселово – 16%;
  - с. Брестак – 5%;
  - с. Искър – 3%;
  - с. Добротич – 40%;

- с. Караманите – 10%;
- с. Оборище – 60%;
- с. Червенци – 4%;
- с. Михалич – 85%;
- с. Метличина – 2%
- с. Войводино – 15%;
- с. Ген.Колево – 30%;
- с. Радан войвода – 90%;
- с. Кракра – 0%;
- Трайно високи нива на безработица;
- Голям процент възрастно население.

Необходим е цялостен план за намаляване на рисковите фактори за социално-значимите заболявания, намаляване на смъртността на активните в икономическо отношение възрастови групи.

Демографските тенденции подчертават, че хроничните заболявания се превръщат във все по-голям проблем, довеждащ до загуба на функционални способности, намалени възможности за социално и икономически продуктивен живот и загуба на психично здраве. Социално-значимите заболявания сформират най-големия отрицателен принос за здравния статус на населението. Мерките се фокусират върху контролирането на известните основни рискови фактори, превантивна работа и ранно диагностициране, лечение и наблюдение, като паралелно се развиват дейности по рехабилитация.

В община Вълчи дол не всички обществени сгради са приспособени и достъпни за хора с увреждания, което ги затруднява да ползват здравни и други услуги.

На територията на Община Вълчи дол функционират:

За Вълчи дол: 2 аптеки и 1 дрогерия

За с.Червенци – аптека

Аптеките работят със Здравната каса, но са крайно недостатъчни за обслужване на населението в общината.

Селата без ежедневно присъствие на здравно лица са: с. Есеница, с. Ген.Колево, с. Радан войвода, с. Страхил, с. Звънец, с. Добротич и с. Кракра.

Реформите в здравеопазването са предизвикателство пред всички здравни работници да се справят с изискванията за планиране и възможностите за управление на дейностите им, за да отговорят на нуждите и потребностите на населението на община Вълчи дол от здравна помощ и медицински услуги.

1.5.5. Социални дейности, услуги и социално включване

В областта на социалните дейности на територията на община Вълчи дол функционират следните структури:

➤ **Домашен социален патронаж:**

Домашен социален патронаж е с капацитет 120 места, от които 80 се уплътняват целогодишно. Услугата е в общността и се изразява в предоставяне на храна, съдействие за получаване на медицинска помощ, битови, административни и социално-консултативни услуги. Издръжката е под формата на споделено съфинансиране в съотношение от общински бюджет и от ползващите услугата. Обслужват се стари самотни хора, инвалиди и ветерани от войните. Кадрово функционирането на домашният социален патронаж се обезпечават от 8 души. Към 31.12.2012 г. услугата се предоставя на 83 лица от 14 населени места на община Вълчи дол.

➤ **Лични асистенти:**

От Януари 2011 г. по Схема за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ: BG051PO001-5.2.09 „Алтернативи“, чрез която Агенцията за социално подпомагане, в партньорство с община Вълчи дол, предоставя социалната услуга „Личен асистент“. Целите на проекта са фокусирани върху преодоляването на социалната изолация на семейства, в които има лица, зависими от постоянни грижи, поставени в риск от институционализация, чрез създаване на възможности лицето с трайни увреждания само (или чрез своя законен

представител), да получи право на индивидуален бюджет за ползване на услугата, като избере своя личен асистент и определи как социалната услуга да бъде организирана във времето.

По проекта, след неколкостранно удължаване, се предоставят грижи на 29 възрастни болни и самотно живеещи хора от 47 лични асистента в следните населени места: гр. Вълчи дол, с. Войводино, с. Изворник, с. Калоян, с. Добротич, с. Бояна, с. Есеница, с. Стефан Караджа, с. Оборище, с. Червенци, с. Звънец, с. Генерал Киселово. Седем от потребителите са деца на възраст до 18 г., а именно: 2 деца до 7 години, три деца на възраст до 14 г., две са на възраст от 15-18 г., всички с увреждане и с чужда помощ. По възрастови групи сред останалите потребители, преобладават лицата над 64 години с увреждания над 96% с чужда помощ.

Налице е обща удовлетвореност от ползването и изпълнението на услугата „личен асистент“. Социалният ефект от услугата е особено значим за малките населени места, в които липсват алтернативни мерки за подкрепа на хората с увреждания и техните семейства. Налице е обща удовлетвореност от ползването и изпълнението на услугата „личен асистент“. Социалният ефект от услугата е особено значим за малките населени места, в които липсват алтернативни мерки за подкрепа на хората с увреждания и техните семейства.

В края на месец декември 2012 г. е проведен III-ти етап на подбор на потребители и лични асистенти. Одобрени и включени в проект са нови 25 потребителя и 23 лични асистента. Продължителността на проекта е удължена до 18.07.2013 г.

В Дирекция „Социално подпомагане“ гр. Вълчи дол през 2012 г. са назначени 5 лични асистенти по НП „Асистенти за хора с увреждания“.

➤ **Социална услуга - приемна грижа:**

От месец септември 2011 г. като партньор на Агенция за социално подпомагане общината изпълнява проект „И аз имам семейство“ по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013 г., схема за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ BG051PO001-5.2.11 „Приеми ме“, чиято основна цел е да подкрепи процеса на деинституционализация на деца като създаде и реализира устойчив модел за развитие на заместваща семейна грижа за деца, настанени в специализирани институции и на деца, в риск от изоставяне. Реализирането на проекта допринася за развитие и усъвършенстване на услугата „приемна грижа“, за нейната децентрализация, за повишаване капацитета на местната власт при предоставяне на социални услуги в общността. Продължителността на проекта е до 31 октомври 2013г.

През 2012 г. по проекта са подадени 8 броя заявления за приемна грижа. Проведени са обучения на кандидатите за приемни родители. Извършено е спешно настаняване на 1 новородено в професионално приемно семейство.

Услугата „Приемна грижа“ се предоставя и от Дирекция „Социално подпомагане“ като през 2012 г. в професионални приемни семейства са настанени 2 деца.

➤ **Център за настаняване от семеен тип за хора с психични проблеми** в с.Оборище с капацитет около 110 души. Домът е форма на институционална услуга и предлага целодневни грижи, медицинско обслужване, трудотерапия и културотерапия. Към декември 2012 г. заетите места са 82.

➤ **Клубовете на пенсионера** на територията на общината са 17 броя. С най-голям брой членове – 170 души, е клуб „Прогрес“ – гр. Вълчи дол. Издръжката на клубовете е от бюджета на общината. Дейността им е свързана с подпомагане решаването на социално – битови и здравни проблеми на лица в пенсионна възраст, както и за защита на техните права и интереси.

➤ **Клуба на лица с увреждания** функционира също с финансовата подкрепа и издръжка от общинския бюджет. Сдружението на инвалидите „Надежда“ е нестопанска организация в обществена полза. Членове на сдружението са 120 души, лица с трайни физически увреждания, представители на лица с увреждания над 90%, които ги придружават и представляват, както и представители на деца и юноши с физически увреждания, до навършване на 16-годишна възраст. В сдружението членуват и 7 лица, представители на 15% квота за симпатизанти, споделящи целите на сдружението. Дейността на сдружението е свързана с подпомагане социалната интеграция и личностна реализация на лицата с физически и ментални увреждания, както и за

защита на техните права и интереси. Сдружението изпълнява програми за трудова, социална, битова и комуникативна рехабилитация в полза на членовете си.

➤ **Включването на хора с увреждания в трудовия процес** е основна предпоставка за тяхната интеграция в обществото и подобряване качеството на живот в тази връзка през месец ноември Община Вълчи дол е подала заявка към Дирекция „Бюро по труда” гр. Вълчи дол по Национална програма „Заетост и обучение на хора с трайни увреждания”. Основно цел на програмата е повишаване пригодността за заетост и осигуряване на заетост на регистрирани в Дирекция „Бюро по труда” безработни хора с трайни увреждания или преминали успешно курс на лечение за зависимост към наркотични вещества хора в трудоспособна възраст, като предпоставка за преодоляване на социалната им изолация и за пълноценното им интегриране в обществото.

Възможностите за устройване на работа на безработните с намалена работоспособност на първичния пазар са ограничени. Шансовете им да започнат работа на несубсидирани работни места са минимални, особено на хора с над 70 % изгубена работоспособност. След одобрена заявка, Община Вълчи дол е осигурила заетост на 7 лица с трайни увреждания за 2 години трудова заетост, като работното им място е определено съобразно спецификата на тяхното заболяване.

➤ **Клуб на ветераните от войните** – общинска структура на Съюза на ветераните от войните в България. Членове на клуба са 15 действителни ветерани и 3-ма съмишленици. Целите на съюза са свързани с осигуряване участието на ветераните от войните в демократизирането на обществото и в защита на моралните, социалните интереси, престижа и достойнството на членовете си. Дейността на съюза е насочена към поддържане на войнишките паметници в общината и популяризиране сред младежите на приноса на ветераните за опазване целостта и независимостта на Родината. Издръжката се финансира от общинският бюджет.

➤ **Съюз на офицерите и сержантите от запаса и резерва** - общинска структура на Национална организация на офицерите и сержантите от запаса и резерва. Състои се от 33 редовни членове. Обединява силите на запасното войнство за военно- патриотичното възпитание на подрастващите. Дейността е насочена към поддържане на паметници и честване на важни дати. Издръжката е от общинският бюджет.

➤ **БЧК** - Вълчи дол е низова организация на Националната структура. Дейността на общинската организация е свързана с работа сред подрастващите в областта на здравната профилактика, подпомагане на социално уязвими групи от населението, организиране и провеждане на благотворителни мероприятия, активно съдейства при провеждането на акции за безвъзмездно кръводаряване.

➤ **Обществен съвет за социално подпомагане** - в него участват представители от обществени организации, пенсионерските клубове, НПО, Дирекция „Социално подпомагане” и Общинска администрация.

➤ **Обществена трапезария** – услугата стартира през 2013 г. по договор с Фонд „Социална закрила” на МТСП. Трапезарията има 81 лица – потребители.

Като основни проблеми при ползването на социални услуги, включително услуги за деца, са бедността, липсата на информация, недостатъчна достъпност на услугите, липса на услуги на терен, като и несъобразяване на съществуващите услуги с реалните потребности.

Като отделен проблем при ползването на социални услуги за деца е посочена и липсата на адекватна подкрепа за семействата. Голяма част от необходимите социални услуги не може да бъде предоставена във всяко населено място поради обективни причини - малък брой лица, нуждаещи се от съответната услуга, отсъствието на квалифициран персонал, лоши транспортни връзки.

1.5.6. Култура и културни дейности

Читалища

Културната и духовна дейност в община Вълчи дол е съсредоточена в 17 действащи читалища:

1. НЧ „Д. Благоев-1907”, гр. Вълчи дол;

2. НЧ „Наука-1907”, с. Щипско;
3. НЧ „Изгрев 1927”, с. Войводино;
4. НЧ „А. Златаров-1937”, с. Генерал Киселово;
5. НЧ „Светлина”, с. Бояна;
6. НЧ „Елин Пелин”, с. Оборище;
7. НЧ „Отец Паисий-1927”, с. Брестак;
8. НЧ „Зора-1928”, с. Караманите;
9. НЧ „Възраждане-1920”, с. Червенци;
10. НЧ „Просвета-2001”, с. Стефан Караджа;
11. НЧ „Христо Ботев-1929”, с. Изворник;
12. НЧ „Наука-1913”, с. Генерал Колево;
13. НЧ „Н. Вапцаров-1928”, с. Есеница;
14. НЧ „Христо Ботев 1920”, с. Калоян;
15. НЧ „Пробуда 1927”, с. Добротич;
16. НЧ „Просвета- 1926”, с. Михалич;
17. НЧ „Христо Ботев 1914”, с. Искър.

Като традиционно самоуправляващи се български културно просветни и образователни центрове читалищата обединяват творците и развиват любителското художествено творчество. Към тях има 73 самодейни колективи, обединили 730 самодейци. Това са танцови състави, певчески фолклорни групи, групи за автентичен фолклор и стари градски песни и др.

Читалищните библиотеки обслужват населението по местоживеене и главната им задача е работата с читателя, масова дейност, справочно-библиографска и краеведска дейност, комплектоване и организация на библиотечния фонд, който да отговаря на нуждите от пълноценно информационно обслужване на читателите. Всяка година читалищата обогатяват библиотечния фонд чрез кандидатстване пред Министерството на културата за допълваща субсидия за закупуване на книги чрез планиране на средствата в бюджетите си.

Читалищата организират празниците на населените си места, участват в отбелязването на всички празници от Културният календар на общината. Ежегодно се ангажират с организацията по провеждането на общински фолклорен празник, на който се изявяват всички самодейни колективи, включително и ромски. Най-голяма изява получават ромските таланти на 8 април-Международен ден на ромите, когато се прави общински преглед на ромските самодейни групи. Най-активни в дейностите в областта на културата и в изградените художествени състави са деца и ученици-роми. Ромските деца участват активно в културния живот на общината и обичат да се изявяват.

Културният календар на Община Вълчи дол е богат и разнообразен. Отбелязват се всички български национални, християнски и други празници. Най-значимите чествания са по повод празника на гр.Вълчи дол – 4-ти септември и Общинския фолклорен празник през месец април.

Религиозни храмове

На територията на община Вълчи дол действат 16 православни храма и 11 джамии.

Църкви и параклиси

1. „Св.Архангел Михаил“-1909 г. – гр. Вълчи дол;
2. „Св.Вмчк. Димитър“-1930 г. – с. Брестак;
3. „Св.Св.Петър и Павел“-1999г.- с. Ген. Киселово;
4. „Св.Троица“- 1928 г.- с. Ген. Колево;
5. „Св.Параскева“-1878 г. – с. Добротич;
6. „Св.Рождество Богородично“-нова сграда – с. Искър;
7. „Св.Св.Кирил и Методий“- 2006 г. – с. Караманите;
8. „Св.Архангел Михаил“- 1930 г.- с. Метличина;
9. „Св.Възнесение Господне“- 1930 г. – с. Михалич;
10. „Св.Успение Богородично“- 1937 г. – с. Оборище;
11. „Св.Св.Константин и Елена“- с. Стефан Караджа;

12. „Св.Атанасий Велики“- преди 1878г.- с. Червенци;
13. „Св.Св.Кирил и Методий“- около 1920 г. – с. Щипско;
14. „Св.Димитър“- 1937 г. – с. Калоян;
15. „Св.Иван Рилски“, около 1930 –с. Войводино;
16. Параклис „Св.Богородица“ – с. Кракра.

Повечето християнски църкви и храмове са в добро общо състояние, голяма част от тях са обновени или има подадени проекти за ремонт по Програмата за развитие на селските райони. В лошо състояние са сградите на църквите в с. Метличина и с. Калоян.

Джамии

1. Джамия - 1903 – с. Генерал Киселово;
2. Джамия – с. Караманите;
3. Джамия – с. Михалич;
4. Джамия – с. Оборище;
5. Джамия – 1962 г. – с. Стефан Караджа;
6. Джамия – 2006 г. – с. Войводино;
7. Джамия – 2005 г. – с. Есеница;
8. Джамия – с. Изворник;
9. Джамия – с. Радан Войвода;
10. Джамия – молитвен дом – с. Бояна;
11. Джамия – с. Звънец.

Джамиите на територията на община Вълчи дол като цяло са в добро състояние. От ремонт се нуждаят сградите в селата: Генерал Киселово, Михалич, Стефан Караджа и Войводино.

1.5.7. Младежки дейности и спорт

Стимулирането на спортните прояви и мероприятията по физическо развитие на младите хора е приоритетна задача за ръководство на Община Вълчи дол. Под патронажа на общината се организират и провеждат ежегодни спортни състезания и прояви. Добрата спортна база и отлично подготвените специалисти, традициите в спорта /баскетбол, шахмат, футбол/ и професионализма на спортните деятели са условие за развитие на спорта, най-вече сред деца и младежи.

В общината масовият спорт е застъпен основно в училища и детски градини. Създадена е възможност за използване на откритата спортна база за масово спортуване, независимо, че на този етап не се използва напълно тази възможност от гражданите.

В общината се организират и провеждат ежегодно спортни състезания и прояви, свързани с дейността на Спортно сдружение “Вихър – 2002” и Футболен клуб “Вихър-1926”. Към момента с особени успехи се отличават спортовете футбол, шахмат и баскетбол. Спортните бази се ползват безвъзмездно от спортните клубове.

С голямо желание и ентузиазъм учениците от четирите училища участват в общинския кръг на държавните ученически игри. Отборите мерят сили по следните спортове: баскетбол, футбол, тенис на маса и шахмат. Много от изявените спортисти са от ромски произход.

1.6. Икономическо развитие

1.6.1. Състояние на местната икономика, тенденции, конкурентоспособност и предприемачество

Структуроопределящи отрасли за местната икономика са селското стопанство, хранително-вкусовата промишленост, производство на строителни материали, алтернативен туризъм като водещо значение има селското стопанство. Неговата структура на производство и специализация определят характера на цялата територия и облика на населените места.

Таблица 19: Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия в община Вълчи дол през периода 2008 – 2011 г. по отраслови сектори

	Предприятия	Произведена продукция	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Разходи за дейността	ДМА
	брой	хиляди левове				
2008 година						
Общо	180	53311	80404	53100	70386	34500
в това число:						
Селско, горско и рибно стопанство	51	43263	64657	37782	55221	26974
Преработваща промишленост	13	5523	5630	5495	5568	..
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	66	1810	7308	7065	6984	933
Транспорт, складиране и пощи	7	174	174	165	140	..
Хотелиерство и ресторантьорство	10	55	128	125	114	..
Хуманно здравеопазване и социална работа	8	205	205	205	167	56
2009 година						
Общо	297	36826	66058	48859	63172	31828
в това число:						
Селско, горско и рибно стопанство	107	26189	44465	28026	41811	19589
Преработваща промишленост	28	4584	5277	5090	5755	..
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	101	2188	12144	11797	11775	4760
Транспорт, складиране и пощи	12	1869	1894	1860	1884	750
Хотелиерство и ресторантьорство	18	91	166	154	151	..
Хуманно здравеопазване и социална работа	7	197	204	203	154	..
2010 година						
Общо	334	56 283	80 477	61 621	71 797	36 140
в това число:						
Селско, горско и рибно стопанство	156	44 636	57 272	38 919	49 223	24 106
Преработваща промишленост	27	4 089	4 648	4 369	5 409	4 286
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	95	2 226	13 044	12 901	12 814	4 702
Транспорт, складиране и пощи	10	1 442	1 497	1 450	1 487	663
Хотелиерство и ресторантьорство	13	230	320	318	316	..
Хуманно здравеопазване и социална работа	7	203	203	203	144	19
2011 година						
Общо	336	66 696	116 020	87 375	109 495	40 253
в това число:						
Селско, горско и рибно стопанство	154	57 353	88 225	60 538	78 418	28 784
Преработваща промишленост	25	3 556	3 739	3 339	4 232	3 809
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	98	3 754	21 894	21 436	24 918	4 781
Транспорт, складиране и пощи	8	436	448	447	425	106

Хотелиерство и ресторантьорство	13	112	146	146	151	..
Хуманно здравеопазване и социална работа	8	208	208	207	155	22

Източник: ТСБ - Варна

Броят на предприятията в община Вълчи дол нараства от 180 през 2008 г. на 336 през 2011 г. Това е доказателство за наличие на икономическа активност и предприемачество сред местното население. За анализирания период в селското стопанство са регистрирани 103 нови предприятия, а в търговията – 32 нови фирми. В сферата на преработващата промишленост възникват 12 нови предприятия, а в хотелиерството и ресторантьорството са регистрирани 3 нови фирми. (Таблица 19)

Най-голям относителен дял в местната икономика през 2011 г. имат предприятията, работещи в областта на селското стопанство – 154 броя или около 46% от всички фирми в общината. В сектор „Търговия” развиват дейност 98 фирми или около 30%, с преработваща промишленост се занимават 25 броя от регистрираните предприятия или 7% от фирмите.

Произведената продукция от предприятията в община Вълчи дол за периода 2008-2011 г. нараства от 53311 хил. лева на 66 696 хил. лева. Най-много продукция произвежда селското стопанство - 57 353 хил. лева за 2011 г.

Приходите от дейността на предприятията също се увеличават с 35 616 хил. лева и достига 116 020 хил. лева през 2011 г. Селското стопанство и търговията отбелязват ръст за периода 2008-2011 г., а в преработващата промишленост се забелязва икономически спад.

В община Вълчи дол, 88% от предприятията са микро – с до 9 заети лица.

За анализирания период микро предприятията нарастват повече от два пъти и през 2011 г. са 311, спрямо 2007 г. когато са 130. През 2008 г. в общината има 15 малки предприятия и 3 средни предприятия, но липсват големи индустриални фирми и производства.

За следващите години данните са конфиденциални, но предвид факта, че микро предприятия са 311 от общ брой 336 се налага извода, че останалите 25 фирми са съответно малки и средни. (Таблица 20)

Таблица 20: Нефинансови предприятия в община Вълчи дол по групи според броя на заетите в тях лица през периода 2007 - 2011 година

Година	Общо	В т.ч. според броя на заетите лица		
		Микро - до 9	Малки - 10 - 49	Средни - 50 - 249
2007	147	130	..	..
2008	180	162	15	3
2009	297	277	..	..
2010	334	313	..	..
2011	336	311	..	..

Източник: ТСБ - Варна

Средносписъчният брой на наетите по трудово и служебно правоотношение в община Вълчи дол намалява с 95 души през 2010 г., спрямо 2008 г., но през 2011 г. се увеличава и е 1523 души.

Най-голям брой наети по трудово и служебно правоотношение има в образованието, селското стопанство – 362, образованието - 231 и търговията – 186 лица. В сферата на държавното управление са наети 131 лица.

Най-малко наети работят в хотелиерството и ресторантьорството. Тези фирми са предимно семейни и не наемат допълнителен персонал.

Таблица 21: Наети лица по трудово и служебно правоотношение в община Вълчи дол през периода 2008 - 2011 г. по отраслови сектори

Отраслови сектори	2008	2009	2010	2011
Общо	1506	1444	1411	1523
в това число:				
Селско, горско и рибно стопанство	375	334	351	362
Преработваща промишленост	108	117	99	93
Строителство	51	41	60	55
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	137	166	170	186
Транспорт, складиране и пощи	75	64	55	40
Хотелиерство и ресторантьорство	8	10	15	6
Държавно управление	166	145	162	131
Образование	222	233	230	231
Хуманно здравеопазване и социална работа	28	93	99	109
Други дейности	23	21	25	32

Източник: ТСБ - Варна

Средната годишна работна заплата в община Вълчи дол намалява от 7258 лева през 2008 г. на 6612 лева през 2011 г. Тенденцията на намаление е драстична за периода 2008-2009 г., вероятно в резултат на световната финансова криза. След това се забелязва леко покачване на средната годишна работна заплата, но то е незначително в сравнение с възнагражденията в страната. През 2011 г. средната годишна работна заплата във Вълчи дол е с 1618 лева или с 20% по-ниска от средната годишна заплата за страната – 8 230 лева.

Най-високи са възнагражденията в селското стопанство, транспорта и образованието. Най-ниски са работните заплати в търговията и ресторантьорството, следвани от строителството.

Таблица 22: Средна годишна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение в община Вълчи дол през периода 2008 - 2011 г. по отраслови сектори

Отраслови сектори	2008	2009	2010	2011
Общо	7258	5943	6349	6612
в това число:				
Селско, горско и рибно стопанство	7264	8329	9364	10956
Преработваща промишленост	5948	6032	5557	6219
Строителство	5706	6611	5295	5043
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	3774	3985	4137	4381
Транспорт, складиране и пощи	6355	6266	6352	6711
Хотелиерство и ресторантьорство	2618	3332	3471	4892
Държавно управление	4588	6025	5530	6310
Образование	5658	6171	6892	6703
Хуманно здравеопазване и социална работа	5547	5223	4959	5124
Други дейности	2823	4005	4164	3756

Източник: ТСБ - Варна

Земеделието е застъпено във всички селища на община Вълчи дол и има важна роля за цялостното ѝ развитие. Независимо от значителното намаляване на произведената продукция през последните години, отрасълът остава основен източник на доходи в общината. Предпоставките за това са благоприятното географско положение, природните дадености, с който тя разполага, почвено-климатичните условия, транспортната инфраструктура, човешките ресурси, традициите и др.

Община Вълчи дол има добра обезпеченост от местни суровини в областта на керамичното производство, производството на строителни материали и най-вече в хранително-преработвателната промишленост на зърнени култури, зеленчуци и плодове, които могат да се използват пълноценно. Големи резерви има в оранжерийното производство на цветя, плодове и зеленчуци.

Възможностите за развитие на общината са свързани с изграждането на хранително -вкусова промишленост, съпътстваща основните селскостопански производства, привличане на нови инвестиции, развитие на съществуващите промишлени мощности и основни фондове, развитие на оранжерийно производство на селскостопански продукти, и не на последно място – създаване на условия за алтернативен туризъм.

Ограничения за икономическото развитие на общината представляват недостатъчно доброто състояние на техническата инфраструктура, липсата на квалифициран човешки ресурс и съществуващите демографски проблеми.

1.6.2. Промисленост

Промисленото производство в община Вълчи дол е незначително и делът му в местната икономика е много малък. На територията на общината функционира подразделение на "Булгаргаз" ЕАД – София.

"Свинокомплекс Брестак" АД. Дружеството е дъщерна фирма на "Бонихолдинг АД" и стартира дейността си през 2004 г. в структуроопределящ подотрасъл „Животновъдство". Програмата на дружеството включва влягането на 3 милиона лева за преустройство за сградите и оборудването на помещенията за свине майки кърмачки и помещенията за подрастване.

Фирма „БГ АГРО земеделска компания" е дъщерна фирма на БГАГРО, която е с предмет на дейност зърнопроизводство и експедиция на селскостопанска продукция и е фирма, която е специализирана в едрото земеделско производство.

Фирма "СТИЛИИ АГРО" - основната ѝ дейност е идентична на тази като БГАГРО, но повече информация за нея нямаме, тъй като по подробната информация ще ни дадат през следващата седмица. Поне това ни увери служителка от администрацията на фирмата.

Дружество с ограничена отговорност "ИВ-Груп". То е с основна дейност предлагане на туристически услуги. Дружеството стопанисва „Къщи за отдих" на територията на с. Генерал Киселово, които са изградени в битов стил, който представя красотата на местния регион.

„Капро-Петров" ЕООД. Дружеството е с основна дейност зърнопроизводство. Предстои изграждането на силозно стопанство с 2 броя силози за съхранение на зърно.

„Хранинвест" ЕООД, с. Ген Киселово. То е с основна дейност производство на млечни продукти и има изградена мандра в с. Ген. Киселово.

Гъбарник в село Ген.Киселово - семейна фирма, която се занимава с производството на гъби и има намерение да разширява дейността си. На този етап има наети само 2 работника.

1.6.3. Селско стопанство

Земеделието е основния поминък на населението от общината, независимо от високия риск и ниската рентабилност. Община Вълчи дол има естествени ресурси за развитие на селското стопанство – наличие на плодородна земеделска земя, възможности за развитие на поливно земеделие, съхранени традиции в производството на земеделска продукция, балансирано развита пътна инфраструктура и възможности за развитие хранително-вкусовата промишленост. Естествените ресурси са предпоставка за развитие на зърнопроизводството, зеленчукопроизводството, отглеждането на трайни насаждения, етерично-маслени култури и животновъдството (свиновъдство, овцевъдство, кравевъдство).

Таблица 23: Обработваема земя в община Вълчи дол за периода 2010-2012 г.(ха)

Показатели	2010	2011	2012
Обработваема земя	35 941	35 949	36 336

Източник: ОДЗ - Варна

Обработваемата земя през 2012 г. се увеличава с 395 ха или 36 336, спрямо 2010 г., когато е 35 941 ха.

Комасирани площи по споразумения в община Вълчи дол са:

- 2010-2011 стопанска година - 307589,727 дка;
- 2011-2012 стопанска година - 315895,325 дка;
- 2012-2013 стопанска година - 306500,283 дка.

По данни от ОДЗ – Варна в община Вълчи дол са регистрирани 365 земеделски производители и 8 земеделски кооперации.

Таблица 24: Пазар на земята в община Вълчи дол за периода 2010-2012 г.

Показатели	2010	2011	2012
Пазар на земята – брой сделки	1195	1514	1196

Източник: ОДЗ - Варна

Броят на сделките на пазара на земя се променя динамично през анализирания период. През 2011 г. броят на сделките се увеличава с 319 или 1514 сделки, спрямо 2010, когато има 1195, след което през 2012 г. се понижава и достига стойностите от 2010 г. или 1196 сделки.

Растениевъдство

Растениевъдството във Вълчи дол се развива добре, общината разполага с богат поземлен ресурс – като количество и като качество. Основната част от обработваемите земи са с благоприятни качествени характеристики, като от друга страна релефните условия позволяват организирането на високомеханизирано земеделие. През последните години обработваемите площи нарастват. Формата на собственост върху земеделската земя също оказва голямо влияние върху развитието на растениевъдството. В общината частната земеделска собственост е 79.64% от земеделските територии. След нея е държавната собственост с 10.98%, общинската с 6.20% и друга земя – 3.18%.

Приоритетно направление в растениевъдството е зърнопроизводството и на първо място е производството на пшеница.

Средните добиви от пшеница, маслодаен слънчоглед и зимен ечемик са най-добри през 2008 г., съответно 498, 230 и 492 кг/дка. Добивите от зимна маслодайна рапица, пролетен ечемик и царевица за зърно са най-високи през 2010 г., съответно 303, 400 и 445 кг/дка. Овесът има най-високи добиви през 2012 г. - 300 кг/дка. (Таблица 19)

Таблица 25: Средни добиви от основните култури, отглеждани в община Вълчи дол за периода 2007-2012 г.

Показатели	2007 кг/дка	2008 кг/дка	2009 кг/дка	2010 кг/дка	2011 кг/дка	2012 кг/дка
Пшеница	316	498	315	420	480	480
Зимен ечемик	245	492	353	406	450	400
Зимна маслодайна рапица	189	274	217	303	250	200
Пролетен ечемик	254	388	311	400	368	350
Овес	43	259	201	280	228	300
Маслодаен слънчоглед	85	230	217	215	215	200
Царевица за зърно	-	417	382	445	415	350
Домати	100	803	500	346	1400	1200
Картофи	1492	1299	1529	1500	586	1000
Лозя -винени	800	390	450	350	-	319

Източник: ОДЗ – Варна

В община се развива много добре и зеленчукопроизводство. То се осъществява предимно от частни стопани за лични нужди.

Най-висок добив от домати има през 2011 г. – 1400 кг/дка. Най-добра реколта от картофи има през 2009 г. – 1529 кг/дка. Отглеждат се още лозя-винени, добивът от, които е най-висок през 2007 г. – 800 кг/дка.

Животновъдство

Животновъдството не е основен подотрасъл в района. То се развива почти изцяло в частния сектор. Животните се отглеждат в личните дворове на населението, много често при примитивни условия. Това прави отрасъла губещ и допълнително затруднява развитието му.

Пчеларството е добре развито, поради подходящото съчетание между климат, растителност и професионален опит. Поставени са основите за развитие на биологичното пчеларство.

Таблица 26: Брой ферми и животни по видове в община Вълчи дол за периода 2008 - 2013 г.

Показатели	Брой ферми за отглеждане на животни	Брой животни по видове				
		говеда	овце	кози	еднокопитни	свине
2008	59	1410	14 058	1403	720	10 410
2009	59	1605	12 055	1170	1023	11 764
2010	66	1610	12 100	1200	998	11 455
2011	68	1620	12 500	1200	1015	12 580
2012	68	1615	12 173	1290	1023	13 040
2013	71	1614	12 200	1280	990	19 280

Източник: ОДЗ – Варна

Животновъдството във Вълчи дол е доминирано от свиневъдство и овцевъдство.

За периода 2008–2013 г. броят на фермите за отглеждане на животни се увеличава с 12 или 71 ферми през 2013 г., спрямо 2008 г., когато са 59.

Данните в Таблица 20 показват, че за анализирания период, броят на говедата се е увеличил на 1614 с или с 13% спрямо 2008 г., когато са 1410. Овцете намаляват с 1858 и през 2013 г. са 12 200, спрямо 2008 г., когато са 14 058. Броят на козите също намалява със 123, спрямо 2008 г., когато те са 1403. Еднокопитните животни се увеличават с 270, и през 2013 г. в общината има 990 еднокопитни, а през 2007 г. те са били 720. Свиневъдството бележи увеличение с 8 870 броя свине през 2013 г., спрямо 2008 г., когато има 10 410.

Ветеринарното обслужване на животните в общината се осъществява от четири ветеринарни лекари.

1.6.4. Горско стопанство

Общата площ на горскостопански участък „Вълчи Дол” е 6 184.8 ха., от която залесена 5801.6 ха., незалесена дървопроизводителна 140.9 ха и недървопроизводителна 242.3 ха.

Предвиденото ползване за периода 2007-2012 г. количество стояща дървесна маса в обхвата на Горскостопански участък “Вълчи Дол” е 64 800 пл.куб.м³.

Таблица 27: Отчетено ползване стояща дървесина в горскостопански участък “Вълчи Дол” за периода 2007 – 2012 г.(куб. м.)

Показатели	Стояща дървесна маса	ЛЕЖАЩА ДЪРВЕСНА МАСА			
		Категории дървесина			
		Едра строителна дървесина	Средна строителна дървесина	Дребна строителна дървесина	Дърва
Община Вълчи Дол	67 525	2 245	10 859	3 344	38 923

Източник: ТП на ДГС – Суворово

По данни от ТП Държавно горско стопанство „Суворово”, за периода 2007 - 2012 г. територията на горскостопански участък „Вълчи Дол” са извършени лесокултурни дейности (залесявания), разпределени в категории както следва:

- Залесявания при категория „ново залесяване” - 553 дка.
- Залесявания при категория „зрели невъзобновени насаждения” - 58 дка.

Горите в горскостопански участък „Вълчи Дол” по степен на пожарна опасност се разпределят както следва:

- I-ви клас - 1 293.40 ха.;
- II - ри клас – няма;

- Ш-ти клас – 1 959.70 ха.;
  - IV-ти клас - 2 931.70 ха.;
  - V-ти клас – няма;
- Общо: 6184,80 ха.

В обхвата на горскостопански участък „Вълчи Дол” няма защитени зони и територии.

1.6.5. Туризъм

В община Вълчи дол съществува потенциал за развитие на културен, селски, риболовен и екотуризъм, което се обуславя от редица благоприятни предпоставки- природни ресурси и богатото културно-историческо наследство.

Климатичните фактори - температура, валежи, ветрове, влажност и др. създават подходящи условия за почивка и туризъм през всички сезони.

През град Вълчи дол преминава ж.п. линия Добрич - Варна и „Албена”: Добрич – София. Близостта на общината до големи туристически центрове /Златни пясъци и Албена/ дава възможност за туристически обиколки /селски и уикенд туризъм/.

Условията на живот и селско-стопанската работата в селата от общината са обект на интерес от доста чужденци. Автентичната среда, натуралните продукти и заниманията със земеделие или животновъдство, създават реална възможност за поминък на населението чрез развитие на селския туризъм.

Общината се характеризира с богато разнообразие от растителни видове. Най-разпространени са зимен и летен дъб, бряст, габър, липа, върба, топола и акация. В горските територии се срещат много диворастващи лечебни растения и храсти, като жълт кантарион, равнец, риган, мащерка, глог, шипка, липа и др. Природата е съхранена, няма предприятия - замърсители на околната среда.

На територията на общината има няколко туристически обекта – ски писта, две екопътеки в местността „Кошу баир” и екопътека в местността „Клюнка”, които се ползват от месното население и гостите на града за рекреация и спорт. Обектите се нуждаят от възстановяване и промоциране, за да се привличат туристи и от съседни общини.

След възстановяване на обекта в местността „Кошу баир” – ски писта и екопътеките, се предвижда и включването им в туроператорски програми за посещения от туристи от морските курорти на северното крайбрежие.

В общината има ресурс за развитие на спортен риболов, след влагане на инвестиции за изграждане на съоръжения и благоустрояване на терените в непосредствена близост на концесионираните микроязовири и язовир Генерал Киселово, които са зарибени и се ползват за любителски риболов.

Ски пистата е най-атраktivното спортно туристическо съоръжение на територията на общината. Тя се намира в местността “Кошу баир” на 1 км от гр. Вълчи дол. Ски пистата е с дължина 250 м, има ски влек и през зимния сезон е привлекателно място за скиори и сноубордисти от цяла Североизточна България. Съоръжението се нуждае от удължаване, подравняване, рехабилитация и възстановяване на прилежащата туристическа инфраструктура. Включването на обекта в туроператорските дестинации ще привлече организирани и неорганизирані туристи за развитието на жизнеспособен туристически бизнес на територията на общината. В изградената зона за рекреация се създава възможност за съпътстващ развлекателен бизнес, което генерира доходи за местните общности.

В горския фонд в землището на с. Радан войвода е построена ловна хижа с оглед развитието на организирания ловен туризъм, която може да се използва и като туристически пункт. Ловна хижа има и в село Червенци. Като туристически пунктове могат да бъдат използвани още хижата до язовира на с. Генерал Киселово, хижите в местност “Ламбурджа” землище на с. Искър и “Кошу баир” землище на гр. Вълчи дол.

На територията на общината са открити тракийски селища и надгробни могили, много керамични съдове, железни предмети – апликации и украшения. В старобългарски некропол край с. Караманите през 1988 г., българо-украинска експедиция, финансирана от община Вълчи

дол, открива бронзови фигурки – произведения на раннобългарското приложно изкуство, огърлици от стъклени маниста и глинени съдове.

Историческите данни за културното наследство в общината имат фрагментарен характер, липсват системни проучвания и не са провеждани действия за атрактивно експониране и валоризиране на съществуващите археологични материали. Това ограничава възможността за допир на съвременниците до непреходните ценности на културно-историческото наследство на общината.

Къщата – музей на Съби Дичев е единственият музей, разполагащ с етнографска сбирка в община Вълчи дол.

Самодейните състави и групите за автентичен фолклор, съществуващи към всяко от читалищата в общината не само дават възможност за участие на населението в културния живот на общината, но имат значение за съхраняване на местните фолклорни традиции. С тяхно съдействие са се запазили обредите, с които се отбелязват различните религиозни празници, като Бъдни вечер, Рождество Христово, Трифон Зарезан, Лазаровден и Великден.

През 2013 г. в община Вълчи дол няма туристически обекти – хотели или къщи за гости, които да развиват дейност.

Природните дадености и културно-исторически богатства, дават основание за насочване усилията на общината за развитие, обогатяване и популяризиране на туризма, който като стопански сектор все още не е достигнал желаното ниво на развитие.

1.6.6. Търговия и услуги

Търговията и услугите в общината се извършват от 180 еднолични търговци и 28 занаятчии. Освен това на територията на общината се намират: база за зърнени храни на “Булагро” ООД – гр. Варна, база за горивни и строителни материали, Сортови семена, които дооформят облика на отрасъла.

Хотели на територията на общината няма. Има сгради, които в бъдеще могат да се пригодят и да се използват за настаняване на туристи.

Местата за обществено хранене са малко и са съсредоточени главно в общинския център.

Община Вълчи дол има разработена Концепция за създаване на Регионален пазар на производителите на селскостопанска продукция – плодове, зеленчуци, мед, животни и др.

1.7. Техническа инфраструктура – свързаност и достъпност на територията на община Вълчи дол

1.7.1. Транспортно-комуникационна система

Община Вълчи дол е разположена на стратегическо транспортно-икономическо положение. Намира се на разстояние 35 км. от „Летище Варна”, на 50 км. от „Пристанище Варна” и на 51 км. от областния град Варна. Благоприятно за икономическото развитие на общината е и отстоянието ѝ на едва 200 км. от „Пристанище Констанца”. Общината отстои на 25 км. северозападно от първокласен път Варна – София.

През територията на общината преминава ж.п. линия Варна – Девня – Добрич – Кардам с една ж.п. гара в гр. Вълчи дол и две ж.п. спирки в с. Оборище и с. Генерал Киселово. Изградени съоръжения за товарно-разтоварна дейност има ж.п. гара гр. Вълчи дол. На територията на общината има 132,3 км. пътища. Пътищата Втори клас са 16,7 км, Трети клас – 55,8 км и Четвърти клас - 59.8 км.

Общината има развита шосейна мрежа, основно четвъртокласен тип пътища, които осигуряват връзките със съседните общини - Суворово, Ветрино, Аксаково, Добрич - селска, Тервел, както и с областните центрове- Варна, Добрич, Шумен.

Таблица 28: Общински пътища в община Вълчи дол към 2013 г.

№	Номер на пътя	Начало на участъка км.	Край на участъка км.	Дължина км.	Необходима мярка (ремонт, реконструкция, рехабилитация)	Ориентировъчна стойност на мярката (лв)
1	VAR 2116 (IV 70146)	Добротич	Доброплодно	2,3	рехабилитация	2 115 397,40
2	VAR 3115 (IV 70142)	Радан войвода	Ген. Колево	3,3	рехабилитация	2 792 572,81
3	VAR 3115 (IV 70140)	Ген. Колево	разклон (Ст. Караджа, Червенци, Радан войвода)	4	рехабилитация	3 678 954,87
4	VAR 1112 (IV 29015)	Червенци	Караманите	5,7	рехабилитация	5 072 803,58
5	VAR 1112 (IV 29015)	Караманите	Метличина	2,8		
6	VAR 1112 (IV 29015)	Метличина	Брестак	3		
7	VAR 1112 (IV 29015)	Брестак	разклон (Ген. Киселово, Вълчи дол)	4	рехабилитация	3 678 854,87
8	VAR (IV 21014)	Метличина	Бдинци*	2,5	рехабилитация	2 575 266,40
9	VAR 3111 (IV 27008)	Ген. Киселово	Звънец	3,7	рехабилитация	3 643 655,45
10	VAR 3111 (IV 27008)	Звънец	Страхил	3,6	рехабилитация	3 311 056,80
11	VAR 2116 (IV 70145)	Вълчи дол	Войводино	5,6		
12	VAR 2116 (IV 70145)	Войводино	Николаевка*	3,6	рехабилитация	3 311 056,80
13	VAR 3118 (IV 70147)	Михалич	Кракра	2	рехабилитация	1 839 476
14	VAR 3110 (IV 27006)	Есеница	Калоян	1,6	рехабилитация	1471580,8
15	VAR 1101 (IV 70152)	Калоян	Доброплодно*	2,3	рехабилитация	1 155 774
16	VAR 3110 (IV 27006)	Есеница	разклон- (Изворник, Тръница)	3,3		
17	VAR 3114 (IV 29015)	Оборище	разклон- (Ведрина, Ген. Киселово)	1,2	рехабилитация	1 103 685,60
18	VAR 3113 (IV 29019)	Оборище	Бояна	1,1		
19	VAR 3114 (IV 29015)	Бояна	Ботево*	2	рехабилитация	1 839 476

Източник: Община Вълчи дол

Слаба страна по отношение на шосейната мрежа е нейната поддръжка, изхождайки от това, че финансовите възможности на общината са ограничени. По – голяма част от пътищата са в добро техническо състояние, но има отделни участъци от четвъртокласната пътна мрежа, които се нуждаят от среден и основен ремонт.

Уличната мрежа в гр. Вълчи дол е развита съобразно характерните теренни дадености. Общата дължина на уличната мрежа е 27,6 км, като 7,1 от тях са главна улична мрежа.

Състоянието на уличната мрежа във всички населени места на общината е силно влошено. Настилките са асфалтови – 30%, макадам – 40% и калдаръм – 10%. Пътищата без настилка са 20%. Изпълнените тротоарни и площадни настилки за град Вълчи дол са около 80%, а в останалите населени места - до 40%. Те се нуждаят от ремонт и реконструкция за изграждане на подходи за инвалидни и детски колички.

Вертикална маркировка по уличната мрежа няма. Изготвен е план за поставянето на указателни табели с наименованията на улиците в гр. Вълчи дол, но няма осигурени средства за реализирането му. Хоризонтална маркировка по четвъртокласната пътна мрежа и по главните улици също липсва. На входа и изхода в населените места на общината има поставени указателни табели, но част от тях се нуждаят от укрепване или от подмяна с нови.

Улиците са изградени преди повече от 30 години и експлоатационният срок на горния пласт асфалтобетон е отдавна изтекъл. Наличният финансов ресурс позволява да се извършват само дейности по изкърпване на компрометираните участъци по главната уличната мрежа, която е носител на транспортния поток. Настилката на уличната мрежа в селата е изградена преди повече от 30 години, състоянието е лошо.

Във Вълчи дол няма обществен градски транспорт. Не са налични таксиметрови фирми. Извънградски транспорт се осъществява от транспортни фирми от други градове.

Транспортното обслужване на населението се извършва от автобусен и ж.п. транспорт. Общината е транзитна в транспортната схема за област Варна, няма самостоятелни автостопанства (държавни, общински или частни превозвачески фирми). Липсата на квота за избор на превозвач и възможността да се съгласува транспортната схема води до дублирането на превозите по маршрути и диспропорции на графика на движение. Превозите се извършват със стар, амортизиран и лошо поддържан автомобилен парк.

1.7.2. Водоснабдяване и канализация

Водоснабдяване

Степента на изграденост на водопроводната мрежа е 100% на територията на цялата община. Дължината ѝ е 490 км.

Всички населени места са водоснабдени, като средно годишно се подават 900 000 кум. м. вода за питейно-битови цели.

Недостиг на вода е регистриран за селищата Брестак, Оборище и Бояна. Делът на полезно използваната вода от водоснабдителните системи намалява поради загубите на вода от аварии. За нормализиране на водоснабдяването за питейни и битови нужди е необходимо изграждането на дълбок сондаж в с. Бояна и мерки за подобряване на водоснабдяването на с. Брестак - ремонт на два каптажа и оборудване на един шахтов кладенец.

В района на общината са налице следните водоизточници за питейни и битови нужди:

- Каптажи – 16 бр. с общ дебит при нормални условия - около 80 l/sec (при последните измервания дебитът е намалял около 3 - 4 пъти).
- Дълбоки сондажи – 7 бр - 125,00 l/sec
- Шахови кладенци – 2 бр. - 7,00 l/sec
- Регистрирани – 4 бр. индивидуални кладенци за питейни нужди и 40 бр. – за битови нужди.

За подаване на вода към населените места по водоснабдителни системи са изградени 10 броя помпени станции, 20 броя водоеми, 2 броя водни кули и голям брой други съоръжения - шахти, спирателни, водомерни устройства и др.

През последните години са бракувани 5 каптажа и 2 шахтови кладенци.

Пречиствателна станция за подобряване качеството на водите до изискванията за питейни цели в общината няма изградена. Контрол върху качеството на водата се осъществява ежемесечно от химическа лаборатория към „ВиК” ООД - Варна и ХЕИ - Варна.

Секторната инфраструктура е стара, липсват мащабни инвестиции за рехабилитация и модернизация на съоръженията, което води до значително разхищение на водните ресурси при преноса им до крайните потребители. Загубите на вода в общината са над 40% от подадената вода. Този показател е по-нисък от средния за страната - 57%, но е необходимо да се

предприемат инвестиционни мерки за снижаването му. Ефектите от изпълнението на мерките по програмата за подобряване качеството на водоснабдителните услуги и реструктуриране на дружествата в цялата страна все още не са дали осезаем ефект.

Водопреносната мрежа и съоръжения са включени в активите на „ВиК“ ООД -Варна, в което 51% е държавното участие, а 49% са разпределени между общините във Варненска област. Дяловото участие на Община Вълчи дол възлиза на 3%.

За нормализиране на водоснабдяването за питейни и битови нужди е необходимо изграждането на дълбок сондаж в с. Бояна и мерки за подобряване на водоснабдяването на с. Брестак – ремонт на два каптажа и оборудване на един шахтов кладенец.

Таблица 29: Брой на водоснабдени жители в община Вълчи дол по населени места

Населено място	Брой водоснабдени жители
гр. Вълчи дол	1273
с. Ген. Кисилово	598
с. Брестак	595
с. Бояна	192
с. Войводино	315
с. Щипско	444
с. Метличина	189
с. Радан Войвода	132
с. Оборище	174
с. Ст. Караджа	397
с. Кракра	60
с. Страхил	62
с. Искър	217
с. Звънец	62
с. Есеница	142
с. Ген. Колево	180
с. Изворник	146
с. Калоян	203
с. Червенци	525
с. Добротич	215
с. Михалич	254
с. Караманите	253

Източник: Община Вълчи дол

Таблица 30: Състояние на водопреносната мрежа в община Вълчи дол и съоръженията към нея

№	Населени места	Водопроводни м. /вътрешна мрежа/	Водопроводни м. /външна мрежа/	Общо м.	Водоизточници л/сек	Водоем и Куб.м.	Ползвани водни количества
1.	с. Бояна	11098	11033	22131		66	2,5
2.	с. Брестак	26125	8313	34438	4,9	320	6,4
3.	с. Войводино	16870	9560	26430	8	140	3,6
4.	гр. Вълчи дол	32869	24917	57786	11,6+25	1730	26,5
5.	с.Ген. Колево	11164	12112	23276	2,7	525	4
6.	с. Ген. Кисилово	14029	10037	24066		240	6
7.	с. Добротич	12480	1798	14278	0,4	160	3,5
8.	с. Есеница	8824	1332	10156	1,5	125	3
9.	с.Звънец	3269	2950	6219		100	1
10.	с. Искър	10654	10366	21040		140	2
11.	с. Изворник	7674	2886	10560		100	2
12.	с. Калоян	11884	8006	19890		200	3
13.	с. Караманите	14705	3531	18236		100	3

14.	с. Кракра	4428	740	5168		140	1
15.	с. Метличина	11058	5170	16228		140	3
16.	с. Михалич	13115	11150	24265	0,4	490	6
17.	с. Оборище	6690	1300	7990			2,3
18.	с. Р. Войвода	10878	8717	19595	1Д		3
19.	с. Ст. Караджа	18813	10500	29313		250	6,5
20.	с. Страхил	3167	3850	7017		100	1
21.	с. Червенци	24411	11869	36280	1,2	280	6
22.	с. Щипско	24482	7040	31522		140	3
		299 467	167197	466 664		5486	98,3

Източник: Община Вълчи дол

Водоснабдяването на гр. Вълчи дол се осъществява изцяло от подземни води. Част от водата се подава директно в мрежата посредством помпена станция „Войнишки кладенец”. Тя от своя страна се захранва посредством два каптажа изградени в местността „Бешбунар” - каптаж „Бешбунар-1” и каптаж „Бешбунар-2”.

Канализация

По степен на изграденост на канализационната мрежа в населените места и пречиствателни станции за отпадъчни води в общината има значително изоставане спрямо развитието на водоснабдителните системи.

В общината съществува частично изградена (80%) канализационна мрежа и външни колектори само в гр. Вълчи дол. Тя е непълно разделна (битова). Дъждовните отпадъчни количества се отвеждат повърхностно. Изградени са канализационни отклонения за включване на потребителите и отвеждане на отпадъчните води, чрез което се обслужват с канализационна мрежа население на брой 2984 жители и 21 броя промишлени обекта. Средното денонощно количество на зауствените отпадъчни води от канализационната система е 11 - 12 l/sec.

Изграждането на канализационната мрежа и ГПСОВ (градска пречиствателна станция за отпадъчни води) започва през 1986 година. При пускане си в експлоатация ГПСОВ Вълчи дол е имала механично и биологично стъпало за пречистване. След втората година биологичното стъпало е повредено, но пречиствателната станция работи с механично пречистване до 1994 година. От 1994 година до 2005 година цялата канализационна мрежа на града се зауства в коритото на р. Арабаджидере. Замърсяването на реката по протежение на цялото ѝ поречие, както и замърсяването на водоемите при селата Страхил и Генерал Киселово е прекратено с реконструкцията на пречиствателната станция и отвеждането на всички отпадни водни количества до колектора Вълчи дол - Суворово - Девня. Проектът е изпълнен по мерки „Енергийна ефективност ” и „ Опазване на околната среда ” на общинската стратегия за развитие и областната програма за енергийна ефективност. С реализирането на проекта е станало възможно гравитачното отвеждане на отпадъчните води в 10 km отсечка на канализационният колектор. След реконструкцията ГПСОВ Вълчи дол работи като канализационна помпена станция.

На територията на общината има една локална ПСОВ в с. Оборище, която обслужва “Дом за възрастни хора с умствена изостаналост”. Към ПСОВ няма включени битови потребители. Пречистването на отпадните води е механично и биологично.

1.7.3. Енергийни мрежи, ВЕИ и газификация

Електроснабдяването на община Вълчи дол и цялостното стопанисване на електроразпределителната мрежа и съоръженията към нея се осъществява от “Енерго-Про Мрежи” АД, район Варна.

“Енерго-Про Мрежи” АД, електроенергийният системен оператор, осъществява единното оперативното планиране, координиране и управление, осигурява експлоатацията, поддръжката и надеждното функциониране на електропреносната мрежа, поддържането на спомагателните мрежи, както и ремонтните дейности и услуги и поддържа електропроводи високо напрежение на територията на община Вълчи дол.

Всички 22 населени места на територията на община Вълчи дол са електрифицирани. Електропреносната мрежа включва 120 трафопоста и 300 км РЕ – 20кV. Междуселищната и 90 % от вътрешноселищната електропреносна мрежа е наземна. Електропроводната мрежа на места не е достатъчно ефективна и е желателна нейната подмяна. Фасадно осветление не се използва. Парковото осветление в град Вълчи дол е недостатъчно, а в селата липсва такава.

Всички бъдещи инвестиции на “Енерго-Про Мрежи” АД Варна ще са насочени към постигане на висока сигурност на доставките, подобряване на услугите и клиентското обслужване, както и към утвърждаване на култура на взаимно доверие и лоялност.

Алтернативни енергийни източници

Потенциалът на Община Вълчи дол за производство на енергия и екогорива от възобновяеми източници е свързан с ползването на слънчевата енергия и оползотворяването на големите количества биоразградими отпадъци, които се кумулират от аграрния сектор – целулозни и животинско-фекални.

Целулозосъдържащи материали са слама, царевичак, дървесен материал. Те са изградени от физически и биологически стабилни биополимери – целулоза, хемицелулози, лигнин. Целулозата и хемицелулозите са полизахариди, които при химичното разграждане дават монозахариди (глюкоза и др). Те трудно се усвояват от животните (само от преживните). Лигнинът е полифенол, без хранителни качества – той служи на растението за “циментиране” на тъканите му. Сега целулозо-съдържащите материали не се ползват рационално. В селското стопанство освобождаването на терените се извършва чрез палене на стърнищата. Тази нецелесъобразна практика на земеделските стопани е източник на прах, сажди, СО, СО₂ и унищожават почвата, лишавайки я от нейното най-важно качество – плодородието.

Животинско-фекалните отпадъци са „постеля” (смес от фекалии със слама), отмивни води, хранителни отпадъци. Тези материали са разнообразни по състав. Съдържат неорганични и органични вещества, поради което са добра среда за развитие на всякакви (включително и болестотворни) микроорганизми. Отличават се с високо съдържание на органичен и неорганичен азот. Те са сериозен проблем за стопаните, тъй като се натрупват в огромни количества и замърсяват околната среда, създавайки лоши условия както за хората, така и за стопанските животни. Най-често отпадъците се използват за производство на метан, който и основната съставка на получавания при ферментацията им биогаз.

При естествената ферментация на животинските фекалии и други отпадъци се отделя метан, наричан още "парников газ". Отделеният при този процес газ представлява 7 - 10% от световното замърсяване с метан. Метанът е екогориво, което минимално замърсява околната среда при изгарянето си. При изгаряне на извлечения водород от метана като изходен продукт се получава вода, която не замърсява околната среда.

Слънчевата радиация, преобразувана в топлина чрез конвенционални термични слънчеви колектори може да се насочи приоритетно към производство на гореща вода през късна пролет, лято и ранна есен.

Енергетично съдържание на биогаза – 22 600 KJ/m³ или 5 400 Kcal/m³ (1 KJ = 4.185 Kcal). Един килограм метан съответства на 1,18 кг мазут, т.е. 1 m³ = 1 l мазут. От един килограм биомаса (отпадък – като сухо вещество) се получават 200 – 1200 l биогаз (в зависимост от състава на биомасата и условията на ферментация). Биогазът може да се използва за загряване на самия субстрат от отпадъците, за получаване на топлинна, механична и електрическа енергия, за гориво в двигатели с вътрешно горене и газови турбини, за битово и промишлено гориво.

Газификация

Изградена и въведена в експлоатация е Газоразпределителна мрежа, извън урбанизираната територия от АГРС „Брестак” до гр. Вълчи дол с обща дължина на газопровода - 4793 м и Газоразпределителна мрежа в урбанизираната територия на гр. Вълчи дол, състояща се от 10 участъка и 33 отклонения с обща дължина - 3285 м.

1.7.4. Телекомуникации

Интернет достъпа в общината е ограничен. Качественият Интернет достъп е от съществено значение за развитие на както на бизнеса, така и на услугите, предназначени за него.

Територията на общината има покритие от основните мобилни оператори в страната – М-тел, Глобул и Виваком.

1.8. Опазване на околната среда – екологично състояние и рискове

1.8.1. Състояние на води, въздух, почви, шум и радиация

Води

По отношение на водите в община Вълчи дол съществуват редица проблеми, обусловени от:

- липсата на изградена на 100% канализация за битовите отпадъчни води на територията на Общината;
- изтичането на инфилтратата към подпочвените води от редицата новопоявяващи се нерегламентирани сметища в отделните населени места;
- наличието на локални замърсители (земеделските кооперации, съществуващите казани за ракия, мандри, фекалните води от кравеферми, овцеферми и птицеферми), непречистващи отпадъчните си води, в законоизискуемата степен на пречистване и заустване във водоприемник;
- наличието на лагуни от съществуващите в миналото животновъдни ферми;
- независимо от слабата промишлена дейност и липсата на трайни и мащабни замърсяващи производства, производствените отпадъчни води се вливат в градската канализационна мрежа и се пречистват съвместно с битовите отпадъчни води;
- високото ниво на подпочвените води обуславя по-бързия и лесен достъп на замърсяващите вещества и пренасянето им на големи разстояния;
- въпреки, че населените места са водоснабдени на 100%, водопроводната мрежа е изградена от етернит и 15 – 20% има нужда от подмяна;

Поради незначителната промишлена дейност не се наблюдават трайни и мащабни замърсяващи производства, които да окажат съществено отрицателно влияние върху надземните и подземни води в общината.

По данни от РИОСВ-Вълчи дол:

1. ПСОВ (битово-фекални) към “Дом за възрастни хора с умствена изостаналост”, гара Оборище, община Вълчи дол се стопанисва от община Вълчи дол, и има издадено от БДЧР - Варна разрешително № 23710020/01.04.2008 г. за ползване на воден обект за заустване на пречистени отпадъчни води в Сухо дере, вливащо се в река Суха – втора категория воден обект. Всички съръжения в ПСОВ функционират в нормален технологичен режим.

Резултатите от анализите от извършения собствен и контролен мониторинг по отделните показатели не показват превишения на индивидуалните емисионни ограничения, определени в издаденото разрешително.

2. Компресорна станция “Вълчи дол”, землището на с. Брестак, общ. Вълчи дол се стопанисва от “Булгартрансгаз” ЕАД, гр. София. За обекта има издадено от БДУВДР – Плевен разрешително № 13710066//19.03.2012 г. за ползване на воден обект за заустване на пречистени отпадъчни води в Сухо дере, вливащо се в река Суха – втора категория воден обект. ПСОВ работи със съръжения за механично и биологично пречистване на водите, които работят в нормален технологичен режим.

Резултатите от анализите от извършения собствен и контролен мониторинг по отделните показатели не показват превишения на индивидуалните емисионни ограничения, определени в издаденото разрешително.

3. Млекопреработвателното предприятие разположено в с. Ген. Киселово, общ. Вълчи дол собственост на “Хранинвест” ЕООД, с. Кичево има издадено от БДУВДР – Плевен разрешително № 13140195/28.05.2012 г. за ползване на воден обект за заустване на отпадъчни

води в повърхностни води – “Арабаджи дере”/отводящ канал на яз. Генерал Киселово/. Изградената пречиствателна станция за отпадъчни води, формирани от мандрата все още не е въведена в експлоатация. Отпадъчните води, които се формират се отвеждат в резервоар с вместимост около 38 м³, като водите се изчерпват, пречистват и приемат, съгласно сключен Договор между дружеството и “В и К – Варна” ООД. Не е установено изтичане на отпадъчни води от изход на ПСОВ към Арабаджи дере.

Въздух

На територията на община Вълчи дол липсват големи източници на замърсяване на атмосферния въздух. Основен замърсител на приземния въздух на територията на общината са битовите отоплителни тела, като все още населението се отоплява в зимния сезон приоритетно с дърва и въглища и по-ограничено с електрическа енергия.

По данни от РИОСВ-Вълчи дол обектите, попадащи в обхвата на Наредба № 1 за норми за допустими емисии на вредни вещества (замърсители), изпускани в атмосферата от обекти и дейности с неподвижни източници на емисии (ДВ, бр. 64/2005 г.) са:

1. КС „Вълчи дол” на „Булгартрансгаз” ЕАД, гр. София – компресорна станция, гр. Вълчи дол;
2. „Идна-48” ЕООД, гр. Добрич – бетонов възел, гр. Вълчи дол;
3. „Термострен инвест” ЕООД, гр. Варна – цех, гр. Вълчи дол;
4. „Капро - Петров ” ЕООД, гр. Вълчи дол – зърнобаза, гр. Вълчи дол;
5. „БГ Агро Земеделска компания ” ЕООД, гр. Варна – зърнобаза, гр. Вълчи дол.

А обектите, попадащи в обхвата на Наредба № 16 за ограничаване емисиите на летливи органични съединения при съхранение, товарене или разтоварване и превоз на бензини (Обн. ДВ, бр. 75/1999 г.) са следните :

1. „Радан” ЕООД, гр. Варна – бензиностанция, гр. Вълчи дол;
2. „Ван Ко строй” ЕООД, гр. Варна - бензиностанция, гр. Вълчи дол; (при проверка през 2012 г. е установено, че обекта не работи);
3. „Петрол” АД, гр. София - бензиностанция, гр. Вълчи дол;
4. „Радан” ЕООД, гр. Варна – бензиностанция, с. Брестак;
5. „Радан” ЕООД, гр. Варна – бензиностанция, с. Ст. Караджа;
6. „КГ Ойл” ЕООД, с. Караманите – бензиностанция, с. Караманите;
7. „Петрол” АД, гр. София – бензиностанция, с. Червенци (при проверка през 2009 г. е установено, че обекта е преустановил дейността си).

Почви

В с. Михалич, община Вълчи дол има централизиран склад за негодни и залежали пестициди, в който се съхраняват 23 200 кг. Прахообразни и 800 л течни пестициди. Складът е изграден със средства от ПУДООС.

Няма данни за замърсени почви на територията на общината по смисъла на закона за почвите. В община Вълчи дол няма ерозирани, киселини, засолени и физически нарушени почви.

Шум

По данни на РИОСВ-Вълчи дол обектите, попадащи в обхвата на Наредба № 54 за дейността на националната система за мониторинг на шума в околната среда и за изискванията за провеждане на собствен мониторинг и предоставяне на информация от промишлените източници на шум в околната среда (ДВ, бр. 3/2011 г.) са:

1. „Капро - Петров ” ЕООД, гр. Вълчи дол – зърнобаза, гр. Вълчи дол;
2. „БГ Агро Земеделска компания ” ЕООД, гр. Варна – зърнобаза, гр. Вълчи дол.

Радиация

Слънчевата радиация е природен източник на радиация, към която човек се е приспособил и не е прието да се счита като опасна за неговото здраве.

Сумарната слънчева радиация нараства с височината на слънцето и в часовете около обяд достига максималните си стойности. От значение на прихода и разхода на слънчевата радиация е и прозрачността на атмосферата. Продължителността на слънчевото греене има сериозно отношение към компонентите на околната среда. Броят на часовете слънчево греене

зависи от дължината на деня, респективно от географската ширина на мястото, облачността и закритостта на хоризонта.

Познаването на светлинния режим е тясно свързано с хигиената на труда, експлоатацията на различни технически съоръжения и др.

Конкретни данни за слънчевата радиация за община Вълчи дол липсва.

Община Вълчи дол се характеризира като екологично чист район.

1.8.2. Дейности по управление на отпадъците

На основание чл.19, ал. 1 от Закона за управление на отпадъците (ЗУО), Кметът на общината *организира управлението на битовите и строителните отпадъци*, образувани на нейна територия, съобразно изискванията на този закон и общинската наредба по чл. 22 от ЗУО.

Битови и строителни отпадъци

Кметът на общината осигурява условия, при които всеки притежател на битови отпадъци се обслужва от лица притежаващи разрешение или регистрационен документ за извършване на дейности с отпадъци (чл. 19, ал. 2 от ЗУО).

В тази връзка с договор № РД 0801-527/20.04.2007 г., след възлагане по реда на ЗОП, на основание проведена процедура по чл. 41, ал. 1, 2, 3 и чл. 42 на ЗОП дейността *Управление на отпадъците* в общината е предоставена на “ТЕХНОКАР” ЕООД гр. Варна, представлявано от Григор Георгиев Фиданов като изпълнителят приема да извърши: “Организирано сметосъбиране и сметоизвозване на битови и строителни отпадъци, образувани на територията на община Вълчи дол и обезвреждане, чрез депониране на общинското депо за неопасни отпадъци гр. Вълчи дол за период 2007-2017 г.” за срок до 31.12.2017 г., както и обработка на извозените ТБО и на депата за биоразградими отпадъци (бившите сметища в селата).

Покритието с услугата е 100% (за всичките 22 населени места в общината).

Основната цел, която си поставя фирмата е екологосъобразно управление на отпадъците.

Сметосъбиране и сметоизвозване - дейностите протичат по предварително изготвен и одобрен от общината график с честота на извозване, съгласно заповед № 952/29.10.2012 г. на Кмета на общината

- за град Вълчи дол – 2 пъти седмично;
- за селата Брестак, Ген. Киселово, Ген. Колево, Ст. Караджа, Караманите, Метличина, Червенци, Изворник, Есеница, Калоян, Добротич, Михалич, Войводино, Щипско – на 10 дни веднъж;
- за селата Искър, Бояна, Оборище, Радан войвода – на 10 дни веднъж през периода от м. март до м. ноември и по 2 пъти месечно през месеците януари, февруари и декември;
- за селата Кракра, Звънец, Страхил – 2 пъти в месеца през цялата година.

На територията на община Вълчи дол са разположени общо 676 бр. контейнера тип „Бобър”, 1,1 м³, разпределени по следния ред:

Таблица 31: Разпределение на контейнерите за събиране на отпадъци в община Вълчи дол

№ по ред	Населено място	Брой контейнери
1.	Бояна	14
2.	Брестак	69
3.	Войводино	21
4.	Вълчи дол	187
5.	Генерал Киселово	40
6.	Генерал Колево	21

7.	Добротич	22
8.	Есеница	22
9.	Звънец	5
10.	Изворник	19
11.	Искър	16
12.	Калоян	24
13.	Караманите	21
14.	Кракра	2
15.	Метличина	13
16.	Михалич	34
17.	Оборище	17
18.	гара Оборище	8
19.	Радан войвода	13
20.	Стефан Караджа	43
21.	Страхил	4
22.	Червенци	41
23.	Щипско	20
24.	ОБЩО	676

Източник: Община Вълчи дол

Целогодишно съдовете за смет, разположени на територията на общината се поддържат в добро техническо състояние.

За нуждите на Общината, фирмата ползва 1 бр. сметосъбиращ камион “Ман” 22 м³, за извършване дейностите, свързани с обезвреждане на ТБО се използва верижна машина.

Персоналът по упражняване на дейността е нает изцяло от жители на Община Вълчи дол.

Обезвреждане, чрез депониране

Обособените две отделения на депото, без контакт между тях за ТБО (твърди битови отпадъци) и строителни отпадъци се поддържат в допустимите по скица граници, експлоатират и поддържат целогодишно.

Достъпът на външни лица до Общинското депо е ограничен с бариера и пропускателен режим (физическа охрана). Охранителят извършва визуален контрол за допустимост на товарите и дава указания за мястото на разтоварване. Доставените отпадъци се отбелязват в отчетна книга за депо, съгласно Наредба № 9 от 28 септември 2004 г. за реда и образците, по които се предоставя информация за дейностите по отпадъците, както и реда за водене на публичния регистър на издадените разрешения, регистрационните документи и на закритите обекти и дейности.

Територията на депото е частично оградена във високата му част, граничеща с обработваемите земи и лицевата страна, разграничаваща клетката за битови отпадъци от клетката за растителни и животински отпадъци. Металната ограда (мрежа) се поддържа и подменя при необходимост.

За извършване на дейностите свързани с експлоатацията на депото се използват – верижна машина, челен товарач, камион-самосвал, валик вибрационен над 7 т.

Пробутване и запръстяване се извършват веднъж на два дни, след запълване на площадката за разтоварване.

Депото не е снабдено с кантар, поради което количествата отпадъци постъпващи на депото за обезвреждане се отчитат по обема на транспортното средство и приравнени към относителното тегло.

Всички нерегламентирани сметища на територията на общината са ликвидирани. В действие е единствено общинското депо за неопасни отпадъци-Вълчи дол, местност Бешпунар, ПИ № 000582, регистрационен № 72.

Освен сметосъбиране и сметоизвозване на смесени битови отпадъци допълнителни дейности по управление на отпадъците, извършвани от фирмата са:

➤ Събиране и временно съхранение на опасни отпадъци (оловни акумулаторни батерии, други моторни, смазочни и масла за зъбни предавки, маслени филтри, флуоресцентни тръби, съдържащи живак) и отпадъци с неопасен характер (излезли от употреба гуми) и последващото им предаване на фирми с договор и притежаващи необходимите разрешения за по-нататъшно третиране;

➤ Събиране и транспортиране на смесени битови отпадъци, смесени отпадъци от строителството, изкопни земни маси;

➤ Обезвреждане на отпадъците – наземно депониране.

Депото не е снабдено с кантар, поради което количествата отпадъци постъпващи на депото за обезвреждане се отчитат по обема на транспортното средство и приравнени към относителното тегло.

Опасни отпадъци

На територията на общината, в с. Михалич съществува склад за съхраняване на опасни отпадъци, съхраняват се негодни за употреба препарати за растителна защита.

Периодично се осъществява годишен мониторинг на склада от РИОСВ-Варна и Гражданска защита-Варна.

Община Вълчи дол има сключен Договор № LL-2010-1002-НМ/12.08.2010 г. с “Бал Бок Инженеринг” – АД гр. София за предаване на излезлите от употреба луминисцентни и други лампи, съдържащи живак. През последните две години такива лампи не са събрани.

Други отпадъци

➤ Отпадъци от опаковки, образувани от домакинствата, обществените и административните учреждения, училищата, търговските, промишлените и туристическите обекти, находящи се на територията на община Вълчи дол – Договор № ДСО-35/24.08.2012 г. с „ЕКОКОЛЕКТ” АД гр. София – системата не е задължителна за община Вълчи дол и все още не е въведена;

➤ Излезли от употреба моторни превозни средства (ИУМПС) – община Вълчи дол има сключен договор № 62/08.04.2013 г. за организиране на дейности по събиране, съхраняване и разкомплектоване на излезли от употреба моторни превозни средства (ИУМПС) и повторна употреба, рециклиране и/или оползотворяване на отпадъци от МПС на територията на общината с „БЪЛГАРСКА РЕЦИКЛИРАЩА КОМПАНИЯ” АД гр. София – до момента няма отчетени количества;

➤ Излязло от употреба електронно и електрическо оборудване (ИУЕЕО) – Договор № 189/05.11.2012 г. с „ТРАНСИНС ТЕХНОРЕЦИКЛИРАЩА КОМПАНИЯ” АД гр. Варна – до момента са отчетени 3 800 кг., общо количество разделно събрани и транспортирани до площадка за предварително третиране ИУЕЕО (провеждат се акции кампанийно, два пъти годишно) с код на отпадъка 20 01 36;

➤ Излезли от употреба гуми (ИУГ) – Договор № 190/05.11.2012 г. с „ТРАНСИНС АВТОРЕЦИКЛИРАЩ КОНСОРЦИУМ” АД, гр. Варна – няма отчетени количества. Определена е площадка на общински терен;

➤ Негодни за употреба батерии и акумулатори (НУБА) – Договор № 188/05.11.2012 г. с „ТРАНСИНС БАТЕРИ” – ООД, гр. Варна – няма отчетени количества. Определени са терени и осигурени съдове, съобразно броят жители в общината за разделното събиране на НУБА;

➤ Битови биоразградими отпадъци – не е решен проблемът с разделното им събиране.

1.9. Административен и финансов капацитет на Община Вълчи дол

1.9.1 Административен капацитет и структура на общинската администрация

Община Вълчи дол разполага с добре изградена административна структура и има нужния човешки ресурс и капацитет за изпълнение на Общинския план за развитие за 2014-2020 г.

Общинската администрация е разделена на Обща и Специализирана администрация, които подпомагат кмета при осъществяване на правомощията му, извършващи дейности по административното обслужване на гражданите и юридическите лица. Общата администрация се състои Дирекция “ГРАО” и Дирекция „ФСД”, а Специализираната администрация включва: Дирекция “Устройство на територията и общинска собственост”, Дирекция „Инвестиционна политика и проекти” и Дирекция „Местни данъци, такси и неданъчни приходи”.

От 01.06.2013 г. общата численост на Общинска администрация – Вълчи дол е 61 щайтни бройки, в т. ч.:

- Кмет на община - 1
- Кметове на кметство - 10
- Кметски наместници - 11
- Заместник-кметове на община - 2
- Секретар на община - 1
- Служител по сигурността на информацията - 1
- Дирекция “ГРАО” - 6 души, в т. ч. 1 директор
- Дирекция “ФСД” - 7 души, в т. ч. 1 директор
- Дирекция “Устройство на територията и общинска собственост” – 9 души, в т. ч. 1 директор
- Дирекция „Инвестиционна политика и проекти” – 8 души, в т. ч. 1 директор
- Дирекция „Местни данъци, такси и неданъчни приходи”- 6 души, в т. ч. 1 директор.

Обща численост на персонала намалена с изборните длъжности и органи на власт по чл.19 от Закона за администркрацията, техните заместници, а за общинските администрации - и кметските наместници е 37,5 щатни бройки. Общата администрация - 13 щатни бройки. Специализираната администрация – 23,5 щатни бройки. Служителите заемачи ръководни длъжности са 6, а служители заемачи експертни длъжности с аналитични и /или контролни функции 31 щатни бройки.

Наличните човешки ресурси и структура са предпоставка за качествено изпълнение на проектите в ОПР 2014-2020 г. добре подготвените професионално общински кадри имат опит в работата по европейски програми.

1.9.2. Общински бюджет и финансов капацитет

Вълчи дол е малка община и финансовият ѝ капацитет и възможности за съ-финансиране на проекти и самостоятелно изпълнение на дейностите, заложен в ОПР 2014-2020 г. са доста ограничени. Причината е в липсата на достатъчно собствени приходи в общинския бюджет.

За 2013 г. макрорамката по приходно-разходната част на бюджета е в размер на **6 292 009 лева**, в това число:

- Приходи за делегирани от държавата дейности в размер на 3 914 616 лева
- Приходи за местни дейности в размер на 2 377 393 лева

От собствените приходи на Общината, данъчните приходи са в размер на 435500 лева, неданъчни приходи – 1 137 300 лева, а целевата субсидия за финансиране на капиталовите разходи в местните дейности финансирани от републиканския бюджет в размер на 169700 лв.

Общинският бюджет за 2013 г. е формиран по следния начин:

По прихода – 6 292 009 лева

1. Приходи за делегираните държавни дейности в размер на **3 914 616** лева в т.ч.:

- 1.1.** Обща субсидия за делегирани дейности в размер на **3 521 714** лева;
- 1.2.** Собствени приходи на училища в размер на **53 820** лева;
- 1.3.** Преходен остатък в размер на **339 082** лева;

2. Приходи за местни дейности в размер на **2 377 393** лева в т.ч.:

2.1. Данъчни приходи в размер на **435 500** лева;

2.2. Неданъчни приходи в размер на **1 137 300** лева;

2.3. Обща изравнителна субсидия в размер на **740 100** лева;

2.4. Целева субсидия за финансиране на капиталовите разходи за местни дейности, финансирани от републиканския бюджет, в размер на **169 700** лева;

2.5. Средства за зимно поддържане и снегочистване в размер на **47 100** лева;

2.6. Преходен остатък в местни дейности в размер **4 200** лв;

2.7. Целева субсидия за основен ремонт на общински пътища в размер на **160 700** лева;

2.8. Погашения по дългосрочни заеми от банки в страната в размер на **216 207** лева;

2.9. Друго финансиране в размер на **76 000** лева;

2.10. Съучастия в сдружения в размер на **25 000** лева.

По разхода в размер на 6 292 009 лева разпределени по функции, групи, дейности, параграфи, както следва:

1. За делегираните държавни дейности в размер на **3 914 616** лева;

2. За местни дейности в размер на **2 377 393** лева.

За изпълнението на Общинския план за развитие за 2014-2020 г. следва да се търсят източници на средства извън общинския бюджет – Оперативни програми, финансирани от фондовете на ЕС, Програма за развитие на селските райони, Програми на българските министерства и други. Като алтернативи за съ-финансиране на проекти могат да се ползват кредити от фонд „ФЛАГ”, краткосрочни банкови заеми, целеви субсидии и помощи от държавния бюджет.

Все още не много популярен, но важен за бъдещото развитие на българските общини начин за финансиране и изпълнение на публични функции и дейности е публично-частното партньорство (ПЧП). Неговите форми, структуриране и механизми вече са нормативно уредени със Закона за публично-частното партньорство в сила от 01.01.2013 г.

ПЧП едновременно дава възможност за развитие на висококачествени и достъпни услуги от обществен интерес и насърчаване на частните инвестиции в строителството, поддържането и управлението на обекти на техническата и социална инфраструктура и в извършването на публични функции и дейности. ПЧП се урежда, чрез договор между публичния партньор – Община и частния партньор – Инвеститор. ПЧП дава гаранции за защита на публичните активи и ефективно управление на публичните средства, като същевременно се създават работни места, генерират приходи и насърчава предприемачеството.

Политиката за общински ПЧП се определя с ОПР и Програмата за реализация на ОПР, в която в самостоятелен раздел трябва да се включат общинските ПЧП и сроковете за изпълнението им. Срокът на един договор за ПЧП може да бъде от 5 до 35 години. За изпълнението на ОПР 2014-2020 г. са важни и частните проекти и инвестиции на местния бизнес и НПО, които също допринасят за подобряване на средата и съживяване на района.

2. SWOT – АНАЛИЗ

SWOT анализът е обективно следствие от социално-икономическия анализ и представя изводите от проучването на състоянието и потенциала на общината, като акцентира на силните, слабите страни, възможностите и заплахите за развитие.

SWOT анализът включва оценка на вътрешните фактори, чрез която се идентифицират силните и слабите страни на община Вълчи дол, оценка на външните фактори на обкръжаващата среда, които очертават благоприятните възможности и потенциални заплахи за развитието на общината.

Силни страни	Слаби страни
<ol style="list-style-type: none"> 1. Сравнително благоприятно географско положение - близост до големи областни административни центрове, Черноморски курорти, летище и пристанище Варна. 2. Плодородна земя, благоприятни климатични условия за развитие на селско стопанство и хранително-вкусова промишленост. 3. Чиста природа и съхранена околна среда. 4. Културно-историческо наследство, създаващо условия за алтернативен туризъм в периферията на развитите Черноморски курорти. 5. Изградена транспортна инфраструктура и наличие на ЖП връзки с Варна и Добрич. 6. Добре развита селищна мрежа. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Висока безработица, ниски доходи и жизнен стандарт. 2. Слаба икономическа активност на населението и липса на възможности за трудова реализация. 3. Отрицателен естествен прираст и висока миграция - намаляване и застаряване на населението. 4. Сравнително ниско образователно равнище и недостатъчна степен на квалификация на населението. 5. Монокултурно растениевъдство – интензивно зърнопроизводство, малък дял на зеленчукопроизводство, овощарство и лозарство. 6. Амортизирана техническа инфраструктура. 7. Ограничени възможности на общинския бюджет.
Възможности	Заплахи
<ol style="list-style-type: none"> 1. Развитие на селското стопанство и съпътстваща хранително-вкусова промишленост. 2. Усвояване на потенциала за развитие на културно-исторически, селски, екотуризъм, лов и риболов. 3. Наличие на свободен общински сграден фонд и терени, които могат да предизвикат инвеститорски интерес. 4. Реализиране на публично-частни партньорства. 5. Партньорство с НПО и други общини за изпълнение на съвместни проекти. 6. Усвояване на възможностите за финансиране от фондовете на ЕС. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Липса на икономическа активност и инвеститорски интереси. 2. Продължаващо увеличаване на безработицата. 3. Нисък жизнен стандарт и нарастване на миграцията. 4. Намаляване дела на населението в трудоспособна възраст и риск от обезлюдяване на района. 5. Изчерпване плодородността на земеделската земя от интензивното зърнопроизводство. 6. Посегателства върху културно-историческото наследство. 7. Замърсяване на околната среда.

II. СТРАТЕГИЧЕСКА ЧАСТ

1. Стратегия – визия, цели и приоритети за развитие на община Вълчи дол за периода 2014 – 2020 г.

Общинският план за развитие на община Вълчи дол обвързва сравнителните предимства и потенциал на местно ниво с ясно дефинирана визия, цели и приоритети за постигане на стратегически цели, обединени от стремежа към по-висок жизнен стандарт и устойчиво развитие. Съхранените местни ресурси – хората, природата, горите, земята, водите, защитените територии и зони, природното и културно наследство са символи на местната идентичност и основа за бъдещото развитие на Вълчи дол.

При разработването на стратегическата част на ОПР е необходимо постигане на хармонизация и съответствие с изискванията, залегнали в стратегическите насоки и

законодателството на ЕС в областта на регионалната и кохезионната политики. Това съответствие се отнася до това в каква степен плановият документ, разработен и прилаган на местно ниво, отразява общия европейски контекст на политиката за балансирано и устойчиво развитие на регионите и местните общности в ЕС. Най-общо стратегическите цели на тази политика са насочени към намаляване на икономическите, социалните и териториалните неравновесия и подобряване на жизнения стандарт.

От особено важно значение е ОПР да бъде разработен и прилаган като част от общата система за стратегическо планиране и програмиране на регионалното развитие, установена със законодателните разпоредби и в рамките на националната политика за регионално развитие. Този подход не трябва да се разглежда като нарушаване на самостоятелността на общината сама да определя стратегията си за развитие и средствата за нейното изпълнение. Чрез прилагането на единен подход и стандарти на планиране и програмиране на развитието, взаимната обвързаност на стратегиите и планове на различните териториални нива, използването на механизми за широко партньорство и координация между органите и институциите, бизнеса и гражданското общество, както и на общи инструменти за финансово подпомагане се постига по-значим ефект и ефикасност за реализация на целите на местното развитие.

Стратегията за реализация на целите и приоритетите за развитие, залегнали в ОПР на община Вълчи дол, обхваща и проследява взаимовръзката между формулираните най-общии стратегически цели на развитието, определените приоритети за действие и техните специфични цели, които ще бъдат реализирани посредством изпълнението на предвидения пакет от мерки и дейности, включващ подготовката, финансирането и изпълнението на конкретни проекти.

Стратегическата рамка на Общинския план за развитие на община Вълчи дол 2014-2020 г. е съобразена с изискванията на европейското и националното законодателство за регионално развитие и се основава на следното:

- Стратегическата рамка отчита резултатите от проведените социално-икономически анализ и SWOT-анализ, където са синтезирани основните проблеми, текущото състояние, тенденциите и бъдещия потенциал и възможности за развитие на района.

- Визията, стратегическите цели, приоритетите и специфичните целите на Общинския план за развитие на Вълчи дол за периода 2014-2020 г. са формулирани в резултат на проведена широка обществена дискусия и обсъждания, като в същото време са отчетени и съгласувани целите и приоритетите, дефинирани в стратегическите документи от по-високо ниво.

- Стратегическата рамка за развитие на ОПР отчита целите на европейската кохезионна политика и приоритетите за развитие на регионите на ЕС, определени със Стратегията „Европа 2020” и с други общоевропейски документи на политиката за сближаване като Стратегическите насоки за развитие на Общността и стратегиите от Лисабон и Гьотеборг.

- Стратегическата част на ОПР е обвързана с националните цели и приоритети на основополагащите стратегически документи за развитие на страната през новия програмен период, като: Националната програма за развитие „България 2020”, Националната програма за реформи 2011-2015 г., Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012-2022 г., Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г., както и различни секторни стратегии и политики.

- ОПР е съгласуван със стратегическата рамка на новия Регионален план за развитие на Североизточния район и с Областната стратегия за развитие на област Варна за периода 2014-2020 г.

- Мерките и дейностите заложи в ОПР отразяват желанията и вижданията на местната власт, обществени организации, гражданите и бизнеса, относно приоритетите за развитие на общината и в същото време са съгласувани с мерките и дейностите, които ще се финансират от Оперативните програми, Програмата за развитие на селските райони, Програмата за морско дело и рибарство и др.

- Заложените проекти за изпълнение в Програмата за реализацията на ОПР на община Вълчи дол за 2014-2020 г. са изцяло съобразени с приоритетите за развитие на общината и бюджетните ѝ възможности за съфинансиране.

Общинският план за развитие трябва да допринесе за постигане целите на ЕС в областта на регионалната политика и приоритетите на Стратегия „Европа 2020” за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж:

- ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ - изграждане на икономика, основаваща се на знания и иновации;

- УСТОЙЧИВ РАСТЕЖ - насърчаване на по-екологична и по-конкурентоспособна икономика с по-ефективно използване на ресурсите;

- ПРИОБЩАВАЩ РАСТЕЖ - стимулиране на икономика с високи равнища на заетост, която да доведе до социално и териториално сближаване.

ОПР трябва да се обвърже и с целите на Стратегия „Европа 2020” за:

1. Трудова заетост - работа за 75 % от хората на възраст между 20 и 64 години

2. НИРД и иновации - инвестиране на 3 % от БВП на ЕС (публичен и частен сектор взети заедно) в научноизследователска и развойна дейност и иновации

3. Климатични промени и енергия - намаляване на емисиите на парникови газове с 20 % (или дори с 30 %, ако бъдат изпълнени условията) спрямо 1990 г., добиване на 20 % от енергията от възобновяеми енергийни източници увеличаване на ЕЕ с 20 %

4. Образование - намаляване на процента на преждевременно напусналите училище до под 10 % и поне 40 % от 30-34-годишните със завършено висше образование

5. Бедност и социално изключване - поне 20 милиона по-малко бедни или застрашени от бедност и социално изключване хора

Общинският план за развитие може да се разглежда като интегрален елемент от националната система за стратегическо планиране на регионалното и местното развитие в България, като адекватността му по отношение на цялата система се оценява в следните направления:

Отразяване на стратегическите цели и приоритети на Националната програма за реформи 2011-2015 г.

В Националната програма за реформи като национален ангажимент по Стратегия „Европа 2020” са заложили следните цели:

- Национална цел 1: „Достигане на 76% заетост сред населението на възраст 20-64 г. до 2020 г.”

- Национална цел 2: „Инвестиции в НИРД в размер на 1.5% от БВП”

- Национална цел 3: по Пакет „Климат-енергетика” – „Достигане на 16% дял на възобновяемите енергийни източници в брутно крайно потребление на енергия и повишаване на енергийната ефективност с 25% към 2020 г.”

- Национална цел 4: „Дял на преждевременно напусналите образователната система от 11% до 2020 г. и дял на 30-34 годишните със завършено висше образование - 36% до 2020 г.”

- Национална цел 5: „Намаляване на броя на живеещите в бедност с 260 хил. души”

Отразяване на стратегическите цели и приоритети на Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 г.

Общинският план за развитие интерпретира и отразява приоритетите на Националната стратегия за регионално развитие по отношение на ключовите области на регионалното и местното развитие, свързани с икономическо, социално и териториално сближаване и балансирано развитие. Стратегическите цели на НСРР са насочени към: повишаване на конкурентоспособността и заетостта; инфраструктурно развитие и достъпност, устойчивост и социалното включване.

Съгласуваност с Националната програма за развитие „България 2020”

Общинският план за развитие е съобразен с целите и приоритетите на НПП.

Цели на НПП:

1. Повишаване на жизнения стандарт чрез конкурентоспособно образование и обучение, създаване на условия за качествена заетост и социално включване и гарантиране на достъпно и качествено здравеопазване.

2. Изграждане на инфраструктурни мрежи, осигуряващи оптимални условия за развитие на икономиката и качествена и здравословна околна среда за населението.

3. Повишаване на конкурентоспособността на икономиката чрез осигуряване на благоприятна бизнес среда, насърчаване на инвестициите, прилагане на иновативни решения и повишаване на ресурсната ефективност.

В НПП са заложили 8 приоритета, формулирани както следва:

1. Подобряване на достъпа и повишаване на качеството на образованието и обучението и качествените характеристики на работната сила.

2. Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване.

3. Постигане на устойчиво интегрирано регионално развитие и използване на местния потенциал.

4. Развитие на аграрния отрасъл за осигуряване на хранителна сигурност и за производство на продукти с висока добавена стойност при устойчиво управление на природните ресурси.

5. Подкрепа на иновационните и инвестиционни дейности за повишаване на конкурентоспособността на икономиката.

6. Укрепване на институционалната среда за по-висока ефективност на публичните услуги за гражданите и бизнеса.

7. Енергийна сигурност и повишаване на ресурсната ефективност.

8. Подобряване на транспортната свързаност и достъпа до пазари.

Обвързаност с Националната концепция за пространствено развитие 2013-2025 г.

Важен момент е ОПР да отразява пространствените перспективи на територията на общината на основата на икономическите и социалните фактори на развитието, като се отчитат възможностите за преодоляване на различията между градските и селските територии и се създадат предпоставки и условия за оптимизиране на функциите на общинския център, който играе все по-важна роля за повишаване на конкурентоспособността на икономиката и устойчивото развитие на общината. В същото време трябва да се постигне балансираност в развитието, чрез инвестиции в определените селища – опорни центрове на административния център – град Вълчи дол.

В НКПП са заложили следните стратегически цели за развитие:

Стратегическа Цел 1 “Интегриране в европейското пространство”

Развитие на национални и трансгранични транспортни, енергийни, урбанистични, културни и екологични коридори с оглед постигане на териториална свързаност, сътрудничество и интегриране в региона и в европейското пространство.

Стратегическа Цел 2 “Полицентрично териториално развитие”

Укрепване на умерено полицентрична мрежа от градове-центрове с подобро качество на градската среда, способстващо за постигане на балансирано териториално развитие и намаляване на неравенствата между централните градски и периферните селски райони.

Стратегическа Цел 3 “Пространствена свързаност и достъп до услуги”

Развитие на националната техническа и социална инфраструктура за подобряване на пространствената свързаност на районите и урбанистичните центрове и достъпа до образователни, здравни, социални и културни услуги.

Стратегическа Цел 4 “Съхранено природно и културно наследство”

Съхраняване и развитие на националната система от защитени природни и културни ценности за поддържане на биологичното равновесие, пространствената природна и културна идентичност и за интегриране на техните стойности в съвременния живот.

Стратегическа Цел 5 “Стимулирано развитие на специфични територии”

Интегрирано планиране и стимулирано развитие на територии със специфични характеристики (крайбрежни Черноморски, крайбрежни Дунавски, планински гранични и

периферни) с оглед съхраняване и ефективно използване на техния природен, икономически, социален и културен потенциал за развитие.

Стратегическа Цел 6 “Конкурентоспособност чрез зони за растеж и иновации”

Повишаване на конкурентоспособността на българската територия чрез държавно подкрепени зони за растеж и иновации в урбанистичните центрове от високите нива на полицентричния модел.

Съответствие със стратегическата рамка на Регионалния план за развитие на Североизточния район от ниво 2 за периода 2014-2020 г.

В Регионалния план за развитие са отчетени специфичните дългосрочни цели и приоритетите за развитие на областите и общините, включени в териториалния обхват на района. На ниво общински план за развитие следва да се гарантира връзката между регионалния и местния стратегически контекст за развитие, като на практика се интегрират плановите подходи „отдолу-нагоре” и „отгоре-надолу”.

РПР на СИР поставя следните стратегически цели за периода 2014-2020 г.:

- *Стратегическа цел 1:* ”Повишаване конкурентоспособността на района чрез активиране на специфичния му потенциал, съчетано с опазване на околната среда”
- *Стратегическа цел 2:* „Повишаване на социалния капитал на района чрез подобряване стандарта на живот и качеството на жизнената среда”
- *Стратегическа цел 3:* „Балансирано териториално развитие и сътрудничество чрез подобряване на свързаността и функционалната интегрираност на система от урбанизационни центрове”

Съответствие с Областната стратегия за развитие на област Варна за периода 2014-2020 г.

Необходимо е в значителна степен да бъде постигнато съответствие на целите и приоритетите за общинско развитие с приоритетите на областно ниво, като се отчитат стратегическите насоки за разработване и общинските планове за развитие, представени в Областната стратегия за развитие на област Варна. Това съответствие осигурява допълнителни ефекти и потенциални ползи, свързани с осигуряване на достъп до финансови схеми и развитие на териториалното сътрудничество между общини и региони.

Областната стратегия за развитие на област Варна дефинира следните четири стратегически цели:

1. *Постигане на интелигентен икономически растеж чрез развитие на собствения потенциал и акцентирание върху иновации и икономика на знанието, съчетано с ефективно опазване на околната среда.*

2. *Подобряване на качеството на живот и смекчаване на социалните неравенства чрез увеличаване на заетостта и доходите и оптимизиране на системите на здравеопазването и социалните услуги, образованието и културата..*

3. *Устойчиво и интегрирано териториално развитие чрез подобряване на техническата инфраструктура, на териториалната свързаност, опазване качеството на околната средата и укрепване на градовете-центрове.*

4. *Териториално сближаване на общините и издигане ролята на областта и на град Варна в национален и в европейски мащаб чрез трансгранично, междурегионално и транснационално сътрудничество.*

Основните източници на средства за финансиране изпълнението на Общинския план за развитие на община Вълчи дол за 2014-2020 г. са: Европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ), общинския бюджет, централния бюджет на РБ и други фондове и програми.

ЕСИФ е общо понятие, обединяващо в новия програмен период Кохезионния фонд, Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд и финансирането по линия на Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони и Европейски фонд за морско дело и рибарство. Помощта за България от ЕСИФ е регламентирана в Споразумението за партньорство между България и ЕС за 2014-2020 г., наследник на Националната стратегическа референтна рамка за периода 2007-2013 г.

В Споразумението за партньорство са формулирани четири основни приоритета за ЕСИФ през периода 2014-2020 г., както следва:

Приоритет 1: Образование, квалификация и заетост за приобщаващ растеж, който обхваща подприоритетите: Заетост и трудова мобилност, Социално включване и Образование, учене през целия живот.

Приоритет 2: Иновации и инвестиции за интелигентен растеж, който обхваща подприоритетите: Повишаване конкурентоспособността на МСП в ключови икономически сектори, НИРД и иновации, и достъп до и използване на ИКТ.

Приоритет 3: Свързаност и зелена икономика за устойчив растеж, който обхваща подприоритетите: Свързаност (външна и вътрешна), Преминаване към ниско-въглеродна икономика, енергийна и ресурсна ефективност, Климат и климатични промени и Околна среда и опазване на природното богатство.

Приоритет 4: Добро управление и достъп до качествени обществени услуги, който обхваща подприоритетите: Инвестиции в изграждане на институционален капацитет за добро управление, качествена и независима съдебна система и Достъп до качествени обществени услуги и ефективно прилагане на електронното управление с оглед на провеждането на реформи.

Допълнителен механизъм за финансиране се осигурява чрез предлаганите мерки и средства от централния бюджет за реализация на дейности в „районите за целенасочена подкрепа” (общини с влошено социално-икономическо състояние), съгласно действащото национално законодателство за регионалното развитие (ЗРР). Териториалният обхват на районите за целенасочена подкрепа на общинско ниво се определя в Областната стратегия за развитие и на тази база следва да се търсят възможности за допълнително финансиране на конкретни общински проекти, насочени както към интегрираното развитие на общината, така и към преодоляване на социално-икономическите различия между общините и вътрешнорегионалните диспропорции.

В ОСР на Варна 2014-2020 г., община Вълчи дол е определена като район за целенасочена подкрепа от държавата, който отговаря на 6 критерия от 8-те, регламентирани в чл. 6 на ЗРР, а именно:

1. нетни приходи от продажби на един жител под 70 на сто от средната стойност за страната за последните три години;
2. равнище на средната работна заплата, по-ниско от средната стойност за страната за последните три години;
3. средно равнище на безработица над 105 на сто от средната стойност за страната за последните три години;
4. коефициент на възрастова зависимост над 120 на сто от средната стойност за страната за последните три години;
5. гъстота на населението под 70 души на един квадратен километър;
6. над 30 на сто от населените места са без изградена канализационна мрежа.

За да финансира инвестиционните си разходи за развитие, местната власт трябва да има достъп и до националния и регионалния пазар на капитали, както и да развива форми на публично-частни партньорства.

Социално-икономическото и инфраструктурно развитие на община Вълчи дол и през новия програмен период ще се осъществява под комбинираното влияние на две групи фактори:

- стимулиращи развитието;
- задържащи развитието.

Програмно-целевата част на Общинския план за развитие е базирана основно на очакваното въздействие на система от условия и фактори, които ще имат положително, позитивно въздействие върху комплексното развитие на общината.

В това отношение е акцентирано на отчитането на стратегическите измерения на **факторите със стимулиращо влияние**, засягащи:

- Развитие на селското стопанство, чрез използване на разполагаемите в общината богати и плодородни земеделски земи и развитие на лека и преработвателна промишленост;
- Развитие на туризма, чрез използване на разполагаемите в общината туристически ресурси и развитие на съпътстващи туризма дейности и услуги;
- Балансираност и всеобхватност на функции в общината и в административния ѝ център, които увеличават икономическия, административния и обслужващия им потенциал.

Развитието на община Вълчи дол ще изпитва и съпътстващото влияние на **фактори със задържащ характер**.

Такива са:

- Намаляващ брой човешки ресурс с необходимото качество като образование, професионални умения и капацитет;
- Липсата на изградена устойчива и привлекателна бизнес и инвестиционна среда в общината;
- Наличието на диспропорция между потребността от публични инвестиции и реалните възможности за бюджетно осигуряване на средства.

Данните от анализа на текущото състояние показват, че община Вълчи дол се нуждае от ускоряване на социално-икономическото си развитие и стимули за преодоляване на демографските проблеми, генериране на растеж, заетост и устойчиво развитие на селското стопанство, като водещ отрасъл на местната икономика.

Общината следва да мобилизира целия си потенциал (природно-ресурсен, човешки и инвестиционен) и така да насочи развитието си, че в максимална степен да оползотвори възможностите за финансиране - национални и европейски.

Необходимо е и прилагане на интегриран подход за развитие на територията. Това означава подходящо съчетаване на политиките и мерките, въздействащи върху икономическия, природно-културния, инфраструктурния и човешкия потенциал.

Потребностите от "коригиращи" и „подкрепящи" публични намеси в развитието на община Вълчи дол са се увеличили през последните години. Необходимо е ново териториално насочване на мерките и подобрена координация, за да се постигнат трайни и осезаеми промени в желаните насоки и успешно изпълнение на целите и приоритетите на Общинския план за развитие 2014-2020 г. На тази основа, стратегията за развитие на общината до 2020 г. следва да бъде агресивна по отношение на необходимите предпоставки за развитие на икономиката, подкрепяща по отношение изграждането и обновяването на инфраструктурите и стабилизираща по отношение на желания териториален баланс и протичането на демографските процеси.

Същевременно трябва да се отчете факта, че идентифицираните в социално-икономическия анализ множество проблеми и нужди на територията на общината няма да могат да бъдат решени в рамките на програмния период до 2020 г. Финансовите ресурси и възможности следва да бъдат обвързани и насочени към решаването на най-приоритетните потребности на общината, така че да доведат до значителен социално-икономически ефект.

1.1. Визия и стратегически цели за развитие на общината

Визията отразява желанието за достигане на определено ниво на развитие на община Вълчи дол. Тя е консолидирана, обобщена представа/желание на една общност за стандарта на живот и качествата на средата, която изгражда, поддържа и обитава.

Жителите на Вълчи дол искат да имат "работа и по-висок жизнен стандарт", да обитават "добре устроена жизнена среда" и да чувстват "сигурност" за живота си и за бъдещето на децата си. На тази основа е формулирана и визията за развитие на общината.

Визия

„Община Вълчи дол - добър за живот и работа земеделски район с икономически растеж и заетост, основани на ефективно използване на ресурсите за развитие на селско стопанство, хранително-вкусова промишленост и туризъм, съхранена природа и културно наследство.”

Във визията е заложена прогнозата, че ще бъде оползотворен и развит специфичния потенциал на общината, заложен най-вече в нейното предимство на земеделски район, ще бъде повишена степената на икономическо развитие, ще бъдат подоброени условията за живот и ще бъде преодолян демографският проблем.

За реализация на визията, е необходимо да се работи за:

- създаване на благоприятна бизнес среда с цел стимулиране на инвестиционната активност за създаване на нови работни места и допълнителни източници на доходи за жителите на община Вълчи дол;
- възстановяване и развитие на традиционните селскостопански производства;
- технологично и структурно обновяване на икономиката и повишаване на нейната ефективност;
- развитието на техническата и социалната инфраструктура;
- създаване на устойчива жизнена среда, гарантираща здравето, безопасността и удобството на всички граждани и гости на общината.

За изпълнение на тази визия е нужно да се използват възможно най-ефективни, икономически средства и да се насърчава поведение, което води до успешно развитие и хармония между човека и природата. За реализирането на визията ще се разчита на местните ресурси и потенциал, които с помощта на финансовите инструменти на ЕС, ще се превърнат в конкурентни предимства.

Желаният резултат, формулиран във визията на ОПР на Вълчи дол ще спомогне за постигане на визиите за развитие на област Варна и СИР, които най-общо целят сближаване – икономическо, социално, териториално и екологично.

Постигането на желаната визия следва да се осъществи чрез определените главна и стратегическа цели, подкрепени от адекватни приоритети, специфични цели и мерки.

ГЛАВНА ЦЕЛ

Устойчиво развитие, привличане на инвестиции и насърчаване икономическата активност, основани на потенциала и ресурсите на общината за преодоляване на демографската криза и бедността.

Устойчивото развитие на района е свързано най-вече с насърчаване на инвестициите, предприемачеството и оползотворяване на местния потенциал. Необходимо е целенасочено отваряне на пазара за стоки и услуги, като се използват предимствата на гео-стратегическото положение на община Вълчи дол. Осигуряването на достъп до нови пазари, финансови ресурси, европейски фондове, рисков капитал и схеми на финансов инженеринг е решаващ фактор за развитието на предприемачеството, генерирането на растеж и работни места в общината.

Необходимо е да се насърчава разкриването на нови предприятия, повишаването на адаптивността на работниците и фирмите и интензифицирането на процеса на създаване на работни места. Тук важно значение ще има балансът между гъвкавост и сигурност на пазара на труда – гъвкавите форми на заетост не трябва да се въвеждат за сметка на ограничаване правата на заетите и сигурността на работното място.

Високото равнище на заетост е важно условие за постигане на по-бърз и траен растеж, социално сближаване и повишаване на доходите. Увеличаването на броя на хората, участващи в пазара на труда, е най-добрият начин за съхраняване на икономическата, социалната и териториалната устойчивост на общината и ще допринесе за преодоляване на демографската криза и бедността. Реализирането на Главната цел следва да стане в условията на тясно взаимодействие и партньорство между местните власти, бизнеса и НПО. Необходимо е да се използват всички възможности за съвместни проекти и дейности, включително в условията на междуобщинско и трансгранично сътрудничество.

СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ

ЦЕЛ 1: Постигане на стабилни темпове на икономически растеж, чрез привличане на инвестиции за намаляване на безработицата, повишаване на доходите и преодоляване на бедността.

ЦЕЛ 2: Ограничаване на демографската криза, насърчаване на образованието и социалното включване.

Цел 3: Комплексно подобряване състоянието на техническата инфраструктура и жизнената среда, съхраняване и опазване на природното богатство и културно-историческото наследство.

Комплексът от приоритети, мерки и дейности за реализацията на стратегическите цели ще бъде насочен в няколко основни области на въздействие, както следва:

- Подобряване на бизнес средата и насърчаване на икономическия растеж – привличане на инвестиции, по-висока заетост, доходи и жизнен стандарт.
- Съхраняване на демографския потенциал и развитие на човешките ресурси със специална грижа към младите хора – ограничаване дела на ранно напусналите училище, увеличаване броя на младежите с висше образование и задържането им за живот и работа в общината.
- Подобряване на средата на обитаване – по-добра вътрешна свързаност между населените места в общината, подобрена инфраструктура, достъпни услуги, запазване и утвърждаване на природното богатство и културно-историческото наследство.

На тази база са изведени четири приоритета за действия, насочени към постигането на специфични цели в различни сфери на развитието на общината.

Всяка специфична цел ще се изпълнява, чрез съвкупност от мерки и дейности, които ще бъдат обобщени в Програмата за реализация на ОПР 2014-2020 г. под формата на приоритетни проекти, обезпечени с човешки, финансов, времеви ресурс и съобразени с капацитета и възможностите на Общината.

1.2. Приоритети, специфични цели и мерки

Приоритет 1: Създаване на условия за местно икономическо развитие, с приоритети селско стопанство, хранително-вкусова промишленост и туризъм.

Специфична цел 1.1: Насърчаване на предприемачеството и инвестициите

Мярка 1.1.1: Стимулиране на местното предприемачество

Дейности:

- Създаване на нови и разрастване на съществуващите предприятия в промишлеността, търговията, услугите и туризма;
- Повишаване конкурентоспособността на МСП чрез подобряване качеството на продукцията, производителността на технологиите и управлението в предприятията;
- Помощ при стартиране за неселскостопански дейности в селските райони;
- Подобряване информираността на бизнеса;
- Повишаване на предприемаческите умения.

Мярка 1.1.2: Създаване на публично-частни партньорства и инициативи за икономическо развитие

Дейности:

- Разработване на стратегия за привличане на инвестиции и реализация на публично-частни партньорства;
- Създаване на каталог с информация за свободни общински терени, сгради и услуги, за които се търсят инвеститори и частни партньори;

- Активен маркетинг и реклама на икономическия потенциал на общината;
- Развитие на ПЧП;
- Създаване на Регионален пазар на производителите на селскостопанска продукция;
- Проучване и разработване на кариера в с. Кракра; (ПЧП)
- Подобряване на достъпа, инфраструктурата, развитие на рибовъдство и риболовен туризъм на язовири в община Вълчи дол (ПЧП);
- Създаване на благоприятни условия и подпомагане на инвеститорите.

Мярка 1.1.3: Стимулиране на сътрудничеството и партньорството

Дейности:

- Развитие на международно сътрудничество и връзки с побратимени градове;
- Развитие на междуобщинско сътрудничество и дейности;
- Съвместни проекти в партньорство с НПО.

Специфична цел 1.2: Развитие на селското и горското стопанство

Мярка 1.2.1: Разнообразяване на земеделските култури

Дейности:

- Увеличаване на трайните насаждения (лозя, овощни градини);
- Изграждане и модернизирание на хидромелиоративна инфраструктура;
- Увеличаване на площите за поливното земеделие;
- Развитие на зеленчукопроизводство.

Мярка 1.2.2: Развитие на животновъдството

Дейности:

- Създаване, модернизация и разширяване на животновъдните обекти;
- Внедряване на стандарти за качество и изисквания за хуманно отглеждане на животните.

Мярка 1.2.3: Подпомагане развитието на устойчиво и високоефективно селско стопанство

Дейности:

- Стартова помощ за развитие на малки стопанства от млади фермери;
- Технологично обновяване на земеделските стопанства;
- Инвестиции в преработка на селскостопанска продукция;
- Подобряване на научно-техническото, информационното, организационното и пазарното обслужване на местните селскостопански производители;
- Насърчаване сдружаването на производителите и кооперирането на участниците във веригата за реализация на земеделски продукти и храни.

Мярка 1.2.4: Поддържане и развитие на горските ресурси и развитие на ловно стопанство

Дейности:

- Залесяване на пустеещи и на неземеделски земи;
- Подобряване превенцията срещу горски пожари;
- Подобряване стопанисването и икономическата стойност на горите;
- Създаване на ловни бази и развитие на ловното стопанство.

Специфична цел 1.3: Насърчаване развитието на интегриран туризъм, чрез опазване, популяризиране и развитие на културното и природно наследство

Мярка 1.3.1: Подпомагане развитието на местния туристически продукт и маркетинг на дестинациите

Дейности:

- Създаване на общинска стратегия и програма за развитие на туризма;
- Разработване на междуобщински маркетингови и рекламни стратегии и програми за съвместни туристически дейности;

- Развитие на интегриран туризъм, базиран на природно-ландшафтните и културни дадености и ресурси;
- Организиране на културни събития за привличане на туристи;
- Участие в регионални, национални и международни туристически борси, изложения и панаири, посещения на пътнически агенти, туроператори, автори на пътеводители, журналисти;
- Маркетингови и рекламни дейности.

Мярка 1.3.2: Развитие на природни, културни и исторически атракции

Дейности:

- Възстановяване, опазване, експониране, социализиране, оборудване на туристически атракции, въвеждане на техники и програми за интерпретация и анимация и др.;
- Създаване на специализирана устройствена схема за развитие на туризъм в общината включена в общинска концепция за пространствено развитие;
- Развитие на туристическата инфраструктура, необходима за нуждите на атракциите и подобряване на транспортния достъп;
- Изграждане на екопътеки и велоалеи.

Приоритет 2: Ограничаване на безработицата, повишаване на доходите, жизнения стандарт и социалното включване.

Специфична цел 2.1: Подобряване достъпа до заетост и създаване на нови работни места

Мярка 2.1.1: Подобряване условията на труд и повишаване на доходите

Дейности:

- Подобряване на условията и повишаване безопасността на труда в предприятията;
- Повишаване производителността на труда и доходите.

Мярка 2.1.2: Насърчаване на работодателите за наемане на работа на младежи до 29 години

Дейности:

- Наемане на работа на млади хора за чиракуване и стажуване;
- Старт в кариерата за лица завършващи средно и висше образование.

Мярка 2.1.3: Стимулиране на самостоятелна заетост, предприемачество и създаване на нови предприятия

Дейности:

- Стартиране на самостоятелна стопанска дейност;
- Обучения на безработни лица за разработване и управление на собствен бизнес.

Мярка 2.1.4: Стимулиране на трудовата мобилност за увеличаване равнището на заетостта и доходите

Дейности:

- Осигуряване на редовен обществен транспорт за насърчаване на трудовата мобилност в общината;
- Преферерции за транспорт до работното място.

Специфична цел 2.2: Повишаване качеството на човешките ресурси и постигане на съответствие с изискванията на пазара на труда

Мярка 2.2.1: Повишаване професионалните умения и квалификацията на работната сила

Дейности:

- Обучителни курсове за квалификация и преквалификация на безработни лица;
- Повишаване относителния дял на лицата с висше образование.

Мярка 2.2.2: Превенция на отпадането от пазара на труда

Дейности:

- Насърчаване на работодателите за запазване и увеличаване на заетостта;
- Стимули за повишаване на пригодността за заетост на работната сила, в т.ч. за лица над 50-годишна възраст.

Специфична цел 2.3: Насърчаване на трудовата активност и социалното включване на групи в неравностойно положение

Мярка 2.3.1: Повишаване на икономическата активност и намаляване равнището на безработица сред групи в неравностойно положение на пазара на труда

Дейности:

- Насърчаване на социалната икономика и социалните предприятия;
- Осигуряване на адаптирани работни места за нуждите на хора с увреждания;
- Курсове за професионална квалификация и повишаване икономическата активност на лица в неравностойно положение.

Мярка 2.3.2: Интегриране на маргинализираните общности в обществения живот

Дейности:

- Намаляване на бариерите за достъп на маргинализираните общности до пазара на труда;
- Повишаване мотивацията на маргинализираните групи за включване в обществения живот.

Приоритет 3: Балансирано териториално развитие, чрез подобряване и възстановяване на техническата инфраструктура, опазване на околната среда и природното богатство.

Специфична цел 3.1: Доизграждане и модернизиране на техническата инфраструктура и подобряване качествата на средата

Мярка 3.1.1: Ремонт и реконструкция на общински пътища и рехабилитация на улични мрежи

Дейности:

- Рехабилитация на общинска пътна мрежа;
- Ремонт на път VAR1112 Червенци – Караманци – Брестак;
- Ремонт на път VAR1116 Войводино – Николаевка;
- Ремонт на път VAR3115 Радан Войвода - Ген. Колево;
- Ремонт на път VAR3111 Ген. Киселово – Страхил;
- Ремонт на път Оборище-Бояна;
- Рехабилитация на улична мрежа в гр. Вълчи дол и селата Михалич, Брестак, Генерал Киселово, Оборище, Бояна, Добротич, Генерал Колево, Радан войвода, Червенци и Стефан Караджа;
- Благоустрояване на централен площад в град Вълчи дол.

Мярка 3.1.2: Подобряване качеството на транспортната мрежа и достъпа до населените места в общината

Дейности:

- Осигуряване на автобуси и микробуси за обслужване на общинска транспортна схема; (ПЧП)
- Изграждане и модернизация на автогара в гр. Вълчи дол; (ПРСР)
- Изграждане и обновяване на спирки в селата от общината. (Общински и Централен бюджет)

Мярка 3.1.3: Изграждане на нова и реконструкция на съществуваща водоснабдителна и канализационна инфраструктура

Дейности:

- Разширение на канализационната и реконструкция на водопроводната мрежа на гр. Вълчи дол;
- Подмяна на водопроводната, изграждане на канализационна мрежа и локални ПСОВ в селата Михалич, Брестак и Ген.Киселово;
- Подмяна на водопроводна мрежа в селата Добротич, Ген.Колево, Радан войвода, Червенци и Ст.Караджа.

Мярка 3.1.4: Предотвратяване и ограничаване на последиците от природни бедствия и аварии

Дейности:

- Разработване на План за действие при природни бедствия и аварии;
- Брегоукрепване и корекция на речни корита;
- Укрепване дере – бетоново корито гр. Вълчи дол;
- Възстановяване на проводимостта на дере, преминаващо през с. Михалич;
- Обезопасяване и укрепване на язовири в община Вълчи дол.

Мярка 3.1.5: Подобряване качеството и обхвата на телекомуникациите

Дейности:

- Осигуряване на ширококолов достъп и преодоляване на “цифровата изолация” в слабо населените периферни райони;
- Подобряване качеството и обхвата на мобилните комуникационни услуги.

Мярка 3.1.6: Повишаване на енергийната ефективност и ВЕИ

Дейности:

- Повишаване енергийната ефективност на жилищни и обществени сгради;
- Подмяна на улично осветление на населени места в община Вълчи дол;
- Въвеждане на ВЕИ в общинска инфраструктура;
- Усвояване потенциала на територията за използване на вятърна и слънчева енергия.

Мярка 3.1.7: Комплексно планиране и устройство на територията

Дейности:

- Разработване на Общ устройствен план на община Вълчи дол;
- Разработване на Концепция за пространствено развитие на община Вълчи дол, акцентираща на приоритетните зони на територията на общината;
- Разработване на Програма за опазване на околната среда и управление на отпадъците на територията на община Вълчи дол;
- Паспортизация на всички общински сгради – описание на сградния фонд, съоръженията и въвеждане на система за наблюдение.

Мярка 3.1.8: Благоустрояване и обновяване на населените места

Дейности:

- Ремонт и обновяване на площади;
- Ремонт и обновяване на сгради на кметства;
- Благоустрояване на паркове, зелени площи и зони за отдих;
- Насърчаване на частните инвестиции за подобряване на жилищната среда.

Специфична цел 3.2: Опазване на околната среда и пълноценно използване на природните ресурси

Мярка 3.2.1: Укрепване и поддържане на биологичното разнообразие

Дейности:

- Опазване и възстановяване на биологичното разнообразие и почвите;
- Поощряване на граждански инициативи за опазване на природата.

Мярка 3.2.2: Подобряване управлението на отпадъците

Дейности:

- Подобряване на съществуващите практики и условия за събиране, транспортиране, депониране обезвреждане и рециклиране на битови и промишлени отпадъци и рекултивация на замърсени територии;
- Изграждане на Регионално депо за отпадъци;
- Закриване и рекултивация на съществуващо депо за ТБО;
- Изграждане на площадки за преработка и компостиране на биологични отпадъци;
- Ликвидиране на нерегламентирани сметища в общината;
- Информационна кампания във всички населени места за подобряване екологичната култура на населението.

Приоритет 4: Подобряване на качеството и достъпа до административни, здравни, образователни, социални и културни услуги.

Специфична цел 4.1: Подобряване на административните услуги и повишаване на институционалния капацитет

Мярка 4.1.1. Повишаване на административния и институционален капацитет

Дейности:

- Повишаване капацитета на общинската администрация и общинския съвет за управление, изпълнение, наблюдение и оценка на планови и стратегически документи;
- Предоставяне на услугите на „едно гише”, електронни и изнесени административни услуги;
- Създаване на Информационно-консултативен център за гражданите и бизнеса.

Мярка 4.1.2. Подобряване на квалификацията и уменията на служителите в администрацията

Дейности:

- Участие в обучителни семинари и специализирани квалификационни курсове;
- Обмен на опит с чуждестранни общини и въвеждане на добри практики за подобряване на ефективността в работата на служителите.

Мярка 4.1.3. Повишаване информираността на гражданите за дейността и резултатите от работата на администрацията

Дейности:

- Въвеждане на мерки насочени към засилване на контрола, прозрачността, отчетността и утвърждаване на ефективни механизми за мониторинг;
- Изграждането на нова административна култура, ориентирана към нуждите на обществото, чрез ефективни действия за публичност на административните услуги.

Специфична цел 4.2: Осигуряване на качествено образование

Мярка 4.2.1: Подобряване достъпа до предучилищно и училищно образование

Дейности:

- Повишаване качеството на образованието и уменията на човешките ресурси - използване на информационни и комуникационни технологии;
- Създаване на оптимални условия за самоподготовка на учениците, пълноценен отдых и извънкласни форми на обучение;
- Разгръщане на творческите способности на децата и учениците;
- Осигуряване на условия за реализиране на задължително образование с фокус върху децата в риск и деца от малцинствени групи;
- Реинтеграция и намаляване броя на отпадащите от образователната система деца и ученици.

Мярка 4.2.2: Обновяване на материалната и техническа база на образователните институции

Дейности:

- Подобряване на образователната инфраструктура, включително въвеждане на мерки за енергийна ефективност и достъпна архитектурна среда;
- Обновяване и оборудване на учебни кабинети, образователни лаборатории и работилници;
- Адаптиране на детски площадки и спортни съоръжения в детски градини и училища към изискванията за безопасност и функционалност;
- Подобряване на енергийната ефективност на ОУ „Св. Иван Рилски” с. Червенци;
- Ремонт и оборудване на ЦДГ в с. Михалич;
- Ремонт и оборудване на ЦДГ в с. Стефан Караджа;
- Преустройство на общинска сграда в с. Ген. Киселово в ЦДГ;
- Ремонт и оборудване на Професионална гимназия по земеделие и горско стопанство – с. Стефан Караджа.

Специфична цел 4.3: Повишаване достъпа до устойчиви и качествени здравни услуги

Мярка 4.3.1: Подобряване на материално- техническата база в здравеопазването

Дейности:

- Ремонт и обновяване на здравни служби и медицински кабинети;
- Осигуряване на нова линейка с медицинско оборудване.

Мярка 4.3.2: Повишаване качеството и подобряване достъпа до здравни услуги

Дейности:

- Повишаване броя на медицинския персонал;
- Осигуряване на мобилност на медицинските услуги.

Специфична цел 4.4: Разширяване обхвата и вида на социалните услуги

Мярка 4.4.1: Изграждане и обновяване на обекти на социалната инфраструктура

Дейности:

- Изграждане на Защитено жилище;
- Изграждане на Дом за стари хора в съществуваща общинска сграда (ПЧП).

Мярка 4.4.2: Подобряване качеството и достъпа до социални услуги в общността

Дейности:

- Разширяване дейността и капацитета на Домашен социален патронаж;
- Предоставяне на услугите „Личен асистент”, „Социален асистент” и „Домашен помощник”;
- Обществена трапезария за социално слаби лица.

Специфична цел 4.5: Развитие на културата, спорта и младежките дейности

Мярка 4.5.1: Инвестиции, свързани с опазване, възстановяване и използване на културното наследство

Дейности:

- Съхраняване, реставрация, консервация и социализиране на културно-историческото наследство;
- Професионално обучение на експерти по маркетинг на културно-историческото и природното наследство.

Мярка 4.5.2: Обновяване, ремонт и оборудване на културни институции

Дейности:

- Насърчаване развитието на културните институции, чрез обновяване на сградния фонд и доставка на необходимото специализирано оборудване;
- Ремонт, оборудване и обзавеждане на читалища в община Вълчи дол;
- Възстановяване и опазване на религиозни храмове на територията на община Вълчи дол;
- Подобряване на достъпа до културни услуги в адаптирана архитектурна среда.

Мярка 4.5.3: Развитие на художествена самодейност и на културни събития

Дейности:

- Създаване и популяризиране на иновативни културни събития;
- Насърчаване на творческата самодейност и любителски състави;
- Културен обмен с различни културни институции от страната и чужбина.

Мярка 4.5.4: Ремонт, модернизация и изграждане на спортна инфраструктура

Дейности:

- Ремонт и обновяване на стадион в с. Стефан Караджа;
- Рехабилитация на съществуващи и изграждане на нови спортни плащадки на открито в община Вълчи дол;
- Изграждане на закрыта спортна зала в гр. Вълчи дол; (ПЧП)
- Ремонт и обновяване на открит плувен басейн; (ПЧП)
- Рехабилитация и обновяване на ски писта – Вълчи дол, включително подобряване на достъпа и прилежащата инфраструктура; (ПЧП)
- Изграждане на нови, обновяване и обезопасяване на съществуващи детски площадки на открито в община Вълчи дол.

Мярка 4.5.5: Насърчаване дейността на спортните и младежки клубове

Дейности:

- Създаване на ефективна и систематизирана програма за развитие на физическото възпитание и спорта;
- Подкрепа за развитие на местни спортните клубове и млади спортни таланти;
- Създаване на условия за пълноценно използване на свободното време на младите хора;
- Превенция на рисковото поведение сред децата и младите хора.

III. Индикативна финансова таблица

Период 2014-2020	Местно публично финансиране		Общ дял (%)	Външно публично финансиране						Частно финансиране		ОБЩО	
	Общински бюджет	Местни публични фондове		Централен бюджет	Общ дял (%)	Фондове на ЕС	Общ дял (%)	Други източници	Общ дял (%)	Фондове, фирми	Общ дял (%)		
Приоритет 1 Създаване на условия за местно икономическо развитие, с приоритети селско стопанство, хранително-вкусова промишленост и туризъм	217000		1.06			10933000	53.65				9230000	45.29	20380000
<i>Специфична цел 1.1:</i> Насърчаване на предприемачеството и инвестициите	42000		0.75			1953000	35.06				3575000	64.18	5570000
<i>Специфична цел 1.2:</i> Развитие на селското и горското стопанство						5655000	50.00				5655000	50.00	11310000
<i>Специфична цел 1.3:</i> Насърчаване развитието на интегриран туризъм, чрез опазване, популяризиране и развитие на културното и природно наследство	175000		5.00			3325000	95.00						3500000
Приоритет 2 Ограничаване на безработицата, повишаване на доходите, жизнения	45000		2.74	570000	34.76	963000	58.72				62000	25.64	1640000

Общински план за развитие на община Вълчи дол 2014 – 2020 г.

стандарт и социалното включване												
Специфична цел 2.1: Подобряване достъпа до заетост и създаване на нови работни места	35000		3.33	250000	23.81	720000	68.57			45000	4.29	1050000
Специфична цел 2.2: Повишаване качеството на човешките ресурси и постигане на съответствие с изискванията на пазара на труда				320000	100.00							320000
Специфична цел 2.3: Насърчаване на трудовата активност и социалното включване на групи в неравностойно положение	10000		3.70			243000	90.00			17000	6.30	270000
Приоритет 3 Балансирано териториално развитие, чрез подобряване и възстановяване на техническата инфраструктура, опазване на околната среда и природното богатство	2862000		3,08	1629000	1,75	69358000	74,64			19075000	20,53	92924000
Специфична цел 3.1: Доизграждане и модернизирание на техническата инфраструктура и подобряване	2847000		3,56	1629000	2,04	57358000	71,78			18075000	22,62	79909000

Общински план за развитие на община Вълчи дол 2014 – 2020 г.

качествата на средата													
Специфична цел 3.2: Опазване на околната среда и пълноценно използване на природните ресурси	15000		0.12			12000000	92.20			1000000	7.68	13015000	
Приоритет 4 Подобряване на качеството и достъпа до административни, здравни, образователни, социални и културни услуги	647000		3.89		1990000	11.95	9003000	54.07	60000	0.36	4950000	29.73	16650000
Специфична цел 4.1: Подобряване на административните услуги и повишаване на институционалния капацитет	69500		7.72				830500	92.28				900000	
Специфична цел 4.2: Осигуряване на качествено образование	159500		4.41		540000	14.92	2920500	80.68				3620000	
Специфична цел 4.3: Повишаване достъпа до устойчиви и качествени здравни услуги	40000		6.15		345000	53.08	265000	40.77				650000	
Специфична цел 4.4: Разширяване обхвата и вида на социалните услуги	100000		4.44		225000	10.00	925000	41.11		1000000	44.44	2250000	
Специфична цел 4.5: Развитие на културата, спорта и младежките дейности	278000		3.01		880000	9.53	4062000	44.01	60000	0.65	3950000	42.80	9230000
ОБЩО:	3771000		2,87		4189000	3,18	90257000	68,59	60000	0,05	33317000	25,32	131594000

IV. Система от индикатори и действия за наблюдение и оценка

Системата от индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на Общинския план за развитие има за крайна цел да повиши ефективността и ефикасността на използваните материални, финансови и човешки ресурси за постигане на желаните резултати и въздействие.

Избраните индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на Общинския план за развитие на община Вълчи дол 2014-2020 г. са съпоставими с текущите макроикономически и секторни процеси и с основните индикатори, използвани в системите за наблюдение по оперативните програми, а също така отразяват и спецификата на района. Те отговарят на изискванията на “Методическите указания за разработване на Национална стратегия за регионално развитие на Република България (2012-2022), Регионални планове за развитие на районите от ниво 2 (2014-2020), Областни стратегии за развитие (2014-2020) и Общински планове за развитие (2014-2020).

Избраните индикатори са:

- ✓ **Конкретни** – ясни са за разбиране и лесни за събиране и обобщаване на информацията;
- ✓ **Измерими** - за тях съществуват методи и инструменти за измерване на стойностите им, налични са и в случай на нужда може да бъде агрегирана достатъчно информация и количествени данни;
- ✓ **Достъпни** - има информационно осигуряване от надеждни източници с необходимата периодичност и качество и са достъпни на приемлива цена;
- ✓ **Адекватни** - обосновани и подходящи по отношение на целите и приоритетите за развитие;
- ✓ **Обвързани са с времето** - на базата на периодична информация, позволяваща сравнения между базови, междинни и целеви стойности в процеса на наблюдение на напредъка и постигането на целите.

За целите на отчитане изпълнението на ОПР ще се използват следните видове индикатори:

- **Общи индикатори**
- **Специфични индикатори:**
  - индикатори за въздействие;
  - индикатори за резултат.

Общите индикатори отчитат приноса на Общинския план за развитие на община Вълчи дол 2014-2020 г. за постигане целите на Стратегия „Европа 2020” и Националната програма за реформи. Те включват и индикатори в областта на регионалната политика за постигане на растеж и заетост чрез структурната помощ на ЕС през периода 2014 - 2020 г.

ОБЩИ ИНДИКАТОРИ

- **Заетост на населението на възраст 20-64 г. (%)** – Източник: Агенция по заетостта и НСИ
- **Цели „20/20/20” по отношение на климата/енергията:**
  - А) Съкращаване на емисиите на CO₂ (%)** – Източник: РИОСВ
  - Б) Дял на ВЕИ в крайното енергийно потребление (%)** – Източник: Община Вълчи дол и електроразпределително дружество
  - В) Повишаване на енергийната ефективност (%)** – Източник: Община Вълчи дол
- **Намаляване на дела на преждевременно напусналите училище (%)** – Източник: Училища в община Вълчи дол;
- **Нарастване на дела на висшистите на 30-34 г. (%)** – Източник: НСИ
- **Брой предприятия, получили безвъзмездна финансова помощ** – Източник: ИСУН и ДФЗ
- **Брой посещения на подпомаганите туристически атракции** - Източник: Община Вълчи дол
- **Брой новосъздадени работни места** - Източник: АЗ

Специфичните индикатори за въздействие и резултат са представени в таблицата по-долу „Матрица на индикаторите за наблюдение и оценка на Общинския план за развитие”.

МАТРИЦА НА ИНДИКАТОРИТЕ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ

Стратегическа цел (СЦ) Приоритет (П)	Индикатор	Мярка	Източник на информация	Период на отчитане	Базова стойност	Целева стойност
ИНДИКАТОРИ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ						
СЦ-2	Населението на община Вълчи дол	Брой	НСИ	1 г.	10796	10950
СЦ-2	Деца в детските градини	Брой	Община Вълчи дол	1 г.	291	330
СЦ-2	Ученици в училищата	Брой	Община Вълчи дол	1 г.	1242	1320
СЦ-1	Намаляване равнището на безработица	(%)	АЗ	1 г.	21,5	18
СЦ-1	Коефициент на заетост	(%)	НСИ	1 г.	27	29
СЦ-1	Коефициент на икономическа активност	(%)	НСИ	1 г.	35	40
СЦ-2	Равнище на средната годишна работна заплата в общината	(лева)	НСИ	1 г.	6612	9023
СЦ-3	Население (жители) с подобро третиране на отпадъчните води	Брой	Община Вълчи дол	4 г.	0	6057
СЦ-3	Население с подобро водоснабдяване	Брой	Община Вълчи дол	4 г.	0	6057
СЦ-3	Население с осигурен широколентов достъп	(%)	Община Вълчи дол	4 г.	0	85
СЦ-3	Икономии от внедрени общински мерки за енергийна ефективност	(mW)	Община Вълчи дол	4 г.	0	155340
ИНДИКАТОРИ ЗА РЕЗУЛТАТ						
П-2	Наети на работа безработни лица след курсове за квалификация	Брой	АЗ	1 г.	0	40
П-2	Осигурени работни места за лица в неравностойно положение	Брой	АЗ	1 г.	0	15
П-1	Стопански единици (предприятия) в община Вълчи дол	Брой	НСИ	1 г.	336	357
П-1	Приходи от дейността на предприятията	Хил.лв.	НСИ	1 г.	116020	127 520

Общински план за развитие на община Вълчи дол 2014 – 2020 г.

П-1	Договори за реализиране на ПЧП	Брой	Община Вълчи дол	4 г.	0	8
П-1	Реализирани проекти за междуобщинско сътрудничество	Брой	Община Вълчи дол	4 г.	1	3
П-1	Съвместни проекти реализирани в партньорство с НПО	Брой	Община Вълчи дол	4 г.	0	3
П-3	Ремонтирани пътища	Км.	Община Вълчи дол	4 г.	0	40
П-3	Подобрена улична мрежа в лошо състояние	Км.	Община Вълчи дол	4 г.	0	35
П-3	Изградена нова канализационна мрежа	Км.	Община Вълчи дол	4 г.	0	45
П-3	Изградени нови ПСОВ	Брой	Община Вълчи дол	4 г.	1	1
П-3	Обновени водопроводни мрежи	Км.	Община Вълчи дол	4 г.	0	50
П-3	Отпадни води, подложени на пречистване	%	Община Вълчи дол	4 г.	0	56
П-3	Премахнати нерегламентираните сметища	Брой	Община Вълчи дол	4 г.	5	15
П-1	Обработваеми земеделски земи	Дка.	ОСЗ	1 г.	344 042	370 500
П-1	Размер поливни площи	Дка.	ОСЗ и ДФЗ	1 г.	0	20 000
П-1	Залесени горски територии	Дка	ДГС	1 г.	54716	59500
П-1	Подпомогнати и модернизирани земеделски стопанства	Брой	ДФЗ	1 г.	0	18
П-1	Животновъдни обекти	Брой	БАБХ, ОСЗ	1 г.	71	155
П-4	Създадените "онлайн" административни услуги	Брой	Община Вълчи дол	4 г.	0	2
П-4	Общински служители преминали курсове и обучения	Брой	Община Вълчи дол	4 г.	0	35
П-4	Културни събития	Брой	Община Вълчи дол	1 г.	2	4
П-4	Предоставяни социални услуги	Брой	Община Вълчи дол	1 г.	3	5
П-3	Новосъздадени или благоустроени зелени	Брой	Община Вълчи дол	4 г.	1	8

Общински план за развитие на община Вълчи дол 2014 – 2020 г.

	площи					
П-4	Подобрен общински сграден фонд	Брой сгради	Община Вълчи дол	4 г.	0	10
П-4	Подобрено състояние на религиозни храмове	Брой обекти	Община Вълчи дол	4 г.	0	7
П-3, П-4	Новосъздадени или обновени детски площадки	Брой	Община Вълчи дол	4 г.	0	7
П-3, П-4	Новосъздадени или обновени спортни площадки	Брой	Община Вълчи дол	4 г.	0	8

Специфичните индикатори за въздействие отчитат изпълнението на стратегическите цели и имат значение за цялостната оценка на ефективността на избраната стратегия и политика за устойчиво интегрирано местно развитие. Степента на въздействие се отчита с количествено и/или качествено измерими индикатори, а в някои случаи – с качествени оценки относно достигнатото социално, икономическо и инфраструктурно развитие на общината.

Специфичните индикатори за резултат се отнасят до наблюдението и оценката на изпълнението на определените приоритети и мерки за развитие на общината. По някои от мерките или приоритетите те могат да се отнасят за предвидени или изпълнявани конкретни проекти с важно значение за развитието на територията на общината. Дефинираните индикатори са (по възможност) количествено измерими и осигуряват обективност на оценките и изводите.

Предмет на наблюдение на ОПР е изпълнението на целите и приоритетите, заложи в плана, както и действията на местната власт и администрация, организациите, бизнес структурите, физическите и юридическите лица, свързани с изпълнението на документа.

Орган на наблюдение на ОПР е Общинския съвет.

Функциите по наблюдението на ОПР включват:

- Наблюдение на изпълнението на ОПР въз основа на определените макроикономически индикатори, индикаторите, отчитащи приноса към стратегия „Европа 2020”, глобалните екологични индикатори и другите специфични количествени индикатори по отношение на реализацията на целите, приоритетите и мерките за регионално развитие ;
- Координация на дейностите по наблюдението на ОПР със заинтересуваните органи, организации, физически и юридически лица;
- Обсъждане и одобряване на редовните годишни доклади и на заключителния доклад за изпълнението на ОПР;
- Разглеждане на предложения и вземане на решения за повишаване ефективността на процеса на наблюдение в случай на установяване на проблеми и пропуски - издаване на конкретни указания за преодоляването им;
- Определяне и изпълнение на мерки за осигуряване на информация и публичност относно постигнатите резултати от наблюдението с цел да се гарантира прозрачност при изпълнението на ОПР.

Системата за наблюдение на ОПР включва следните основни компоненти:

- Системата от индикатори за наблюдение – дефинирани по-горе и отчитащи специфичния характер на плана, реализацията на неговите цели, социално-икономическото състояние, развитието на инфраструктурата и проблемите на околната среда в контекста на устойчивото регионално развитие;
- Източниците, начините и периодичността за събиране, обработка и анализиране на информацията - наблюдението на изпълнението на ОПР се осъществява на основата на данни на НСИ, ИСУН, ЕВРОСТАТ, АПИ, Агенция за чуждестранни инвестиции, Агенция за енергийна ефективност, Агенцията по заетостта, както и на основата на данни от други надеждни национални, регионални и местни източници на информация. При извършването на специфични тематични наблюдения и оценки ще се включат и резултати от анкетни проучвания за мнението и настроението на населението, живеещо в общините на района.
- Финансовото и техническото обезпечаване на дейността по наблюдението на ОПР се осигурява от бюджета на Община Вълчи дол.
- Местните власти участват в реализацията на мерките и постигане на целите на общински планове за развитие и програмите за реализация на общинските планове за развитие. Местните власти осигуряват собствени финансови ресурси и мобилизират такива на социалните партньори на местно ниво за реализация на проекти и дейности в техните планови документи.

- Неправителствените организации, социално-икономическите партньори и частния сектор активно участват в процеса на разработване на ОПР и наблюдение изпълнението на плана; подкрепят и участват в разработването на проекти за изпълнението на плана. Тази група от участници ще бъде пряко включена и в реализацията на проекти и дейности, основно насочени към подобряване на средата за живот и развитие.

Системата на докладване, форми и начини за осигуряване на информация.

За изпълнението на ОПР се извършват междинна и последваща оценка. Оценката предоставя информация за ефективността от провежданата политика. Тя осигурява на управлението механизми на контрол чрез информация за разходите и за резултатите, подпомага и съответните управленски власти да преценят въздействието от изпълнението на общинския план, да го подобрят като го преосмислят от гледна точка на заложените цели и приоритети и възможностите за тяхното реализиране. Чрез оценката се изяснява и ефектът от планираните дейности, тя може да подобри също така и прозрачността в процеса на прилагане на плана и да насърчи повишаването на отговорността на властите пред широката общественост.

Резултатите от наблюдението на ОПР се обобщават в изготвени редовни Годишни доклади, които съдържат информация за: общите условия за изпълнение на ОПР и в частност промените в социално-икономическите условия и политиките за развитие на национално, регионално и местно ниво; постигнатия напредък по изпълнението на целите и приоритетите на ОПР въз основа на индикаторите за наблюдение; действията, предприети от местната власт с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на общинския план за развитие; заключения и предложения за подобряване на резултатите от наблюдението. Годишните доклади за наблюдението на изпълнението на ОПР осигуряват информация за изготвяне на междинната и последващата оценка.

По решение на органа за наблюдение – Общинския съвет, или по искане на Кмета могат да се изготвят и доклади за отделен случай или за отделен период, както и по определена тема или специфичен проблем.

Междинната оценка се извършва не по-късно от 4 години от началото на периода на действие на документа за стратегическо планиране и включва: оценка на първоначалните резултати от изпълнението; оценка на степента на постигане на съответните цели; оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси; изводи и препоръки за актуализация на съответния документ. На база на междинната оценка е възможно да се инициира актуализация на ОПР, за да се направят необходимите корекции в документа и да се предприемат мерки, за да се осигури реализиране на заложените цели и приоритети, като се отговори на нуждите на района.

Последващата оценка се извършва не по-късно от една година след изтичане на периода на действие на общинския план за развитие и дава представа за степента на цялостното му изпълнение. Целта на този вид оценка е да се види доколко, дори след предприетите мерки в резултат на междинната оценка, заложените цели и приоритети са изпълнени и е достигнато очакваното развитие. На база на тази оценка могат да се направят основни изводи и констатации за всеки от етапите на развитие в съответната община.

Последващата оценка включва: оценка на степента на постигане на целите и устойчивостта на резултатите; оценка на общото въздействие; оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси; изводи и препоръки относно провеждането на политиката за местно развитие. Резултатите от последващата оценка се вземат предвид при разработването/актуализацията на плана за следващия период на планиране.

Междинната и последващата оценка на общинския план за развитие се внасят за обсъждане и одобрение в Общинския съвет по предложение на Кмета на общината.

През периода на действие на общинския план за развитие могат да се извършват допълнително тематични оценки и оценки за специфични случаи по преценка на органите за управление на регионалното развитие.

Актуализация

Настоящият план е отворена система и може да се актуализира. Веднъж приет, той би трябвало да остане относително “твърд” в стратегическата си насоченост и цели, но отворен и гъвкав – по отношение на мерките, дейностите и проектите, които ще се изпълняват.

V. Прилагане на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност

Съгласно Закона за регионалното развитие, един от основните принципи, на които се основава провеждането на държавната политика за регионално развитие, е принципът за партньорство, публичност и прозрачност на всички нива, при осъществяване на планирането, програмирането, финансирането, наблюдението и оценката. В съответствие със закона, и за повишаване на устойчивостта на взетите решения и планираните цели и задачи, както и за ефективността на тяхната реализация, важен механизъм е прилагането на принципа на партньорство. А чрез осигурената информация и публичност на всички нива се гарантира неговия успех и широка обществена подкрепа.

Общинският план за развитие е основен документ за провеждане на политиката за регионално развитие на местно ниво. С него се обективизират действията на местната изпълнителна власт и се създават условия за планомерно и целенасочено изпълнение на решенията на общинския съвет, дейността на кмета и общинската администрация.

Формите за предоставяне на информация и публичност относно приемането и изпълнението на плана, както и за работа с партньорите в областта на интегрираното устойчиво местно развитие също така биха могли да се използват ефективно.

Организацията и методът за изпълнение обхващат системите за управление и контрол, наблюдение и оценка, осигуряване на информация и публичност и прилагането на принципа за партньорство на всички етапи на изпълнение.

В процеса на реализация на плана се спазват принципите на отговорно и добро управление, ефективен финансов контрол, разделение на правомощията при осъществяване на управленските функции, предотвратяване и корекция на нередностите при изпълнението на конкретните дейности.

Основната цел на прилагането на информираност и публичност във връзка с ОПР е да се повиши обществената осведоменост, както и прозрачността относно прилагането на мерките за регионално развитие.

Основна отговорност за осигуряване на информация и публичност на процеса на разработване, съгласуване, актуализиране и изпълнение на ОПР има Кмета на община Вълчи дол.

Механизмът за прилагане на принципа на партньорство и осигуряване на информация може да се разгледа в следните аспекти:

- В процеса на изготвянето на ОПР:

ОПР се разработи чрез прилагане на принципа на партньорство. Това включи информиране на всички заинтересовани страни. Даде се възможност за изразяване на мнения и представяне на предложения чрез формални и неформални работни срещи с по-тесен кръг участници, осъществяване на широко консултиране чрез организиране на обществено обсъждане, в т.ч. и чрез интернет, участие във формални структури за планиране и мониторинг със състав, основан на принципа на партньорството – местна власт, социални и икономически партньори, гражданско общество и др. Обменът на мнения и информация се състоя и чрез провеждане на анкети, попълване на въпросник и др.

Проведоха се консултации и предварителна съгласуваност с ангажиране и активно участие на представители на заинтересуваните страни.

- По време на изпълнението на ОПР:

В процеса на изпълнение на ОПР основните инструменти за осигуряване на информация и публичност са годишните доклади и междинната оценка, както и последващата

оценка след края на периода на действие на плана. Те ще бъдат изготвени и обсъдени при спазване и изпълнение на основните форми на взаимодействие за осъществяване на партньорства и осигуряване на публичност: информиране, консултиране и съгласуваност, и с активно участие на всички заинтересовани страни. Ще се публикуват на страницата на Община Вълчи дол в интернет.

В рамките на всеки проект, предвиден за изпълнение до 2020 г. ще бъдат предвидени мерки и адекватни действия за информиране и публичност, в т.ч. периодични информационни кампании сред целевите групи.

Поддържането на изградените вече ефективни партньорства ще даде възможност в процеса на изпълнение да се реализира по-голяма икономическа целесъобразност и да се укрепи потенциала за разкриване на нови пътища към привличането на инвестиции и допълнителни финансови средства.

Публично-частното партньорство като инструмент за оптимизиране на предоставяните продукти и услуги за обществото следва да бъде широко застъпено в процеса на изпълнение на ОПР за периода 2014-2020. Мерките за насърчаване на формите на публично-частно партньорство при изпълнението на общински план за развитие следва да са в посока на:

- използването на стимули за развитие на икономически дейности на местно равнище като: рационално използване на общинската собственост, облекчаване на разрешителните и регулаторните режими, осигуряване на финансови и данъчни стимули, използване на подходящи схеми за дългово финансиране, инвестиции в инфраструктура, облекчаване на условията за кредитиране на малки и средни предприятия, насърчаване на институциите за микрокредитиране и др.;
- привличане на външни инвеститори, създаване на нови производствени мощности като филиали или други форми на външни инвестиции, създаване на нови фирми, запазване и разширяване на съществуващия бизнес, осигуряване на помощ за местни фирми при разработване на нови продукти и навлизане на нови пазари, подкрепа за научно-изследователска и развойна дейност, стратегически инвестиции, подкрепа развитието на нов бизнес и предприемачество включващи дейности, отнасящи се до създаване на среда, която помага на хората да развиват предприемачески умения, както и осигуряване на подкрепа по време на инкубационния период на новия бизнес /бизнес инкубатори, рисково финансиране и програми за обучение на работна сила/, и др.
- подобряване разпространението на информация и обмен на най-добри практики, свързани с използването на ПЧП.

Участието на партньорите на всички нива на подготовка, съгласуване, обсъждане и контрол на изпълнението гарантира прозрачност, компетентност, ефективност и реалистичност на Общинския план за развитие. Чрез тях той се обогатява както с друга гледна точка, освен тази на местната власт, така и с инструментите на гражданското общество, които се основават на прякото участие на гражданите и техните организации в управлението и процеса на взимане на решения.

Осигуряването на необходимата и своевременна информация и публичност на процеса на разработване, актуализиране, съгласуване и изпълнение на Общинския план за развитие се осъществява от Кмета на община Вълчи дол и Общинския съвет в съответствие с техните компетенции. В процеса на наблюдение на изпълнението на Общинския план за развитие следва да се осигурява участието на граждани, физически и юридически лица като се спазва принципа за партньорство, публичност и прозрачност.

Предизвикателството, което е на дневен ред пред общинската администрация и екипа за управление, е да бъдат осъществени необходимите стъпки за непрекъснатото информиране и въвличане на социално-икономическите партньори и заинтересованите страни в ефективното изпълнение, наблюдението и оценката на актуализирания ОПР.

Информираността на гражданите и обществената подкрепа са от особено значение за успешното реализиране на Общинския план за развитие и за осигуряването на интегрирано

устойчиво местно развитие. Местните органи на управление в община Вълчи дол трябва да се стремят да осигурят условия за:

- Периодични срещи между заинтересованите страни;
- Участие в съвместни проекти;
- Привличане на представители на заинтересованите страни в наблюдението на изпълнението на Общинския план за развитие;
- Организиране на форуми и други събития в рамките на проекти за идентифициране на основните форми за взаимодействие, разпределяне на отговорностите и мобилизиране на местните ресурси;
- Включване на местната общност и поддържането на контакти с местните граждански групи и институции, с цел осигуряване на прозрачност в местната политика;
- Своевременно информиране на обществеността чрез сайта на общината в Интернет за предприетите действия от страна на администрацията по реализацията на актуализирания Общински план за развитие;
- Изпълнението на Общинския план за развитие изисква дългосрочни усилия, но той може да се изпълни успешно, само ако се прилага стъпка по стъпка, т.е. като се изпълняват поетапно отделните проекти, залегнали в него с осигуряване на адекватна информираност, участие и мотивация на заинтересованите страни и цялата местна общност.

За подпомагане процеса на партньорското участие и за осигуряване на добър информационен поток могат да бъдат използвани следните инструменти::

- интерактивна електронна страница;
- съвещаване чрез електронни пощи;
- напечатани брошури, обобщаващи целта и приоритетите на ОПР, източници на информация и полезни контакти при прилагането на плана;
- провеждане на информационни срещи, за да се представи процесът на изпълнение на ОПР на партньорите и др.

В заключение можем да обобщим, че осигуряването на необходимата и своевременна информация и публичност на процеса на актуализиране, съгласуване и изпълнение на Общинския план за развитие се осъществява от Кмета на община Вълчи дол и Общинския съвет в съответствие с техните компетенции. В процеса на наблюдение на изпълнението на Общинския план за развитие следва да се осигурява участието на граждани, физически и юридически лица като се спазва принципа за партньорство, публичност и прозрачност.

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

- АЗ – Агенция по заетостта**
- ВЕИ – възобновяеми енергийни източници**
- ДМА – дълготрайни материални активи**
- ДБТ – Дирекция „Бюро по труда“**
- ЕО – екологична оценка**
- ЕС – Европейски съюз**
- ЕСИФ - Европейски структурни и инвестиционни фондове**
- ЕСФ – Европейски социален фонд**
- ЕФРР – Европейски фонд за регионално развитие**
- ЗООС – Закон за опазване на околната среда**
- ЗРР – Закон за регионалното развитие**
- ЗТ – защитени територии**
- ИАОС – Изпълнителна агенция по околна среда**
- ИСУН – Информационна система за управление и наблюдение на средствата от Структурните инструменти на Европейския съюз**
- МРРБ – Министерство на регионалното развитие и благоустройството**
- МО – Междинна оценка**
- МОСВ – Министерство на околната среда и водите**
- МСП – малки и средни предприятия**
- НИРД – научно-изследователска и развойна дейност**
- НПО – неправителствени организации**
- НПР – Национална програма за развитие**
- НСИ – Национален статистически институт**
- НСОРБ – Национално сдружение на общините в Република България**
- НСРР – Национална стратегия за регионално развитие**
- NUTS – обща класификация на териториалните единици за статистически цели, прилагана от ЕВРОСТАТ за регионите в Европейския съюз**
- ОДЗ – Областна дирекция „Земеделие“**
- ОП – Оперативна/и програма/и**
- ОПАК – Оперативна програма „Административен капацитет“**
- ОПДУ – Оперативна програма „Добро управление“**
- ОПОС – Оперативна програма „Околна среда“**
- ОСР – Областна стратегия за развитие**

ОСП – Обща селскостопанска политика
ОПИК – Оперативна програма „Конкурентоспособност и иновации”
ОПНОИР – Оперативна програма ”Наука и образование за интелигентен растеж”
ОПР – Общински планове за развитие
ОПРКБИ – Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика”
ОПРР – Оперативна програма „Регионално развитие”/”Региони в растеж”
ОПРСР – Оперативна програма за развитие на сектор “Рибарство”
ОПРЧР – Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”
ОУ – основно училище
ОУП – общ/и устройствен/и план/ове
ПМДР – Програма за морско дело и рибарство
ППЗРР – Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие
ПРСР – Програма за развитие на селските райони
ПСПВ – пречиствателна станция за питейни води
ПСОВ - пречиствателна станции за отпадъчни води
ПЧИ – преки чужди инвестиции
ПЧП – публично-частно партньорство
РБ – Република България
РЗИ – Регионален център по здравеопазване
РПРСИР – Регионален план за развитие на Североизточен район 2014-2020
РИОСВ -Регионална инспекция по околната среда и водите
РСЗ – Регионална служба по заетостта
РПР – Регионален план за развитие
СИР – Североизточен район
СИФ – Социално-инвестиционен фонд
СОУ – средно общообразователно училище
ТБО – твърди битови отпадъци
ТГС – трансгранично сътрудничество
ТИЦ – туристически информационен център
ТСБ – Териториално статистическо бюро
ЦДГ – целодневна детска градина

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ, ГРАФИКИТЕ, СХЕМИТЕ

- Таблица 1: Разстояния в километри от Вълчи дол до някои градове в България
Таблица 2: Основни данни за община Вълчи дол и останалите общини в област Варна
Таблица 3: Язовири в община Вълчи дол към 2013 г.
Таблица 4: Население по постоянен адрес в община Вълчи дол 2007 - 2012 г.
Таблица 5: Жилищни сгради по период на построяване във Вълчи дол
Таблица 6: Население в община Вълчи дол по пол и местоживееене 2007 - 2012 г.
Таблица 7: Население под, във и над трудоспособна възраст по местоживееене и пол към 01.02.2011 г.
Таблица 8: Население в община Вълчи дол по възрастови групи към 01.02.2011 г. (брой)
Таблица 9: Население на 7 и повече години в община Вълчи дол по образование към 01.02.2011г.
Таблица 10: Население в община Вълчи дол по етническа принадлежност към 01.02.2011г.
Таблица 11: Естествен прираст на населението на община Вълчи дол 2007-2012 г.
Таблица 12: Заселени, изселени и механичен прираст в община Вълчи дол 2007-2012 г.
Таблица 13: Брой на безработните лица и равнище на безработица в община Вълчи дол
Таблица 14: Безработица в община Вълчи дол по възрастови групи за 2007-2012 г.
Таблица 15: Безработица в община Вълчи дол по образование за 2007-2012 г.
Таблица 16: Училищна структура в община Вълчи дол 2007-2013 г. (брой)
Таблица 17: Детски градини в община Вълчи дол 2007-2012 г. (брой)
Таблица 18: Лекарите, регистрирани в община Вълчи дол
Таблица 19: Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия в община Вълчи дол през периода 2008 – 2011 г. по отраслови сектори
Таблица 20: Нефинансови предприятия в община Вълчи дол по групи според броя на заетите в тях лица през периода 2007 - 2011 година
Таблица 21: Наети лица по трудово и служебно правоотношение в община Вълчи дол през периода 2008 - 2011 г. по отраслови сектори
Таблица 22: Средна годишна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение в община Вълчи дол през периода 2008 - 2011 г. по отраслови сектори
Таблица 23: Обработваема земя в община Вълчи дол за периода 2010-2012 г.(ха)
Таблица 24: Пазар на земята в община Вълчи дол за периода 2010-2012 г.
Таблица 25: Средни добиви от основните култури, отглеждани в община Вълчи дол за периода 2007-2012 г.
Таблица 26: Брой ферми и животни по видове в община Вълчи дол за периода 2008 - 2013 г.
Таблица 27: Отчетено ползване стояща дървесина в горскостопански участък "Вълчи Дол" за периода 2007 – 2012 г.(куб. м.)
Таблица 28: Общински пътища в община Вълчи дол към 2013 г.
Таблица 29: Брой на водоснабдени жители в община Вълчи дол по населени места
Таблица 30: Състояние на водопреносната мрежа в община Вълчи дол и съоръженията към нея
Таблица 31: Разпределение на контейнерите за събиране на отпадъци в община Вълчи дол

Фиг. 1: Карта на област Варна

Фиг. 2: Разпределение на площта на община Вълчи дол по видове територии

Фиг. 3: Динамика на безработицата в община Вълчи дол 2007-2012 г.

ПРИЛОЖЕНИЯ:

1. Програма за реализация на Общински план за развитие на община Вълчи дол 2014-2020 г.

2. Предварителната оценка на Общински план за развитие на община Вълчи дол 2014-2020 г.